

PC © M 783

DR. LUBOŠ JEŘÁBEK:

MALÁ STRANA

A

PROBLÉM JEJÍ^{ho} UPRAVENÍ.

ÚVODNÍ SLOVO:

JDE O NAŠI CEST- - - -

NAPSAL

Dr. BOHUSLAV FRANTA

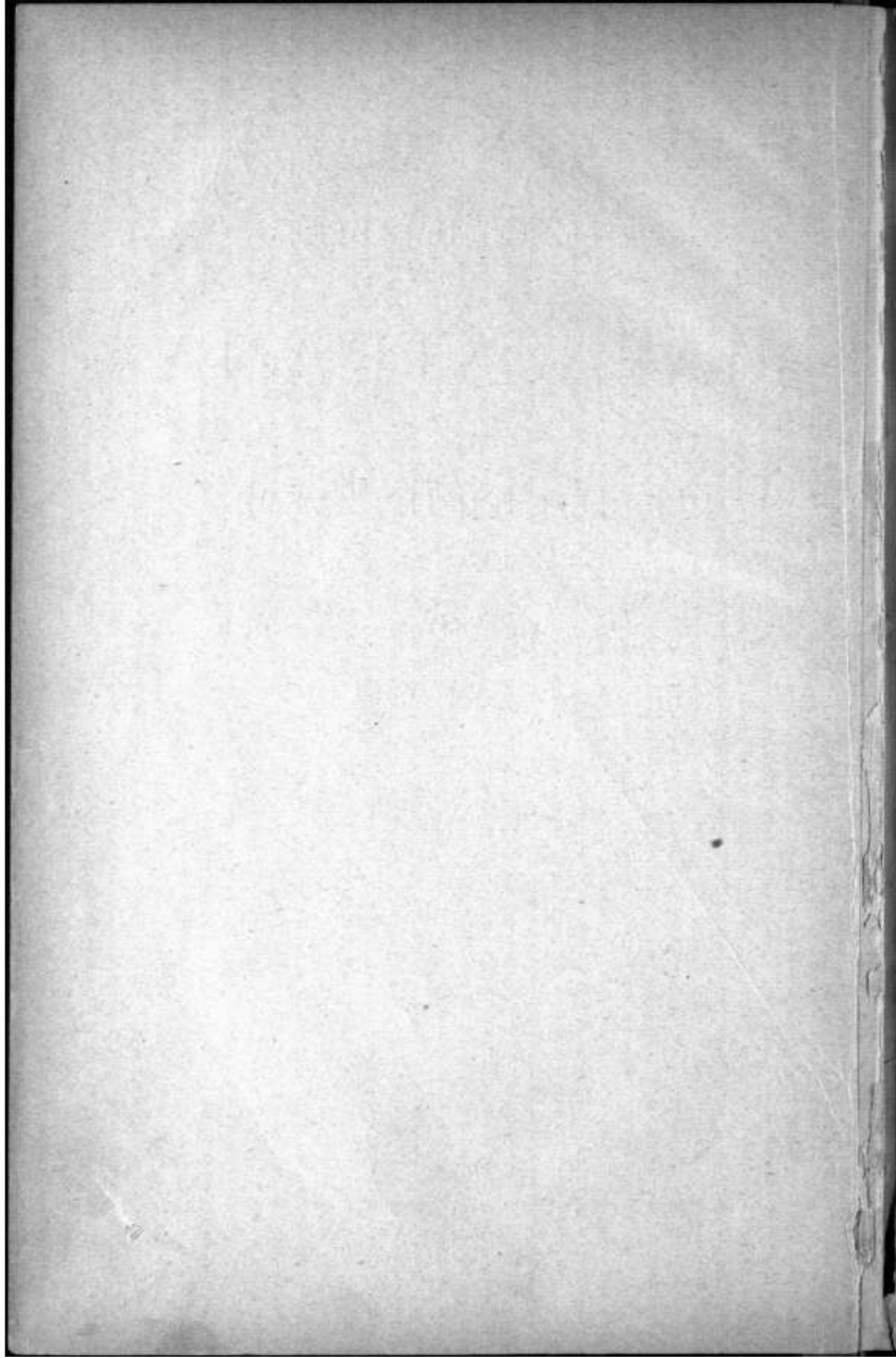
4727

2383

V PRAZE.

NÁKL. KLUBU ZA STAROU PRAHU. — TISKEM KNIHTISKÁRNÝ NÁR.-SOC. DÉLN.

1904.

MILÝM PŘÁTELŮM

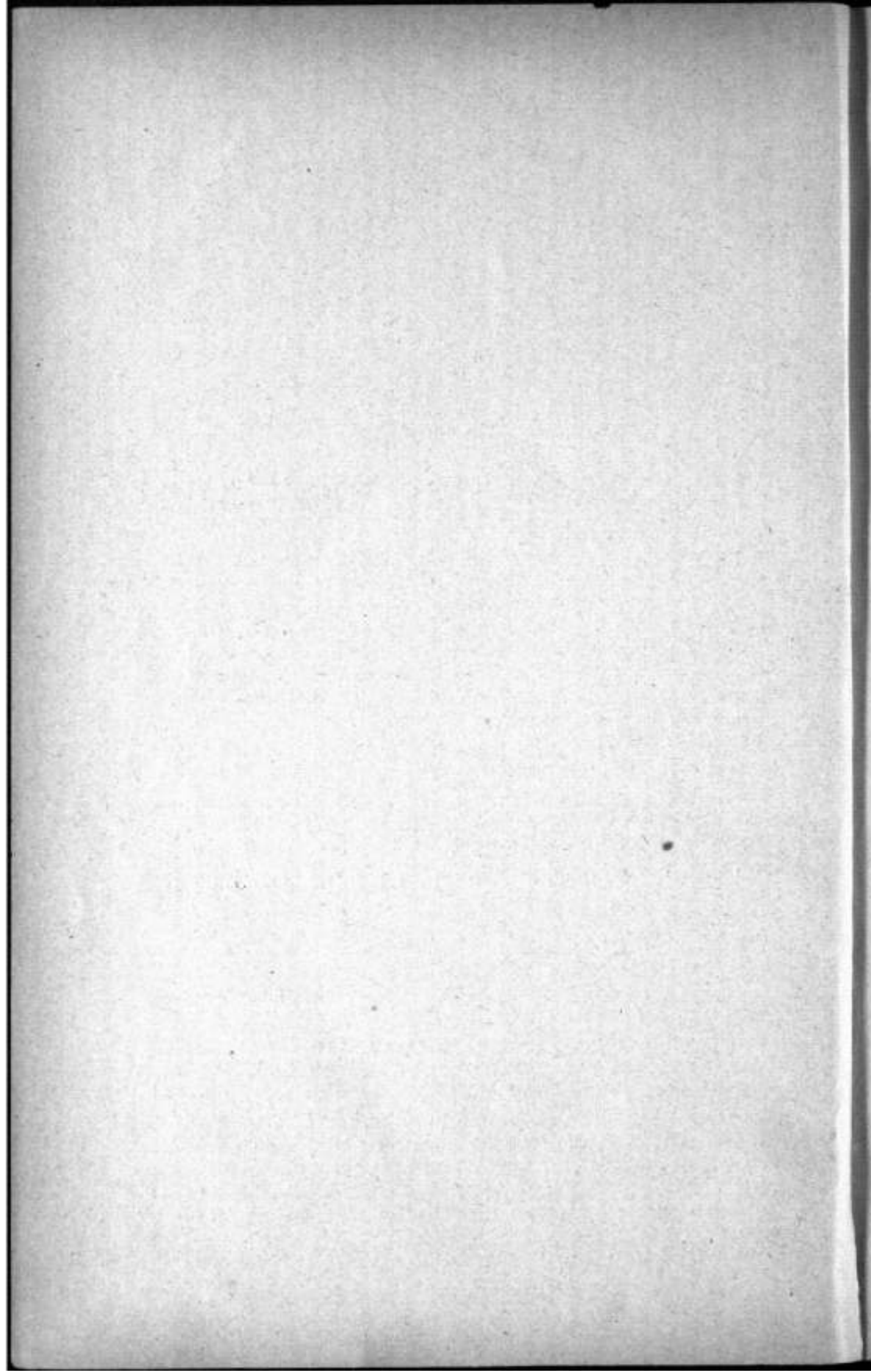
VILÉMU A ALOISI MRŠTÍKOVĚ

NADŠENÝM STOUPENCŮM
A PŘEDÁKŮM MYŠLÉNKY STAROPRAŽSKÉ

PŘIPISUJI TUTO KNIHU.

V PRAZE, V KVĚTNU 1904.

DR. LUBOŠ JEŘÁBEK.

ÚVODNÍ SLOVO:

JDE O NAŠI ČEST - - - -

Nesmírná krása Staré Prahy, velké množství cenných památek stavebních, ráz, který vtisklo městu několik století, to vše bylo naší chloubou, to imponovalo cizině. — Mnoho se změnilo v několika desetiletích. Marně bys hledal mnohé, čím Praha byla zajímavá, čím vábila. A řada roste, roste. . . Někdy zdá se, že ničící činnost ustává, ale pojednou co chvíli překvapuje nás nová zpráva za zprávou, že nelze zachovati to neb ono. Vše je nutný následek výchovy celých desetiletí.

Smysl pro krásno měst zmizel v širokých massách, zmizel i v kruzích, které starají se o úpravu měst.

Hleďte na moderní města! V celé Evropě při nutné úpravě měst na rub byly převráceny celé části velkých středisk tak, že toho sluší litovati hluboce. Jediné heslo bylo při tom: upravovati a rozšiřovati komunikace; na vše jiné se zapomnělo.

Zapomnělo se, že úprava měst jest umělecké dílo, že není to řemeslná práce!

Tak zanikl ráz celých čtvrtí, ba pro pochybenou politiku stavební bylo při úpravě nutno pobořiti často i to, co mělo velkou architektonickou a historickou cenu.

Veřejnost na to vše zvykla! A tak boří se skoro všude ještě dále, jedna památka po druhé porušuje se nebo mizí a kdy bude konec tohoto šíleného počínání, je nejisto.

Že se tak děje i u nás, je mi velice divno. Celý náš veřejný život je založen v upomínkách na minulý lesk našeho politického postavení, tkví v upomínkách na dávnou naši kulturu. Vskutku bývaly doby, kdy znamenali jsme v dějinách mnoho svou mocí i svým vzděláním.

A když odváží se někdo haněti naše dějiny, náš kulturní vývoj, kdy zneuznává to, co jsme vykonali na poli dějinném a literárním, vzkypí v nás krev. Ztratujeme to právem, i když jedná o nejnepatrnější věci.

Nikdo bez odporu celého národa nesmí nám sahati na minulý náš rozvoj, na dějiny naší vlasti. Ale když jde o zachování viditelných památek naší kultury, které dovede pochopiti celý svět, tam jsme nejen tiši, ale pečujeme i o to, aby zmizely. Ani literární památky, nepřístupné těm, kdo neznají náš jazyk, anebo jež nejsou přeloženy do řeči jiných, nehlásají světu náš význam tak lehce, jako památky umění.

A pokud budeme trpěti, aby byly ničeny neb modernisovány, dotud se nám bude házetí do očí potupné slovo inferiority.

Jen onen národ, který dovede si vážiti toho opravdu cenného, co vytvořeno v minulosti, který neodhodí tyto svědky vzdělanosti své v dávných dobách, může klidně urážku vrhnouti zpět; neboť to mu nikdo nemůže vzíti, že byl kulturním národem dávno, vidí-li svět důkazy toho.

A u nás důkazy mizí; mizí naší vlastní vinou.

To právě je ponižující.

Nedělá nám to nikdo cizí, činíme to my sami, ničíme my Pražané. Ničilo se, i když celá umělecká obec protestovala; ničiti se bude i dále, až zůstane toho tak málo, že se sami toho zalekneme, až zakřikne nás cizina. Ba zdá se, že teprve pieta jiných k našim památkám učiní našemu řádění konec.

Přijde doba, která nás odsoudí a po věcích bude poskvřněna naše generace tím, že nedbali jsme piety k městu, jež bylo kdysi tak krásné, že nestyděli jsme se nad to prohlašovati za pokrok něco, čím naše jediné velké historické město bylo znešvařováno.

Za jedinou generaci nebude se tušiti, jak Praha bývala ještě v sedmdesátých a osmdesátých létech století právě minulého krásna.

Když tehdy vystupoval Pražan na Petřín, tu hrud se pnula, pohlíželi na vábný obraz Prahy, srdce až chvělo se blahem. Ať pohlédl kamkoli, rozmanitost skýtala se jeho oku, nádherné silhouetty jevily se všude, všude. Uchvácen vídaným již, avšak vždy převábným obrazem, srovnával své město s jinými, viděl krásu, jakou neviděl jinde, a vždy a vždy miloval více Prahu. Kouzlo její obestřelo celou jeho mysl; když přišel jinam, viděl, co je jeho město a když se vrátil, znova viděl, že obdiv ciziny k domovu jeho není přehnan, že může býti

pyšným na své jediné velké město, které nejen příroda, ale i předkové učinili tak vábné.

Ale již dnes je jinak. Kdo ještě dnes neděsíte se vzhledu Prahu, jděte se na ni podívat z Hradčan, s Petřína i s dalších výšin, a zhrozíte se, nepošimlí-li jste si delší dobu změny. Kdo znali jste Prahu jen před dvaceti léty, sotva ji poznáte. Rok za rokem mizí kus poesie Prahy, a jak rychle mizí, seznáte, probíráte-li Jansovou Starou Prahou.

Zahrady města, které zelení svou lahodily oku, jsou zastavěny. Na místo nich a červených střech nízkých domů vidíte široké skupiny vysokých, beztvárných obrů s nízkými, chladnými břidlovými střechami. Za nimi zvedají se rovněž ploché obrysy předměstí, přerušené jen málokde věžemi. V městě samém zakrývá každým rokem nová a nová, vysoká a rovná střecha výhled, porušuje pohled na staré, krásné kostely, na výšiny.

Jak dlouho bude to trvati a zmizí malebné Podskali, zakryt bude Slovanský vrch i Vyšehrad a na druhé straně výšiny smíchovské.

U botanické zahrady na Smíchově se již stává a osud zahrady zdá se již býti rozhodnut. Kostel sv. Karla Boromejského již dávno je zakryt se všech stran, kostel sv. Václava taktéž, věž podskalského kostelíka již ani nevyniká nad nové budovy okolní, Staré město se přeměňuje a kostel sv. Mikuláše u Staroměstského náměstí brzo ani s Petřína skoro neuvidíme. Hledíme-li od Starého města k Malé straně, již mnoho zakrývá se nám z Petřína a Hradčan novými, vysokými stavbami na Újezdě a v Letenské ulici, vysoké budovy Václavského náměstí špatně konkurují již i s nejvyšším kostelem Nového města u Panny Marie Sněžné — málo z těch mnoha příkladů, ale snad již dosti.

A sestupte a jděte procházkou městem.

Staroměstské náměstí ztratilo docela svůj ráz; tak, jak nyní je, není Staroměstským náměstím, jaké se jevílo ještě před několika lety; a tak, jak toto náměstí, i jiné třídy staly se ošklivější.

Rovné linie ulic ničí půvab města napořád, a po zbourání zajímavých starých domů staví se budovy, které pamětníkům těch starších dávají cítiti nedostatek vkusu nynější doby.

Výminky jsou řídké, ale bohudík jsou.

Jak jinak stavěli staří! Využívali také půdy, vždyť musili mnohde počítati také; ale jaká půvabná náměstí, jaké vábné střídání vytvořili? A jak dali si záležeti na stavbách i tam, kde nebylo možno zajímavou nepravidelností, utvořiti zajímavé skupiny. Jak tehdy i mnozí prostí mistři dovedli okrášliti město! Tehdy ovšem vzděláván byl vkus; a zdá se dobře, že ani prostý mistr zednický nechtěl se dát zahanbiti

Není jinak možno, že tehdy cítili větší lásku k rodnému městu než jakou cítíme my, a že s nimi cítilo ji též obyvatelstvo.

A tato láska dnes schází; chybí u nás i jinde. Moderní a zmodernisovaná města jsou mnohdy vzhledu přímo hrůzného a budou teprve hrůzněji ještě vypadati po nynější stavitelské periodě, že na staletí nebude možná důkladnější náprava. Století pokroku bylo stoletím neúcty k dobám starším.

Nelze vypuditi z hlavy myšlenku, že za nynější počínání budeme zodpovědni všichni bez výjimky.

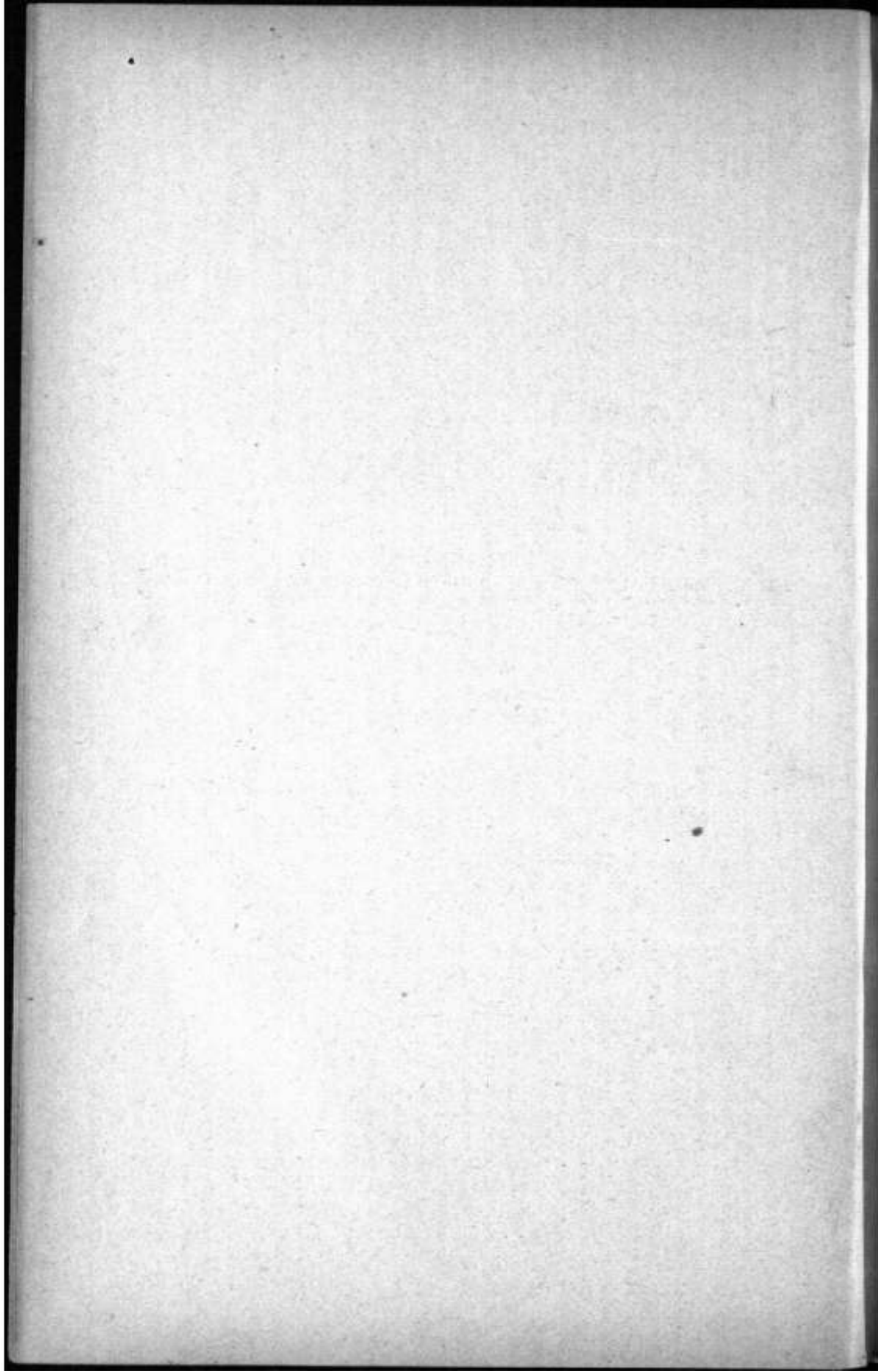
Celá naše generace bude mít znamení vandalisace na čele, neboť úcta její před kulturními pomníky minulosti je hrozně malá.

Dr. Boh. Franta.

MALÁ STRANA
A
PROBLÉM JEJÍ¹ UPRAVENÍ.

NAPSAL

DR. LUB. JEŘÁBEK.

V rozvoji krásné naší Prahy je věru málo období, v nichž by město toto bylo zažilo tolik proměn jako v nedávno minulých letech devadesátých právě minulého století. Snad jen doba vítězné protireformace na počátku a reformatorská doba Josefinská na konci osmnáctého století dají se s rozsáhlou touto obměnou aspoň přibližně porovnat.

Ale nejdalekosáhlejších změn má doznati Praha teprve v tomto století systematickým upravením nejdochovalejších dosud čtvrtí Starého Města a Malé Strany. Čtvrtí to, jež s Hradčany činí z Prahy Prahu, totiž nejkrásnější ze slovanských a bez odporu nejzajímavější ze středoevropských měst.

Každé osudné opomenutí, každá chyba, každé prohřešení na dosavadním rázu těchto nejstarobylějších čtvrtí našich pražských měst znamená tolik co jizva a skvrna na hebké líci pyšné krásky, jež ušlechtilostí svého zjevu a harmonií krásných svých linií budila obdiv a pýchu i chloubu těch, jimž je blízkou a drahou.

A tak, je-li již každé násilné modernisování Starého Města zjevem samo o sobě povážlivým, znamená každá proměna dosavadního rázu Malé Strany úplnou proměnu vzhledu celé Prahy. Porušení pak nynějšího vzhledu Hradčan jest znehodnocením a ochuzením stkvoucího a zářného její diadému, jenž z Prahy činí zjev v pravdě královský.

A proto třeba tu při všech změnách, i nejnaléhavějších počínati si s opatrností nezměrnou, s bedlivostí a pozorností zdvojenou, vždy však s účinnou a opravdovou láskou k nejkrásnějšímu z pražských měst. Třeba k dílu takovému onoho posvěcení, jež tvůrci problému tak obtížného a dalekosáhlého dovede vdechnouti jen skutečné nadšení. — — —

Nyní pak skutečně, a to vážně, jde o konečné upravení a definitivní vzhled Malé Strany v době nejbliže budoucí. Nutno proto důležitou otázkou tou co nejvážněji se zabývatí.

Veřejná soutěž na projekty tohoto zamýšleného upravení vynesla hned čtyři a to zajímavé projekty takového upravení. Byla zároveň věru prvním úspěchem snah o zachování starobylého a krásného rázu Prahy, po jich prohloubení a skutečném organisování.

Z projektů těchto má zpracovati stavební úřad obce konečný plán upravitelů, jímž budoucí osud, vzhled a ráz Malé Strany má býti definitivně vytvořen a zpečetěn.

Jest tedy povinností, ba příkazem nutnosti upozorniti všechny přátele krás naší Prahy, oč tu jde a v čas ještě upozorniti na vše, co v projektech cenou poctěných krásného a vhodného, co ku provedení doporučitelno a co zavržitelno. Současně vytknouti i to, čeho tu i při největší péli a nejlepší vůli z krás Malé Strany chrániti opomenuto.

Neboť právě při úpravě Malé Strany a zamýšleném jí — byť i jen částečném — modernisování musíme si znovu a znovu uvědomovati, že řady sebe krásněji projektovaných moderních činžáků netvoří ještě krásné a příjemné město! Zejména pak ne město, v němž má se zrcadliti všecken umělecký a kulturní pokrok našeho národa, na nějž právem jsme tak pyšní a jímž vykázati se chceme před neúprosnou kritikou ciziny.

Zde třeba opět a opět připomínati, že nelze z každé čtvrti a z každé části Prahy a k tomu ještě umělými a násilnými prostředky, vykouzlení a vynutí obchodní a průmyslová emporia. Za to ale vždy a mnohem snáze vhodné pole pro lichvu pozemkovou. Tož zlořády a nešvary pod zvučnými hesly o moderním rozkvětu města systematicky hlásané. Vždy na úkor širokých vrstev poplatnictva — tedy veliké majority — ve prospěch větší nebo menší skupiny spekulantů — tedy veliké minority — na útraty veřejnosti prováděné.

Jestliže pak vše to bezhlavá stavební politika obce pražské trpěla na úkor svého obyvatelstva u čtvrtí jiných, historicky a umělecky méně vynikajících, nesmí se tak státi alespoň při krásné a poetické Malé Straně. Již proto třeba všechny lidi dobré vůle uvědomiti, oč tu vlastně jde a čeho tu pro krásy Prahy lze ještě dosíci a co ještě zachrániti.

Bude pak tentokráte potřebí stejně intenzivně všimati si všech tří projektů cenou poctěných, ba i pozoruhodného projektu čtvrtého.

Každý z nich pracován s upřímnou a účinnou láskou k problému tak obtížnému, při tom čestnému, s povinnou pietou k nejpoetičtější končině majestátní naší Prahy.

Byl to věru tvrdý oříšek. Nepřekonatelné téměř obtíže prudce stoupajícího terénu, izolovaná poloha a tím i značně ztížené spojení s ostatními částmi města a nejbližším okolím, poměry výškové, spleť poměrů právních, ba i obtížná otázka úpravy pobřežní a končin inundačních, vše to bylo úkolem nepoměrně těžkým, komplikací, jež snad nikde jinde nepřichází.

Jediný jen ovšem vůdčí moment byl navrhovatelům značným ulehčením v těžkém tomto problému.

Jest to pradávný, od nepaměti stávající ráz Malé Strany jako rázovité čtvrti, nikoliv obchodní nebo průmyslové, nýbrž

výhradně obydelní, určitě a jasně jako takové během času a věků vytvářené.

A tento charakteristický ráz Malé Strany všichni autoři správně vycítili a poznatku tomu v projektech svých také více méně zdařilým způsobem dali průchod. V této pak vlastnosti — lépe řečeno přednosti — spočívá též úspěch jejich práce a čestný výsledek celé soutěže pro techniky české. Vzhledem pak ku všemu uvedenému není ani možno posuzovati projekty cenou poctěné celkově a generelně. Třeba studovati a prohlédnouti jednotlivě všechny ty problémy, jež Malá Strana projektantů poskytuje, a seznámiti s nimi čtenáře. Pak teprve radno posuzovati každý projekt zvláště, skupinu po skupině, ba někde i ulici po ulici.

Jsou to zejména upravení Újezda a ulic přilehlých, budoucí upravení paláce dříve hraběte Michny, nynější »Zbrojnice«, úprava části města pod Petřínem, Malostranské náměstí, Tržiště a Ostruhová ulice, důležitá otázka úpravy pobřežní a především jiným klíč k celému upravení Malé Strany:

I. Ostrov Kampa

a současně s ním celá otázka konečného upravení a osudu malebného ramene vltavského Čertovky.

Stanovisko všech přátel krás Prahy v obou těchto otázkách je jasné a známé.

Jest jim nejen nerušené zachování svěžími sady i staletými parky, kol mlýnů a malebných domů, pod řadou mostů vinoucí se Čertovky, při jejímž severním vyústění vykouzly nám dávno minulé věky, vkus a krasochuť našich předků onu čarokrásnou pohádku vltavské Venezie, pýchu Malé Strany a předmět obdivu všech do Prahy příchozích.

Stejně důležité tu zachovati světoznámému pohledu na Hradčany a Malou Stranu onen čarovný rám rozložitých zahrad jakož i nevysoké a nezvýšené plochy ostrova Kampa, pestřících se všemi tóny nádherné zeleně. Popředí to, od něhož tak znale a praegnantně odrážejí a zvedají se tmavé obrysy pyšných malostranských paláců, ostré silhuety kopulí a věží zvedajících se k nejnádhernějšímu svému vyvrcholení ve Svatovítském dómu.

Jedno i druhé jest bezpodmínečnou nutností, pravou »conditio sine qua non«. V těchto dvou otázkách není možné smlouvání a nepřipustnou každá koncese.

Mohu pak s radostí konstatovati, že veškery vyznamenané projekty této druhé podmínce zplna dostaly.

Za to tím více mne překvapuje, že všichni projektanti bez rozdílu — zajisté ovšem jen z toho důvodu, aby dostali všem podmínkám konkursu — propůjčili krásné talenty své ku vypracování projektu estheticky tak absurdního, jakým jest zasy-

pání Čertovky a využití jí alespoň z části za místa stavební. Přes to, že všechny umělecké korporace a zejména ale Klub za Starou Prahou i »Soupisná komise« při obci pražské proti tomuto neomluvitelnému vandalství se vyslovily.

Není pak věru ani s podivěním, když otázka domněle již dávno zažehnaná, sama o sobě tak absurdní, jak právě jsme se informovali, není pořád ještě zažehnána a že hrozí a straší dále, díky pěkně vypracovaným variantám cenou poctěných projektů. A právě proto, jakkoliv krásně a dokonale jsou pracovány a mnohou pěknou myšlenku i mimo území Kamy samé navrhuji, nechceme a nebudeme se jimi vůbec obírat.

Ba i přes to, že právě ony znovu potvrdily dávné tvrzení přátel myšlenky staropražské, že zasypáním Čertovky nezíská se pro Malou Stranu více zastavitelné plochy, což nyní i výpočty samých městských geometrů na jisto postaveno.

Budeme tudíž v článcích těchto přihlížeti pouze a jen ku projektům, jež Čertovku zachovávají.

A třeba tu hned předem a věru s radostí konstatovati, že v hlavních rysech autoři všech projektů počínali si zde se zvláštní, překvapující téměř jednomyslností. Právem vysvětlujeme si ji správným pochopením skutečného významu ostrova Kamy pro celou ostatní úpravu Malé Strany.

Všichni bezvýminečně umísťují před skupinu malebných domů u mostu Karlova úzký, táhlý pruh veřejného sadu, jenž prodloužen i dále na pobřeží za most Karlův až k samému severnímu cípu ostrova.

Současně proměňují někteří z navrhovatelů i část ohrady při domě čp. 515*) v menší nebo větší, buď veřejný buď soukromý sad. Stejně pak ve všech návrzích celý jižní cíp ostrova Kamy proměněn v rozsáhlý park, v jehož středu umístěna jedna neb i více budov různého — bohužel dosud jen autory samými proponovaného — určení.

Podobně pak i otázka upravení pobřeží i výška příštího uličního nivoje všemi autory nanejvýš korektně a skoro souhlasně řešena. Všichni správně vystihli, že nejen z důvodů estetických výše již uvedených, nýbrž i z velmi rigorosních ohledů inundačních a zejména v zájmu věkopamátného Karlova mostu každé zvýšení Kamy jest nepřijatelné. Zkušenosti let posledních, řada nedávných povodní, nedostatečnost nynějšího řečiště v případě velké vody, jakož i fakt kruhovitěho vymletí všech téměř vnitřních stěn pilířů Karlova mostu mocně tu padaly na váhu.

Tožným pak téměř ve všech projektech způsobem upraveno zahrazení Čertovky zvláštní uzavírkou proti velké vodě, a sice na obou její koncích, navigačním úřadem závazně vyža-

*) V pravo od mostu Karlova směrem ku Malé Straně po dlouhá léta v držení rodiny prof. Sob. Pinkasa.

dované. Rovněž přibližně jest i umístění četných mostů a můstků z pobřeží Malé Strany k ostrovu vedoucích.

Tím zajímavější však jsou jednotlivé odchýlné návrhy regulační v projektech se vyskytující. Z nich opět nejvíce způsob upravení severní polovice ostrova Kamy.

Přirozeně bude nás tu projekt prvou cenou poctěný v prvé řadě zajímati. Nese pyšnou devisu »Atlantis« a autorem jeho je architekt p. A. Balšánek, řadou monumentálních prací i širší veřejnosti dobře známý.

V projektu tom nejprve opět přihlédneme, jak řešen v něm problém upravení severního cípu ostrova. Nelze popřít, že autor počíná si zde poměrně velice konservativně. Zachovává tu Pinkasův dům čp. 515 i s přílehlými menšími budovami, v nynější pak tesařské ohradě umísťuje před ním sad, jehož středem navržena mírně stoupající silnice od nynějšího dřevěného můstku při ulici Lužické k severnímu cípu ostrova vedoucí. Odtud pak dále přes nově navržený značně široký kamenný most, jenž spojuje ostrov Kampu s protějším nábřežím v místech nynější ohrady u domů Hergettových. Bylo by pak věru žádoucí, aby právě tento most v případě uskutečnění byl uveden v náležitý soulad s rázovitým okolím této části Čertovky.

Neméně konservativně počíná si autor i za mostem Karlovým, kdež nad hladinou Čertovky mlýnským odpadem značně oživenou malebně rýsuje se dům s nízkou terasou, kterýž autor sice půdorysně zachovává, za to ale zcela zbytečně i terasu jeho zastavuje, čímž žádoucí vzduchová prostory mezi domem tímto a mostem Karlovým se úží a věru pěkný pohled zbytečně se ničí a celý nynější ráz tohoto okolí se ruší.

Pro budoucí vzhled Kamy mnohem ještě důležitější jest budoucí úprava nynějšího nevelkého

náměstí pod mostem Karlovým

se svým stromořadím a řadou nižších zajímavých domů, mezi nimiž facadou nad okolím své znamenitě vyniká dvojpatrový pozdně barokní domek čp. 510 »Soupisnou komisí« zvláště chráněný. Třeba proto jen vítati, že autor úplně zachovává východní frontu těchto domů v nynějším jich seskupení, rázu i půdorysu a že navrhuje přestavění pouze méně cenné fronty západní, již dělí ve dva stejnoměrné poměrně úzké bloky domovní. Pro zachování výstavného sice, umělecky však málo cenného domu čp. 506 (bývalého paláce Odkolkova, pozdější reálky německé) netřeba věru proliti mnoho inkoustu. Obětovati jej skutečně pěkné monumentální budově by nebylo škoda, vždy však třeba přimlouvati se za to, aby i tato nově projektovaná budova stejně jako dům tento z hladiny Vltavy se zvedala a tvořila tak jisté malebné a pro oko příjemné přerušeni v mono-

tonii táhlých linií pobřežních. Budov přímo s řeky se pnoucích a v hladině její se zrcadlicích máme v Praze věru málo, třeba pak jich počet alespoň zachovati, ne-li rozmnožiti.

Daleko radikálněji upravuje Kampu projekt druhou cenou poctěný, devisou »Menší město pražské« označený, jehož autory jsou pp. akademický malíř K. Klusáček a architekt J. Sakař, oba v oborech svých ve veřejnosti české znamenitého již jména požívající. Změny, které tento projekt zejména v střední části ostrova Kampy navrhuje, jsou ze všech nejdalekosáhlejší. Při tom však opravdu zajímavé a pozoruhodné a k rázu ostrova Kampy výtečně se hodící. Bohužel, že na poměry naše a finance obecní trochu smělé a odvážné. Horlivé snaze po radikálních změnách v této části ostrova nezůstal ovšem ušetřen ani málo cenný dům dědiců Pinkasových (čp. 515), jenž na projektu tom ustoupiti musí poměrně dosti mohutnému domovnímu bloku na severozápadním cípu ostrova na plánu situovaném. Myšlenka řady domů při této části Čertovky není věru nijak zavřítelná. Se stanoviska přísně estetického lze tu však doporučiti pouze neširoký domovní blok s řadou úzkých parcel s domy typu protilehlých domů na Čertovce přizpůsobených, pokud možno středověkého rázu.

S ještě větší energií a odvahou navrženo přetvoření celého nynějšího náměstíčka na Kampě pod mostem Karlovým. Dosaďadní skupiny domů tu stávajících i s pěkným barokním domem čp. 510 úplně se ruší a takořka z nynějšího místa svého přešínují v nový útvar nevelkého, obdélně poloelipsovitého, při tom neobyčejně malebného náměstíčka silně středověkého rázu, (směrem k neďaleké zahradě Nosticově) pěkně navrženou branou zdobeného. Chodníky kol náměstí toho zvýšeny vesměs na cotu 19150 nad mořem, rovněž i podlahy místností obytných i prodejních. Obě pro případ povodní tu navrženo. Domy nově postavené sloužiti mají nejen účelům obytným, nýbrž mají býti dle intencí autorů i malou obchodní čtvrtí pro zboží přichozím do Prahy v první řadě určené. Již vzhledem ku vhodné poloze místa na cestě ku Malé Straně a hradu královskému.

Projektu věru nelze upřiti svěží invenci a nepopíratelnou malebnost a účinnost. Jest znamenitý i co do řešení silhouetového celé této věru rázovité a celkově myšlené skupiny. Nepopíratelnou jeho předností jest, že pobřežní park na kraj Vltavy všemi autory situovaný na tomto projektu přichází ku značnější ještě platnosti a s ním i nová prostranná, mírně stoupající silnice mezi domy a parkem a dále skrze pátý a šestý oblouk Karlova mostu k nábřeží u domů Hergettových čp. 102 vedena.

Spojení pak s náměstím Velkopřevorským docilují autoři tím, že skupinu domů na západní straně protínají novou ulicí, jež před můstkem u mlýna p. Veselého rozšiřuje se v malé

náměstičko řadou stromů zdobené. I tento návrh třeba správným nazvati, tak že jedinou stinnou stránkou projektu zůstává obtížné jeho financování v rozměrech autory zamýšlených a tím i možnost jeho uskutečnění. Neboť nelze na drahná léta očekávati, že by obec pražská myšlenku tuto sama ve skutek uvést chtěla a podnikavých bank u nás nestává.

Daleko střízlivěji, podobně asi jako projekt prvý, počíná si i návrh třetí cenou poctěný, jehož původcem jest mladistvý profesor na vysokém učení technickém architekt Rudolf Kříženecký, jeden z neplodnějších projektantů pražských. Heslem jest »Malá Strana«. Také zde jako v návrhu prvém větší část ohrady u domu Pinkasova čp. 515 proměněna v sad, v němž pak na místě zrušeného domu čp. 515 umístěny dva menší, patrně rodinné domy v menších zahrádkách. Také celé nynější náměstičko na Kampě, jeho půdorys a rozměry se tu zachovávají.

Pouze vyčnělé domovní trakty domů čp. 508, 509, 510, 511 směrem k řece se regulují, ustupující i tu pobřežnímu sadu, kol něhož táhne se mírně stoupající pobřežní rampa vedoucí k mostu přes Kampu a nabřeží s podběžím navrženému.

Je třeba tu litovati, že mimo projekt druhou cenou poctěný — který v střední a zároveň i hlavní části ostrova Kampy navrhuje celkovou organickou skupinu — žádný z autorů nepokusil se o detailní skizzu pro řadu domů proti Vltavě situovaných, v zamyšleném jich upravení.

K řešení tomu však dříve nebo později dojíti musí, neboť jde o jednu z nejdůležitějších částí pohledu na Malou Stranu a bylo by věru žádoucí vypsati, jak pro tuto tak i pro jiné zajímavé části Malé Strany, zvláště soutěž za účelem získání detailních pohledových skizz.

Nutno zmíniti se ještě o projektu čtvrtém, cenou sice nepoctěném, zakoupeném však obcí pražskou pro řadu pěkných návrhů regulačních, zejména v okolí budoucího, od Rudolfa směrem ku Malé Straně navrženého mostu. Autorem jeho jest zdatný žák školy prof. Ohmanna a rch. Hübschmann, nyní ve Vídni se zdržující. I tento projekt, krátkou devisou »Praha« označený, pracován s nepopíratelnou úctou k dochovanému rázu Malé Strany a nezadá v tomto směru v ničem projektům cenou poctěným. Při upravení ostrova Kampy počíná si však se stejnou energií jako projekt druhou cenou poctěný a mění celou dosavadní konstelaci střední části ostrova tím, že nynější skupiny domů na obou stranách náměstička pod mostem představuje ve dva protilehlé, přímočaré a téměř symetrické bloky. Pro tento návrh ovšem rozehráti se nemůžeme. Podstatné jsou i změny v místech nynějšího domu a ohrady dědiců Pinkasových čp. 515. Místo to — ovšem jen podél Čertovky na severozápadním cípu ostrova — intenzivněji se zastavuje nežli v projektech ostatních, a sice opět blokem domovním, tak že

části na sad vypadající asi méně štědře jsou obmyšleny než na některém z projektů ostatních, jimž právě vlastnost tato jest nepopíratelnou předností. Již vzhledem na nutnost zachování nynějšího rázu ostrova pro budoucí pěkný vzhled levého břehu Vltavy.

Při této příležitosti chci zmíniti se ještě o faktu, že žádný z projektantů neměl tolik — ne snad citu, lásky a pochopení — ale smělosti a odvahy, aby proti dosavadnímu zvyku a konvenci v projektu samém chránil řadu překrásných stromů, rozložitých jív a štíhlých topolů, onu svěží a pestřící se skupinu stinných ořechů a kaštanů v pravo dole na Kampě pod mostem Karlovým, z nichž některé větvemi a nejvyššími vrcholy svými pomalu jej již přerůstají.

Celé generace viděly stromy ty vyrůstati a těšily se pohledem tím. Každý z nich tvoří harmonickou součástku onoho vzácně sladěného, nevýslovně milého pohledu na přílehlou část Malé Strany, s nevysokými a nenádhernými, přece však tak rázovitými domy po stranách, s překrásným prospektem Mosteckých věží a kopule sv. Mikuláše, v úchvatné kulise kamenné aleje soch Karlova mostu.

A právem třeba se i tu všeho obávat.

Neboť není tomu dávno, co zničen — ke všemu ještě jako oběť zbytečné a pasivní elektrické dráhy — jeden z nejzajímavějších pohledů z ulic Malé Strany na pražský hrad.

Charakteristický a svérázný, jakých málo po světě! Typickým a ojedinělým činila jej právě vysoce dekorativní stafáž jeho popředí. Byl to pohled z Letenské ulice na masivní skupinu pražského hradu a Hradčan přes rozložitou větev věkovitého kaštanu nad celou téměř ulicí Letenskou se rozpinajícího, tvořících úchvatnému tomu pohledu přirozený rámeček ojedinělého rázu a nezapomenutelného dojmu.

Byla to jedna ze vzácných ozdob Prahy! Ani nejlepší roční výnos ubohé této dráhy nikdy nenahradí tuto ztrátu. Nikdy pak neodčiní barbarství, které tu na přírodě a kráse spácháno!

A tak tedy alespoň zde na Kampě, v místě exponovaném zraku všech cizinců, musíme snad poprvé pokusiti se o záchranu několika pěkných stromů a možné jich zachování. A přece jest to — alespoň u nás v Praze — neznámá a věru neslýchaná věc, ba pro mnohé lidi pravé rouhání a šílenství, žádati už i pro stromy ochranu a šetření!! Docela i na konkurenčních projektech a městských regulačních plánech!! Zde však třeba a nutno na tom státi, bez ohledu na to, jak to bude vhod lidem, jimž neznámo, že pokročilá cizina — po níž tak rádi otrocky se opičí — chrání skupiny takové nejen ve svých reprezentativních městech, ale už i v širém kraji!

Zbývá nám promluvit ještě o

jižní polovici ostrova Kampy,

sestavající z udržovaných dosud zahrad a zachovalých parků. Zajisté pak již z tohoto důvodu všechny projekty bez výjimky proměňují část tu v rozsáhlý park veřejný, v jehož středu — alespoň v projektech autorů — umístěny jedna nebo více budov monumentálního rázu, neznámého dosud, jak již zmíněno, a jen autory samými navrhovaného určení.

Mělo ovšem již dávno býti jedním z předních úkolů sporádané správy města, aby společnou anketou zástupců města, země a státu, obci pražskou svolanou, přesně a také závazně bylo stanoveno, ovšem i do samých regulačních plánů pojato, kam a na které místo monumentální budovy zemské, městské a státní, na př. nová galerie českého umění, nová budova českého mistodržitelství, zemský sněm, česká právnická a filosofická fakulta mají býti umístěny. Vždyť přece všechny regulační plány, zejména však generální plány upravitelské, s tímto důležitým faktem — jak zkušenost právě v tomto případě ukázala — počítati musí.

Neboť jest nanejvýš neprozřetelno, ba někdy i nebezpečno, otázky tak velikého dosahu, důležité tyto problémy, jež často rozhodují o větší nebo menší prosperitě, ba i o rozkvětu celých čtvrtí, ponechávati ukvapenému rozhodnutí nebo docela i náhodě. —

Nejméně již volbě vídeňských „Baudepartementů“. Neboť vždy jde tu nejen o nedocenitelné estetické otázky a vzhled města, nýbrž i o důležité, někdy nepostrádatelné existenční podmínky celého okolí budov takových.

V případě však právě uvedeném jest nám nezvyklá jednomyslnost projektantů v konkursu účastněných — nejen uměleckým směrem a vyznáním ale i názory svými o budoucí tvářnosti města podstatně se různících — skutečnou zárukou, že poloha monumentální budovy právě sem na Kampu umístěné správně byla volena. Volba místa toho hned pro několik budov monumentálních znovu potvrzuje náhled náš před lety již hlásaný,*) že nejen ohromnou vzduchovou prostorou, velikolepou hladinou Vltavy a nevýslovně půvabným okolím, nýbrž již samým přirozeným vývinem stala se pobřeží pražská nejokázalejší třídou monumentálních staveb pražských.

Důležitým a velmi choulostivým úkolem zůstává však i při výhodně volené poloze řešení jiné velice důležité otázky — a sice výšky těchto zajisté výstavných budov. Neboť výška tato v našem případě musí býti úplně podřízena zvláštním poměrům polohy Malé Strany a je nutno, aby byla náležitě při-

*) Viz článek „Okolí Staroměstské radnice a projektované jeho upravení“ Rozhledy z 1. září 1897 ročník VI. č. 23, str. 1058.

způsobena i celkovému pohledu na nejkrásnější tuto partii města. Ale i tato skutečně svízelná otázka všemi autory výše již zmíněnými skutečně šťastně a příznivě byla rozřešena. Jest to věru nemalou předností všech těchto návrhů.

Jde však o další ještě a stejně pracný problém. Jest jim harmonické zladění budov těchto na samém pobřeží zraku diváka exponovaných a dokonale jejich členění ku čarokrásnému panoramatu levého břehu vltavského, v němž tvořiti budou tak mohutně a silně akcentované popředí.

Nejen otázka jejich slohu, dosavad vážně neřešená, ale i otázka jejich seskupení a členění mocně tu padá na váhu. Tento úkol řeší projekty cenou poctěné, ovšem nejrůznějším, ale také navzájem odchylným způsobem. Projekt prvou cenou poctěný umísťuje tu ne jednu, nýbrž tři menší monumentální budovy, z nichž dvě postranní skorem u samé Čertovky situované tvoří boční kulisy projektu ideálního »Votivního chrámu« v ose mlýnu Odkolkova na samém pobřeží Vltavy velice pěkně navrženého a také i pěkně komponovaného. Praktické a citěné snad potřebě budova tato věru málo odpovídá. Ku chrámu tomu z podběří řeky vede velmi efektně a směle navržené schodiště, rovněž monumentálního rázu.

Všechny pak tři budovy zmíněné obklopuje ze tří stran veliké poměrně prostranství, jehož volná strana k Malé Straně obrácena, tak že i odtud byl by možný krásný pohled na skupinu tuto. K ní pak směřuje, a to v ose ulice Nebovidské, mohutně založený kamenný most. Litovati jest při projektu tom pouze, že monumentální budova střední nebyla položena až k samé Vltavě a její hladině. Stejně jako dosadní mlýn Odkolkův, jehož poloha — nikoliv budova sama — jest nepopíratelně efektní a imposantní.

Stejně i projekt druhou cenou poctěný navrhuje sem místo veliké jediné budovy tři menší budovy veřejným účelům sloužící. S tím však podstatným rozdílem, že budovy tyto — mezi sebou štíhlými kolonádami spojené — navrženy v jediné řadě, a to u prostřed ostrova, mezi Vltavou a Čertovkou, tvoříce tak táhlou frontu souběžnou s pobřežím Kampy i Malé Strany. I tento návrh třeba uznati do jisté míry zdařilým, neboť značné mezery mezi budovami poskytly by v případě uskutečnění s dostatek místa hlubokým průhledům na Malou Stranu a na zelené stráně a úbočí blízkého Petřina. Tedy prospekty, jimž budovy ty, jich ozdoby a výstupky, loggie a kolonády mohou samy tvořiti nejúčinnější stafáži.

Pochybeným tu snad jen nepatrné vyvinutí mostu přes Čertovku. Jeho architektonický, dekorativní a i praktický význam nedá se v případě uskutečnění těchto monumentálních budov zajisté nikterak podceniti.

Jinak projekt třetí cenou poctěný, který disponuje sem pouze jedinou a také jednotnou budovu monumentální. Palác to velikých rozměrů a silně členěného půdorysu a téměř čtyř-

hranného tvaru. Umístěn jest ve středu volného, většího prostanství, rovněž v samém středu jižní polovice ostrova Kampy. V náměstí ono ústí, a to rovnoběžně s lící monumentální budovy správně v nynějším zakřivení svém zachovaná ulice »U Sovových mlýnů«.

Podobně také i projekt čtvrtý zakresluje v táž místa pouze jedinou, za to však velice táhlou, jednotnou budovu, středem svým do osy ulice Nebovidské položenou. Monumentálně myšlené, proti Starému Městu obrácené schodiště má býti přední jeho ozdobou.

Jsou to tedy vesměs návrhy velmi zajímavé a pečlivě jistě uvážené. Z nich zejména projektům jedinou budovu veřejnou sem projektujícím v dnešních obtížných poměrech kyne značnější pravděpodobnost uskutečnění. A přece třeba dáti přednost v tomto místě tak exponovaném a v této poloze projektům více oddělených budov navrhujícím.

Neboť příznivé jich seskupení nejméně rušivě a násilně připojí se ku divukrásnému panoramatu Malé Strany, jež právě klidem, sladěností a výškovou podřízeností budov pobřežních působí tak mocným, úplně vyrovnaným a skutečně harmonickým dojmem.

Ale i upravení okolí budov těchto není ve skutečnosti, ba ani na plánu snadným úkolem. Neboť i po možném vykoupení a získání ohromného komplexu rozlehlé zahrady bývalé »Zbrojnice« pro veřejné účely zbývá tu řada objektů soukromých.

Mezi nimi vynikající místo zaujímá zahrada Nosticovská svěřenským závazkem stížená. Mohutný to komplex zahradní od paláce Nosticovského až sem přes Čertovku se rozkládající a hraničící těsně na křivolakou, mezi zahradami vinoucí se ulici »USovových mlýnů«. Již zakřivenost ulice této je v diametrálním odporu s »posvátnými« lineálními tradicemi správ tohoto města, při regulační praxi u nás tak znamenitě se osvědčivších.

A již proto není věru s podivením, že ani někteří z projektantů nedovedli jim se vymaniti. Proto zakřivení ulice pěkně tu zase vyrovnávají. Snad také z toho důvodu, že ulicí touto vedou hlavní komunikaci k ostatním částem ostrova Kampy. Tu pak ovšem přáli si míti ji co nejkratší.

A tak reguluje a zarovnává ulici tu projekt první a druhý. Jen projekt třetí a čtvrtý více méně zachovává ji neporušenou.

Nejpovážlivěji dopadá to při vyústění ulice této do náměstíčka »Na Kampě«. Hlavní tu vzat zřetel na vyčnělý, výstavný sice, ale umělecky málo cenný dům čp. 506, dřívější palác Liechtenštejnský a později Odkolkův. Jest šetřen a zachováván ode všech mimo čtvrtého projektu.

Za to však regulaci v místech těch velmi těžce postižena protější

zahrada Nosticova,

již na př. projekt prvou cenou poctěný řeže hned v celém pásmu, a to mezi třemi až osmnácti metry.

Není to zahrada veliká, ale stará a krásná. Park plný věkovitých, staletým břechtanem a plaménkem porostlých zdí a stromů. Poněkud zanedbaný, ale plný aristokratické noblesy a nevystihlých půvabů. Z dřevěného mostu jeho jest nejkrásnější, bohužel však málo komu známá vyhlídka na tiché, málo přístupné a jakoby zapadlé zahrady po obou stranách Čertovky.

Po celém toku jejím viděti odtud dolů i nahoru nad řekou tvořící se houšť stromů, sklánějících větve a sněti své nad zrcadlem klidně tekoucí vody. Obraz to plný čarovných stínů, světelných obrazů a nevypsateľných tónů.

Vidiš tu nejkrásnější škálu zelených reflexí a odstínů v hladině řeky se chvějících a se odrážejících.

Nad řekou pak tyčí se hlinité břehy, plné olší a topolů, a pod nimi šedé zdi zahradních hrazení. Dále most a hučící mlýn, domy a nade vším jako povýšené jeviště majestátní oblouk Karlova mostu, plný ruchu a života, jehož vzdálené ohlasy zaléhají až sem, do této tišiny snících zahrad. Jaký to hřích a jaké barbarství ničit i piť takové krásné zahrady!

A přece hrozné zkušenosti posledních let, všechna ta zklamání musí vzbuditi v nás obavu, že budeme musit zase se bit o integritu jedné z nejkrásnějších zahrad Malé Strany.*)

A proto třeba nasaditi již nyní vše, aby tato regulace nestala se definitivní. Již proto, že otázka veliké frekvence a rušné komunikace na Kampě i při trochu jen účelném upravení ostatních částí Malé Strany bude otázkou menšího, ba i podřízenějšího dosahu. To prokázati jest pak účelem dalších článků o stejně zajímavém problému regulace ostatní Malé Strany.

Bylo-li výše řečeno, že otázka upravení ostrova Kampy je nejdůležitějším počátečním problémem a takřka klíčem celého estetického upravení Malé strany, jest otázka příštího upravení a vzhledu sadů

Petřina

-- této překrásné a svěží folie úchvatného panoramatu Malé Strany — druhým důležitým momentem a závažným činitelem zdárného rozřešení tohoto věru nesnadného úkolu. Nejen zachování dosavadních ale i získání nových krásných průhledů na malebná úbočí Petřina jest předním požadavkem v naznačeném již směru.

V první řadě padá tu na váhu otázka architektonického upravení té části Petřina, jež jest přirozeným prospektem a pozadím krásného nového mostu císaře a krále Františka.

*) Již proto, že majitel její Ervín hr. Nostic, známý to ústavácký šlechtic v cestě rekursu (podání čj. 178814 z r. 1903 sám činil námitky proti zachování zahrady této č. kat. 295 na Kampě, ježto využitkování celé zahrady jako místa stavebního tím vyloučeno, čímž jest poškozen a spojkuje se jen s ponecháním zahrady mezi Kampou čp. 471—III. a Čertovkou.

Jak důležité jest takové upravení a jak žádoucí, ukázaly nám slavnostní dny přítomnosti císaře a krále našeho, zároveň i ušlechtilá snaha ukázati Prahu v největší možné kráse, slávě a lesku. Ve dnech těch, byť i jen dočasně a prostředky provisorními, provedena v malém ovšem měřítku architektonická úprava krásného tohoto projektu, který by věru slušelo považovati za organickou součást krásného nového mostu, na nějž povolený náklad — vzdor osudným chybám, které se tu staly — nebyl úplně ještě vyčerpán.

A není věru divu, že po pokusu tak zdařeném návrh na monumentální úpravu této části Petřína pojat byl hned do tří konkurenčních projektů cenou poctěných. I zevní forma této úpravy ve všech těchto návrzích jest — způsobem až překvapujícím — skoro totožná, jakkoliv přirozeně dalo by se očekávat, že setkáme se právě zde se řešením a myšlenkami co nejrůznějšími.

Nejpěknější návrhy přinesly nám projekty první a druhý (Balšánek a Sakař-Klusáček). Prvý zřizuje v ose ulice Chotkovy široké jednoramenné schodiště velikých rozměrů s velikou nádrží vodní, vysoko nad úroveň ulice povýšenou, do níž ústí řada kaskád uzavřených dvojramenným schodištěm, ústícím na značně povýšené prostranství, jež přímo předurčeno pro monumentální skupinu. —

Projekt druhou cenou poctěný naproti tomu navrhuje zřízení dvojramenného schodiště již od samé ulice Chotkovy, a sice v polooblouku, příčně na osu této ulice vedeného, poněkud jednoduššího, avšak v další části své projektu prvému velmi příbuzného tvaru. Není pak pochyby, že oba projekty ve skutečnosti provedeny, jsou s to poskytnouti úchvatný, již od Ferdinandovy třídy a Národního divadla mohutně se rýsující průhled velikolepých rozměrů a vzácné působivosti, jehož dojem a účinnost bylo by možno ještě zvýšiti vhodným upravením náměstí na malostranské straně mostu krále Františka.

I zde na tomto exponovaném místě osvědčila se již architektonická výzdoba arch. Balšánkem v době pobytu císaře loňského roku v Praze navržená a provedená.

Ovšem pilonová výzdoba tehdejší byla rovněž jen provisorním a pomíjejícím prostředkem dekorativním. A přece již tato nepatrná poměrně úprava výborně tu působila a prokázala i nutnost účinnější výzdoby stranních částí prospektu, již bylo by lze docíliti poměrně nevelkými a nepřilíš nákladnými prostředky, nechť jsou to již dobře osvědčivší se pilony, sloupohradí či mohutná alej buď rozložitých či pyramidálních topolů aneb nejlépe obé dohromady.

Není pak věru pochyby, že temně zelené, ku bělostnému prospektu monumentálního schodiště Petřinského perspektivicky se sbíhající skupiny vysoce dekorativních těchto stromů nemalou měrou by přispěly ku neobyčejnému prohloubení čarokrásného tohoto průhledu, jenž stal by se novou, nebývalou, při tom

vysoce efektní okrasou nádherného panoramatu malostranského. Nutno tu ještě poznamenati, že ostatní projekty nepřinášejí ve směru uvedeném zvláště pozoruhodných návrhů a nelze se nám tudíž o nich pro nedostatek místa šířiti. Vzdor tomu bylo by přece jen záhodno — ač-li definitivní návrh na upravení Malé Strany nepřinese nám zvláště zajímavé luštění, ponechati definitivní řešení důležité této esthetické otázky zvláštnímu, slušně dotovanému konkursu veřejnému, v němž bylo by zejména nutno položit důraz i na řešení figurální části této skutečně monumentální, odevšad viditelné výzdoby.

S otázkou upravení středního prospektu petřínského ani tak organicky, jako spíše místně spojeno i nutné architektonické vyřešení vstupu do budoucí

třidy Újezdské,

přední to komunikační tepny malostranské, a sice nedaleko místa, kde stála druhdy brána Újezdská.

Místo toto nejen minulostí ale i polohou svou jest předurčeno pro velké a rázovité vyřešení. Již z ohledu na blízký památník takového významu, jakým jest odtud do výše se pnoucí památná Karlova »Hladová zeď«, jež na exponovaném tomto místě žádá nejen přirozeného a nutného svého, ale i silně akcentovaného velikolepého zakončení. Jest pak s podivním, že otázky této v žádném projektu nebylo povšimnuto. Stejně důležitou jest i otázka budoucího osudu veliké, při tom i polohou svou opravdu krásně umístěné skupiny nynějších

Újezdských kasáren, tohoto prototypu pražských erárních budov.

Právem proto otázka ta doznala důkladného povšimnutí a velmi pečlivého řešení hned ve třech projektech cenou poctěných. Projekt první (architekt Balšánek), patrně již v přirozené souvislosti s monumentálním schodištěm petřínským navrhuje zde velikou v rozměrech svých budovu veřejnou, jež zabírá nejen celou délku stávajících kasáren, ale i celou plochu sousedního městského domu č. p. 412.

Také projekt druhou cenou poctěný (Sakař-Klusáček) dosti účelně disponuje s velikou touto zastavitelnou plochou. Ovšem způsobem mnohem střízlivějším; nepomyšleno tu jako v prvním projektu na velikou a jednotnou budovu monumentální — nýbrž navrženy sem dva menší stavební bloky, nově projektovaným, menším schodištěm dělené; hodící se nejen pro skupinu domů činžovních, ale i pro dvě, ovšem menší budovy veřejné. Tím zároveň otevřen i nový prospekt na stávající již Sokolovnu malostranskou a přilehlé části Petřina a jisto, že tato část návrhu ve skutečnosti zcela pěkně mohla by býti řešena. Zvláště tehdy, kdyby obě místa zaujaly dvě monumentálnější řešené budovy, po případě i obloukem přes schodiště spojené. Tím by účinnost průhledu tohoto jen ještě získati mohla.

Za to projekt třetí (arch. Kříženecký) stejně jako návrh Balšánkův umísťuje sem rovněž jednotnou, však méně táhlou monumentální budovu. Nezabírá však staveniště domu čp. 412. Patrně oběma navrhovatelům tanula na mysli otázka »Galerie českého umění«, pro niž stát zcela správně některou ze svých malostranských budov kasárenských obětovati by mohl.

Že při navrženém upravení této části města v rozměrech tak velkolepých neopomenuto značného rozšíření Újezda (18 až 19 metrů) na útraty umělecky úplně bezcenných domů čp. 422 až 426 a 451—454, jest zcela přirozeným a není proti návrhu tomuto právě v těchto místech věru žádných námitek; již z vážných a platných důvodů komunikačních a frekvenčních.

Zcela novou a dobrou myšlenkou prvních dvou projektů cenou poctěných jest navržení nové, vyvýšené, paralelně s třídou Újezdskou vedoucí ulice podpetřínské.

Projekt první (arch. Balšánek) vede značně nad niveau Újezda vyvýšenou ulici tuto kol prvního odstavce velikého schodiště peřínského, a sice již od zahrady dříve hraběte Kinského, správněji řečeno od prodloužené ulice Petřínské ku novému, sem projektovanému monumentálnímu paláci. Opatřením tímto umožní se nejen vyvinutí pěkné fačady i na straně k Petřínu obrácené, ale získá se i pohodlný přístup k úbočím Petřina samého.

Zároveň i ku stávající již budově »Sokola Malostranského« jakož i ku velikému panoramatu autorem sem navrženému. Odtud pak dále vedena ulice tato ku novému domovnímu bloku proti Zbrojnici (Zeughausu) a kolem zadních traktů malostranských škol obecních, německého gymnasia a ústavu učitelského až ku kostelu Panny Marie Vítězné.

Má to býti tudíž jakási nová spojovací třída nově povstalých a také stávajících již, nyní jen částečně a špatně přístupných budov podpetřínských.

Třidu stejného asi účele i rozměrů i šířky vede v místa tato i projekt druhý (Sakař-Klusáček), a sice až za kostel Panny Marie Vítězné, odkudž vedena nová boční ulice do ulice Karmelitské. Není pochyby, že nová ulice tato má mnohé přednosti a lze zřízení její až ku prodloužené ulici Novodvorské vřele doporučiti.

Další vedení této ulice až ke kostelu Panny Marie Vítězné neposkytuje však žádných výhod vzhledem k tomu, že ulice ta vedla by pouze kol málo zajímavých zadních traktů stávajících již učilišť. Vedení pak její za kostel Panny Marie Vítězné a dále na »Tržiště« přes řadu pěkných domů a zahrad jest vůbec nepřipustné. Poznamenati dlužno, že oba další návrhy s touto ulicí v rozsahu právě uvedeném nepočítají.

Projekt třetí cenou poctěný nenavrhuje nad nynějšími kasárnami újezdskými a pozdější veřejnou budovou žádnou spojovací třidu. Zřizuje tu jen menší ulici, a sice teprve za skupinou domů proti budově »Zbrojnice«.

Projekt čtvrtý podobně teprve za skupinou domů mezi prodlouženou ulicí Všehrdovou a Novodvorskou zřizuje za stejným účelem mírně obloukovitou ulici.

Zbývá tu promluvit o zmíněné skupině domů pod Petřínem proti «Zbrojnici». V ohledu tom nejlépe uspokojil projekt třetí cenou počtený (arch. Křiženecký), jenž zcela správně navrhuje sem skupinu menších, zahradami obklopených, nejvýše dvoupatrových domů rodinných.

Málo kde ve středu města možno nalézt pro domy takové polohy příznivější. Naproti tomu zřízení skupin vysokých domů činžovních proti protější nízké — avšak po vhodném upravení zajisté že krásné budově »Zbrojnice«, jak v projektech prvním a druhém naznačeno — jest zcela nepřijatelné.

Již z ohledu na budoucí vzhled krásné této památky, nehledě ani k tomu, že větší výše domů v této, již dosti povýšené poloze Malé Strany také z polohopisných důvodů není žádoucí.

Třeba nyní zmíniti se o budoucím vzhledu a osudu protilehlé části oné končiny, již jest přirozeným středem památný a malebný kostelíček malostranský,

kostel sv. Jana na Prádle

i s přilehlým dávným »Špitálem« malostranským.

Jesti to rázovitá a neobyčejně malebná skupina, tím vzácnější a zajímavější, či ostatním okolí zde na památky a pitoreskni zákoutí chudší.

I kdyby nešlo zde o významnou historickou památku, musili bychom zákoutí tak rázovité chrániti a hájiti. Není takových již ani v Praze více nazbyt. Padl-li pak na protilehlém pobřeží starobylý kostelík sv. Jana na Zábradlí pouze a jen zaviněním obce pražské bořící motyce za oběť — majitel jeho tehdy učinil obci pražské velmi slušné nabídky ku záchraně jeho vedoucí — nesmí takové bořičství bez nejvážnějších protestů veřejnosti více se opakovati.

Neboť jestliže umělecká i historická cena onoho bohužel již zničeného kostelíčku převyšovala uměleckou a architektonickou cenu ohroženého nyní kostela, jest nepochybné, že kostel sv. Jana na Prádle malebností svou i půvabem bezprostředního okolí svého — jež dávno již čeká důstojného svého upravení — předčí mnohou cennější ještě pražskou památku.

Již důvod právě uvedený stačí, abychom s celou energií o zachování tohoto nejen malebného, ale i historicky i architektonicky cenného kostelíka se zasadili, třeba že se nám z řad odpůrců starobylých památek města namítne stereotypní a laciná již fráze, že kostelík nepatrné výstavnosti a stářím sešlý, po léta zanedbaný není cennou památkou.

Tedy totéž, co před dvěma lety slyšeli jsme o kostelíku sv. Lazara, jehož vysoká cena umělecká nejen dříve spisem Společnosti přátel starožitností vydaným, ale, bohu-

žel, také při bourání samém nade vši pochybnost byla prokázána.

Či máme tu opět a znovu vykládati co jest historicky cenným? Třeba tu znovu a zase dovozovati, že historicky cenné jsou všechny budovy, jež v původní podobě ze starých věků na naše doby se zachovaly, a sice tím vzácnější, čím starší?!

Myslím, že již i to nestačí a že bude zde zase potřeba veřejného boje!

Vždyť i památky, jichž historickou ani architektonickou cenu nikdo nepopíral, byly přeci zcela ničemně zbořeny!

A to vzdor tomu, že potřeba jich sboření do dnes nebyla nijak prokázána.

A jestliže veřejnost česká strpěla, že v posledních necelých desíti letech v Praze sbořeny hned čtyři středověké kostely, dva gotické, jeden z doby přechodní (románsko-gotické) a jeden z doby románské a že dva další jsou v trvání svém ohroženy,*) nepočítaje ani zničení bezčetných staveb profanních — pak pochopí každý, kdo zachoval si jen trochu úcty k dějinám svého národa a viditelným památkám naší kultury, že nemůžeme připustiti již žádného dalšího ničení a boření.

Neboť vším právem pak i přátelé památek starobylého rázu tohoto města mohli by býti pozdější generací obviněni, že s malou energií a obětavostí hájili poslední zbytky viditelných památek slavné naší minulosti. A proto také v nejvlastnějším zájmu krásné naší Prahy, jejíž budoucnost a zdar přede vším jiným leží nám na srdci, ani pod krásným titulem celkové úpravy města nedopustíme dalšího boření a ničení dochovaného rázu města.

Byť i taková regulace čistě technicky byla sebe důkladnější.

Neboť i pak nebyla by ještě dokonalá. Byla by prostě jen jednostrannou a zajisté ne v moderním duchu nesoucí se úpravou města.

Vždyť tolik musí doznati nám každý, kdo vidí a myslí, že budeme-li takto »regulovati«, že i malý onen zbytek památek pražských, který jen jako zázrakem nám byl zachován, zmizí nám jednou docela a že zůstane cenného v Praze tak málo, že se toho sami zhrozíme!

Nad to třeba tu ještě vzíti v náležitou úvahu problematiku cenu »moderních vymožeností«, jimiž Praha má být obložena, jich jakost, cenu a trvání a zároveň položiti si i otázku, zda mohou i vyvážit nesmírnou cenu a hodnotu památek, jež nevrátí nám nikdo nikdy více.

Proto také se skutečnou dychtivostí očekávali jsme, jaký osud připravují projekty cenou města Prahy poctěné tomuto

*) Kostel sv. Kříže Většího, kaple sv. Ludmily, kaple sv. Lazara, kostel sv. Jana na Zabradlí, kostel sv. Karla Boromejského, kostel sv. Petra a Pavla v budově české techniky, práce to Dienzenhofferova.

malebnému koutu Malé Strany, který dle dřívějších regulačních plánů měl se státi prvou obětí úpravy Malé Strany. Nutno ovšem předeslati, že úplně uspokojivé řešení není věcí tak snadnou, jak na prvý pohled by se zdálo.

Nepříznivé a obtížné poměry výškové, zejména mezi skupinou činžáků Jechenthalových, zvýšenou ulicí Všehrdovou a skupinou níže ležícího kostelíka na straně jedné a celou ostatní ulicí Všehrdovou a Řičnou na straně druhé; nutné prodloužení druhé hlavní komunikační tepny smíchovské, totiž ulice Mostecké, a to buď směrem ku Zbrojnici, ku Kampě nebo k Újezdu, tvoří tu sice značné, ale nikoliv nepřekonatelné technické překážky.

Tím ovšem zajímavějším řešení samo. Není pak věru divu, že návrhy všech čtyř projektů velice a podstatně se různí.

Projekt první rozšiřuje nynější křižovatku ulice Řiční a Všehrdovy v náměstíčko dosti prostranné, ovšem na útraty čp. 440 kostela sv. Jana i se Špitálem. Současně i ulice Řiční rozšířena na 15 metrů. Ulice Všehrdova rozšířena za touto křižovatkou na 14 metrů a vedena v této šíři až ku Zbrojnici. Další však, poslední část ulice této ob roh na Újezd vedoucí zachována v stavu nynějším. Z ulice Všehrdovy takto upravené vede autor mezi bloky nově navrženými nové dvě ulice v šíři 12 a 15 metrů k nově navržené pobřežní ulici kol samého ramene Čertovky směrem ku zahradě „Zbrojnice“. Tato ulice pobřežní pak v návrhu tomto pohledově velice pěkně je řešena.

Projekt druhý (Sakař-Klusáček) naproti tomu zachovává nejen kostel sv. Jana i s celým okolím, nýbrž i za účelem většího uplatnění skupiny této vede kolem Špitálu novou uličku k nově upravené ulici Všehrdově, čímž osobitá skupina tato dochází nepopíratelně většího uvolnění i významu a lze tudíž toto rozluštění ze všech za nejšprávnější považovati. Dalekosáhlejší ovšem změnu prodělává v návrhu tomto vzdálenější okolí kostela tohoto.

Všehrdova ulice v nynějším směru svém se ruší a přesunuje se značně směrem k řečišti Čertovky a vedena odtud ve velikolepých rozměrech dále, a to přes zrušené domy čp. 446, 447, 448, 449, zahradu Zbrojnice, zahradu hr. Chotka, domy čp. 464, 468, 469, zahradu Nosticovskou a zahradu hr. Bouquoye, kol paláce dříve hraběte Hrzana, zahradu konventu Maltézů a přes dům v Lázních a u Steiniců do ulice Mostecké, jsouc takto upravena v hlavní malostranskou spojovací třídu.

Dříve než o projektu tomto širě promluví, chci zmíniti se i o projektu třetím (Křiženecký) a čtvrtém. Návrh arch. Křiženeckého rovněž zachovává kostel sv. Jana, zbavuje jej však zrušením špitálu přirozeného a malebného jeho prostředí, v němž tak dobře působí. Zajímavé jest v návrhu tomto i řešení Řiční ulice, na jejíž obou koncích, jak proti kasárnům Újezdským, tak i při části ulice, na řeku hraničící zřizuje malá prostranství, z nichž ono proti kasárnům zdobí sochou. Také tento projekt přesunuje ulici Všehrdovou silně v pravo směrem

k řečišti Čertovky, tedy více směrem k ose ulice Mostecké a zřizuje na nároží ulice Řičné a Všehrdovy malé prostranství, povstale zničením budovy špitálské. Ulici vede dále kol Zbrojnice, o jejíž úpravě ještě se zmíním, jednak k ulici Nebovidské, jednak nynějším směrem k Újezdu. V této části navrženo demolování tří umělecky málo cenných domů čp. 430, 431, 433.

Projekt čtvrtý kostel sv. Jana na Prádle i se Špitálem připojuje prostě k protějšímu stavebnímu bloku a na rázu ostatních ulic mnoho nemění. Vůbec autor tohoto projektu projevil sílu myšlének svých teprve při úpravě Malé Strany v části za mostem Karlovým.

Z uvedeného jasně jde na jevo, že celkově žádného z návrhů zmíněných k upravení této části města užiti nelze. Naopak třeba tu jednotlivé dobré myšlenky návrhů těchto sloučiti a srovnati v dokonalý a všestranně vyhovující celek.

Tím způsobem postupoval i nyní užší výbor zvolený »Soup. komisí při obci pražské«, jemuž korporací touto a i presidiem rady městské svěřen čestný úkol posouzení návrhů cenou poctěných.* Výsledkem bedlivého studia jeho bylo obsažné dobrozdání, z něhož uvedu zajímavou úvahu o konečném upravení této části města.

Po krátkém úvodu praví se tu: »Zachování kostela sv. Jana na Prádle a Špitálské budovy jej obklopující, jak v projektu druhou cenou poctěném navrženo, sluší, v této části města na památky mnohem chudší než ostatní části Malé Strany co nejvřeleji doporučiti. Z projektu Balšánkova naproti tomu doporučuje se provedení navrženého jím bloku VIII., zejména pokud se týče pobřežní jeho partie, ovšem pouze v rozměrech o něco menších. Důležitým jest tu opatrné vyřešení partie pobřežní.«

Rovněž velmi správně posouzen tu i výše zmíněný již návrh projektu druhou cenou poctěného, dle kterého Všehrdova ulice kol pobřeží Čertovky prodloužena až k samé ulici Mostecké. A sice jako hlavní komunikační tepna mezi ulicí touto a smíchovskou ulicí Mosteckou. Návrh to, který se stanoviska čistě technického zajisté není zrovna zavržitelný. Ovšem ale se stanoviska estetického.

Neboť přes řadu nejkrásnějších malostranských zahrad má býti vedena tato široká třída, jejíž nutnost prozatím ještě není nikterak prokázána; nehledě ani k nemalým obtížím finančního i právního rázu, jež zcela přirozeně při výkupu řady četných svěřenských majetků by se objevily.

Zbývá zodpověděti ještě otázku, jak naložiti s kostelem sv. Jana na Prádle a přilehlou budovou Špitálu v případě nutnosti jich výkupu.

Zodpovědění této otázky není nesnadné. Při stále rostoucích sociálních i humanitních úkolech obce co nevidět bude obci pražské třeba i na Malé Straně vhodné budovy pro účely huma-

nitní. Necht' jest to již útulna pro opuštěnou a zpustlou mládež chorobinec nebo opatrovna.

Výhodné místo, vhodná celková dispozice, přístupnost všech místností z otevřené, při tom velice malebné loggie nádvorní, činí budovu tuto pro tyto účely zvláště způsobilou.

Nehledě ani k tomu, že rozsáhlý dvůr špitálský nepatrným nákladem lze v malý, ale krásný park proměnit, jemuž zajímavý kostelík tento, ovšem slušně opravený, bude nejen nemalou, při tom vysoce dekorativní ozdobou, ale i velice účelnou a nutnou součástí, budoucím úkolům budovy samé výborně se hodící. Jen takovýmto způsobem může býti obtížný problém této části města dokonale a vskutku moderně vyřešen.

Stejně komplikovaným a s budoucí úpravou kostela sv. Jana a ulice Všeřdovy úzce souvisícím problémem jest i regulace a budoucí osud paláce dříve hraběte Michny a rozsáhlých jeho zahrad, nynější to

Zbrojnice (Zeughaus).

Že zajímavé této památce i ohromné ploše její zahrad navrhovatelé věnovali mnoho péle a pozornosti, netřeba ani dovozovati.

Ve všech projektech zrači se snaha nejen zachovati ale i zvýšiti krásy tohoto skvostu stavitelského z první polovice století sedmnáctého. Krásná budova ta je bohužel jen fragmentární částí monumentálně myšleného a ve velikolepých rozměrech založeného paláce, jehož jednotlivé části v původní podobě před strašným zpusťšením paláce v letech pozdějších výborně zachytila nám Sadalerova mistrovská rytina Prahy.

Patrně pod dojmem tohoto mistrovského díla vznikl pěkný návrh projektu první cenou poctěného, který na stranu k Újezdu navrhuje velice účinnou úpravu a doplnění této krásné, v části té ovšem velice sešlé budovy, a sice velmi rázovitými lomenicemi a pěkně profilovanými okny.

Ještě šťastněji počíná si projekt druhý (Sakař-Klusáček), který zcela správně doplňuje budovu novým křídlem hlavního, proti zahradám Zbrojnice obráceného traktu, a sice přesně dle vzoru krásného, výborně dochovaného křídla jižního. Palác umísťuje ve veřejném parku, v němž nynější zahrada Zbrojnice proměněna. Budova ta dle intencí autorů určena pro galerii umění neb účelům podobným. Aby pak frekvence ve valně sůžené ulici Všeřdově, a to v místech, kde náhle k Újezdu se obrací, netrpěla, zřizuje projekt ten loubí pro pěší, a sice krajním pavilonem jižního traktu. Nutno ovšem upozorniti, že nelze schvalovati další návrh téhož projektu, kterým méně ovšem cenná část paláce proti Újezdu splývá s nově tu navrženým stavebním blokem. Nezbytno tu energicky se zasaditi pro správné ře-

šení Balšánkovo. Stejně vyslovuje se i užší výbor Soupisné komise (str. 12. a 13.), jenž následovně v otázce této se vyslovuje:

«Co se týče skupiny Zbrojnice sluší uvítati v projektu I. zdařilý návrh na znovu upravení části budovy na Újezd směřující a možno se vysloviti i pro návrh ve variantě téhož projektu II. navržený, kterým znovu zřizuje se i jižní křídlo paralelně proti stávajícímu křídlu na Újezdě. Naprosto třeba však vysloviti se proti zrušení této části ve prospěch nějakého stavebního bloku, jak navrženo v projektu druhém i třetím. Naproti tomu třeba jen vítati návrh na symetrické doplnění hlavního traktu paláce i severním (novým) křídlem a přiměřené upravení okolí parkem tak, jak navrženo (a skizzou provedeno) v projektu II. (Sakař-Klusáček). Ba doporučovalo by se část parkovou vzhledem ku krásné silhouetě paláce prodloužiti až k řečišti Čertovky, čili krátce ponechati stávající sad Zbrojnice v nynějším rozsahu a zříditi z něho menší obecný park pražský. Rovněž doporučuje se zřízení loubí v jižním křídle tohoto paláce na Všehrdovu ulici přiléhajícího, pakliže by toho komunikace nezbytně žádala. Proti ulici vedoucí přes čp. 451 (na Újezdě vedle Zbrojnice) navržené v II. a III. objektu třeba se vysloviti z toho důvodu, že by ulice na drahná leta sloužila jen zadním traktům domů z ulice Novodvorské sem vedoucích (gymnasium).« Je pak věru zajímavé, že i třetí projekt (arch. Kříženecký) doplňuje hlavní trakt Michnova paláce novým křídlem severním a je viděti, jak zdravá a správná to myšlenka, skutečným stavem nad to zcela odůvodněná.

Projekt tento přináší nám zároveň i výborné řešení druhé důležité komunikace smíchovské i malostranské.

A sice nutné paralely směru Újezd-Karmelitská ulice, kterou navrhuje Mosteckou ul. (na Smíchově) ulicí Všehrdovou, přes park povstalý ze zahrady Zbrojnice a dále podjezdem skrze Chotkův palác do ulice Nebovidské a na náměstí Maltézské. Je to myšlenka dobrá a doporučení hodná, neboť lze způsobem tím docíliti výhodné a účelné komunikace, bez ohrožení jakýchkoli uměleckých památek neb i jen malebných částí Malé Strany. Již vzhledem k tomu, že Chotkův palác, nedávného původu, nemá umělecké ceny.

Ve směru tom vyslovuje se i «Užší komise soupisná» následovně způsobem: «Co pak se týče prodloužení Všehrdovy ulice směrem k domu čp. 458 (palác hraběte Chotka), jak v obou projektech (I. i II.) se navrhuje, nelze proti němu žádných námitek činiti. Jest jen k nepochopení, že tato ulice dále ve směru ulice Nebovidské nebyla prodloužena, a sice na útraty tohoto umělecky úplně bezcenného paláce (čp. 458), čímž by značné frekvenci Újezdu Všehrdovou a Nebovidskou ulicí a dále Maltézským náměstím silně se odlehčilo, a sice beze ztráty uměleckých památek. Náklad pak vedený úplně by odpovídal projektu skutečnému. V případě obtížnosti výkupu tohoto pa-

láce doporučí se zřízení jednoho neb dvou podjezdů objektem tím, jak v projektu III. (Kříženeckého) správně navrženo. Tímto směrem dala by se při možném částečném rozšíření Prokopské ulice*) při čp. 376 a 393 docílití důležitá, účelná komunikace až k mostu císaře Františka Josefa. Všude beze ztráty uměleckých památek.*

Upravení Zbrojnice má ovšem podstatný vliv i na další upravení okolí. Třeba bedlivě přihlížeti k dalším osudům dvou zajímavých památek, a sice kostela sv. Vavřince pod Petřínem a bývalého Dominikánského kostela sv. Máří Majdaleny, nyníšších to četnických kasáren.

Jest sice smutným faktem, že prvá z obou zajímavých památek,

gotický kostelík sv. Vavřince pod Petřínem

až na čestné výjimky všemu snad obyvatelstvu pražskému — ku památkám svým tak hrozně netečnému — úplně jest neznámou.

Že však význam starobylé budovy této, skryté v nádvoří nevzhledného domu čp. 553 v ulici Karmelitské, zůstal nedoceněn autory všech projektů cenou poctěných, kteří bezvýminečně úplné jeho vyhlazení navrhuji — jest nám hotovou hádankou. Jest to přece stavba značné ceny archeologické i umělecké.

Nelze přeci upříti, že kostelík ten, druhy hřbitovní to kostel v oné části Malé Strany, má bohaté a zajímavé dějiny a věru ne menší význam než mnohý pečlivě uchovávaný kostel stavby daleko pozdější.

Proto se zvláštním zadostučiněním třeba vítati energické hájení zajímavé této památky ve zmíněném již elaborátu »Užší soupisné komise«, která kategorickým způsobem žádá tu uvolnění cenného tohoto, bohužel strašně sešlého a zanedbaného kostela a přeje si »třebas i po létech důstojné jeho restaurování.«

Je věru s podivením, že v Praze dosud žádná z přečetných náboženských organizací neb korporací neujala se krásné myšlenky důstojného upravení aspoň jedinké z opuštěných a zpustošených svatyní pražských, jakkoliv akce výborně by odpovídala nejkrásnějším tradicím katolické církve, jež v své řadě umění milovností svou získala více přívrženců a proselytů církvi své, než nejohnivější výmluvností nejnadanějších členů hierarchie své.

A nelze přeci ani popříti, že by zachránění a důstojné upravení kostelíka takového a vrácení jeho prvotným jeho úče-

*) Neb podjezdem domem Urbanovým „U Hermanů“ č. 293 jak v projektu I. navrženo.

lům bylo činem věru záslužným, který bychom již z uměleckého stanoviska musili vždy jen vítati.

Mnohem lepší osud připraven velikolepému, bohužel stejně zpusťšenému bývalému Dominikánskému

kostelu sv. Maří Magdaleny, nynějším to kasárnům četnickým,

v jichž zdech snad dosud odpočívají kosti geniálního jeho do-
budovatele Kryštofa Dienzenhoffera a znameni-
tého jeho syna Ignáce Kiliána, již oba tu do rodinné
hrobky k věčnému spánku uloženi.

S radostí tu třeba konstatovati, že všechny projekty bez
výjimky šetřily vynikající této památky, druhdy jed-
noho z největších a nejnádhernejších kostelů pražských, jak-
koliv objekt ten položen do nejužší soutěsky ulice Karmelitské.

Avšak dobrá vůle všecko zmůže a té děkujeme, že zejména
v projektu třetí cenou poctěném (architekt Kříženecký) správně
regulována protější strana uliční, zejména pak bezcenné, ba
architektonicky přímo ohavné domy čp. 401, 400, 399, 398,
397, 396, 391, 390, 389, ano i částečně kasárnům podobná bu-
dova německých učelišť čp. 528.

Tím pěkný vzhled této nejživější komunikační třídy Malo-
stranské nikterak neutrpí, ba i na vzhledu svém získá.

Je pak žádoucí, aby při úpravě tak dalekosáhlé byla za-
jímavá budova tato uvolněna i směrem ku blízké Zbrojnici a
jest zejména i uvolnění severní části této vysoce cenné budovy
energickým regulováním bezcenných, později sem
přistavěných budov a sice čp. 451, 452 a částečně i čp. 453
velice žádoucí.

Docílí se tím i nutného přerušeni a oživení táhlé, svou
délkou skoro až unavující ulice Újezdské a Kar-
melitské.

Tím dotkli jsme se již částečně i budoucího upravení

ulice Novodvorské,

jež ve všech projektech upravena za hlavní příjezd ku bu-
douce monumentální budově neznámého dosud určení, jinak
ale velice správně všemi autory v jižní polovici ostrova Kamy
umístěné.

Za účelem tím ulice tato, ve většině projektů nejen valně
rozšířena, ale zcela přirozeně a přes fotografické atelier páne
Eckertovo a značnou část krásné zahrady hraběte Chotka až
k Čertovce, — přes níž navržen široký monumentálně myšlený
most — prodloužena a to takovým způsobem, aby střed neb
některá z části monumentální budovy veřejné byla osou této
nově upravené ulice. Upravení takové ze stanoviska čistě theo-
retického třeba jen schvalovati, již proto, že docílí se tím
— ovšem jen na plánu — nejen další důležité komunikace, ale

i nového opravdu krásného prospektu jak na mohutnou skupinu projektované monumentální skupiny budov veřejných, tak i k zeleným úbočím Petřína. Avšak ze stanoviska strážlivé skutečnosti a vzhledem k žalostnému faktu, že dosud ani stát, ani zem, ba ani obec pražská s místem tímto pro nějakou určitě stanovenou budovu nepočítají a vzhledem k okolnosti, že kupní cena zahrad a budov Zbrojnice téměř na dva miliony korun vojenským erárem stanovena, jest otázka navržené zde regulace do dnes více než pochybnou.

Jest pak naprostou nutností, aby dříve ještě než regulační plány pro tuto část města definitivně budou zhotoveny o závaznými učiněny, bylo s naprostou určitostí nejlépe zvláštní k tomu cíli svolanou anketou ze zástupců výše zmíněných korporací složenou na jisto postaveno, zdaž vůbec a jaká budova veřejná v místech těch má býti postavena.

Neboť jinak pěkně navržené upravení této části Malé Strany, rozšíření ulice Novodvorské a upravení ulic okolních bylo by nejen úplně zbytečno, ale i hospodářsky a esteticky neodůvodněno, a co více znamenalo by i povážlivé ohrožení právních zájmů majitelů pozemků pochybenou regulací opravdu zbytečně dotčených.

Vždy však i v případě zřízení monumentálních budov na ostrově Kampě a upravení důstojného k nim příjezdu třeba vysloviti se pro zásadní zachování ostatního komplexu krásné zahrady Chotkovy ať již pro park veřejný či soukromý a to nejen z důvodů zdravotních, ale i estetických, neboť zelená plocha zahrad jest nejkrásnějším a nejpřirozenějším rámem poetického okolí malebné Čertovky. Totéž platí i o blízké k Nosticovské ulici přilehlé

zahradě a jízdárně Nosticově,

jež tvoří oddělenou nyní součást krásného paláce Nosticova.

Regulace překrásné zahrady této, některými projektanty beze vsí potřeby v tiché i v budoucnosti málo navštěvované ulici, jest holou zbytečností, neomluvitelnou ze stanoviska zdravotnického, jež žádá zachování stávajících zahrad, a velice obtížnou ze stanoviska právního vzhledem k tomu, že jest objektem svěřenským. Ze stanoviska pak estetického jest každé okleštění této snad nejkrásnější zahrady mezi Františkovým a Karlovým mostem hotovým vandalstvím.

Naopak, třeba žádati, aby upraven byl z krásného paláce, který chová v sobě nejznamenitější soukromou galerii v Praze, vhodně dekorativně řešený přechod ku krásnému tomu starobylému parku, jehož zachování v nynějším stavu a dochovaném jeho pěkném okolí jest požadavkem nejsobečtějšího interusu celé Prahy.

Ze stejných důvodů nemožno se rozehrát i pro nejsprávnější jinak návrh projektu třetího (architekt Kříženecký), který nedotčenou jinak zahradu mění v park veřejný. Monstrózním pak přímo třeba nazvat zřízení domovního bloku na místě malých pěkných domů čp. 464, 465, 468 (krásná jízdárna Nosticovská), 469 a stinných jich zahrad jak nepochopitelným způsobem ve většině projektů, třetí vyjímaje, navrženo. Třeba proto vítati krátký ale kategorický posudek »Užší soupisné komise«, který takto se tu vyslovuje: »Zřízení domovního bloku v místech těchto nelze doporučiti. Pouze řadu nízkých rodinných domů (na místě čp. 464—9) možno tu navrhovati. Zachování Nosticovy zahrady před i za Čertovkou a Nosticovské jízdárny čp. 469 nutno co nejdůtklivěji odporučiti.

S radostí třeba konstatovati, že rázovité

Náměstí Maltézské,

jedno z nejtypičtějších zákoutí Malé Strany, obklopené řadou krásných paláců *) a pěkných barokních domů se zachovalým loubím zůstalo ve všech projektech téměř úplně zachováno.

Navržené změny týkají se ponejvíce jen ulic postranních do náměstí toho ústících. Jest to především

ulice Harantova,

jež ve dvou projektech, jednak na útraty zahrady při budově místodržitelské tiskárny, jednak — což ještě hůře, na útraty známého paláce Rohanova hned na 12 metrů — a to alespoň prozatím — beze vší potřeby a nutnosti se rozšiřuje.

Děje se tak patrně v příčinné souvislosti s projektem prodloužení dosavadní slepé uličky mezi zadní částí paláce hrab. Bouquoye a zahradou hr. Nostice dále přes Čertovku širokým poměrně mostem na ostrov Kampu vedené.

Nehledě k tomu, že komunikace tato stane se teprve tehdy účelnou, až skutečně dojde k vybudování navrhovaných monumentálních budov v protilehlé části ostrova Kampy, padá zde těžce na váhu i moment nesmírně obtížného výkupu hned dvou svěřenských objektů, a sice z rukou náhodou velice zámožných kavalírů. Při tom nepřihlíženo při návrhu tom i na jiné značné obtíže a nepoměrný náklad ostatní. Daleko odůvodněnějším jest již navrhované částečné rozšíření křivolaké a jinak velice zajímavé

ulice Prokopské.

Všechny projekty bez výminky řežou tu více méně domy čp. 293, 376. Šťastnou náhodou architektonicky úplně bezcenné to budovy. Již tím docílí se značného a zajisté i dostatečného

*) Hrabat Bouquoye, Nostice, Zdenka Thuna, knížete Albána Rohana, svob. pána Peché.

rozšíření ulice, již má býti v budoucnosti částečně odvedena očekávaná a snad živá komunikace z náměstí Radeckého a Tržiště k Újezdu směřující a sice druhým směrem, již jednou popsáním přes ulici Nebovidskou, Všehrdovu a dále k Smíchovské ulici Mostecké a mostu Palackého. Záhodno ovšem již nyní dbáti toho, aby zůstaly tu zachovány zajímavé rázovité domy čp. 295, 296 a 297, zejména ale památný kostelík sv. Prokopa, který v dům proměněn, dosud zachován tu stojí, dav jméno celé ulici té.

Jest to opět jedna z pražských budov, která by se výborně hodila k účelům některé náboženské korporace, jichž tolik v Praze umístěno v bytech soukromých, častokráte naprosto nevhodných a někdy i s velikým nákladem upravených. Prál bych si, aby upozornění toto alespoň v jediném případě padlo na půdu úrodnou, neboť netřeba tu věci široce dovozovati, oč důstojněji a zejména umělečtěji vypadaly by bohoslužebné místnosti takové — bez ohledu na náboženství, kterému slouží — v daleko důstojnějších a vhodnějších místnostech bývalých kaplí a chrámů.

Avšak navržené rozšíření ulice Prokopské nezdá se býti některým navrhovatelům dostatečným. Patrně z pouhých ohledů na neznámou dosud a teprve očekávanou komunikaci v místech těch. Hned dva projekty a sice první (arch. Balšánek) a třetí (arch. Kříženecký, navrhuji tu zřízení ještě další, poměrně velmi nákladné komunikace mezi tímto náměstím a ulicí Mosteckou s tím rozdílem, že projekt prvou cenou počtený navrhuje komunikaci takovou blíže k náměstí Radeckého, přes čp. 293 a 274 a sice ulicí a projekt třetí (arch. Kříženecký) dvěma podjezdy více směrem k ulici Josefské přes čp. 292 a čp. 275 a 276 v ulici Mostecké vedenými.

Oba návrhy jsou přirozenou konsekvencí snahy po zřízení druhé komunikační linie malostranské, o níž jsem se již několikrát zmínil a z tohoto pak stanoviska nejsou zajisté neodůvodněnými.

Jest však předem nezbytně potřeba, aby skutečná potřeba sama prokázala nutnost takové, zajisté tak nákladné úpravy ve prospěch vytoužené komunikace, již na drahnou dobu úplně dostačí rozšířená ulice Prokopská. A tak teprve v momentu prokázané potřeby bude nutno rozhodnouti pro směr buď bližší náměstí Radeckému či ulici Josefské. Tu budou rozhodujícími nikoliv jen lokální poměry, nýbrž daleko spíše poloha nejdříve vystaveného příštího mostu a směru komunikace k němu vedoucí a směřující.

A tak výborně jinak arch. Kříženeckým navržené podjezdy k ulici Josefské budou také jen tehdy skutečnou potřebou odůvodněny, dojde-li zároveň ku rozšíření ulice Letenské, což bude zajisté účelným a hospodářsky doporučitelným jen v případě zřízení druhého mostu z Malé Strany k Rudolfinu a ulici Kaprové vedeným. Zbytečným naopak bude zřízení ko-

PRULOM POVSTALÝ ZBOŘENÍM DOMU „U KLÍČŮ“.

FOTOGRAFIE C. K. DVOR. FOTOGRAFÁ J. ŠKREKTA.

komunikace té, dojde-li dříve ku spojení pravého břehu mostem v hlavní assanační třídě, neboť pak nutným je rozšíření směru komunikačních směrů k náměstí Radeckého a přímo směrem k silnici Letenské.

V tomto případě bylo by pak jedině správným, vyvésti komunikaci tu podjezdem co nejbližším k náměstí Radeckého. Nejlépe podjezdem a hlubokými dvory umělecky bezcenného domu a pivovaru »u Hermonů«, jak ostatně v nejnovější době arch. Balšánkem projektováno. V případě tom zůstala by zachována i pěkná soukromá zahrada při domě čp. 292 (u Zlatého křížku).

Do nedozírné doby však a ni jedna ani druhá kombinace není zajisté požadavkem naléhavé potřeby.

Stejně zbytečným a to z těchže důvodů jest i v projektu druhém (arch. Sakař a Klusáček) a třetím navrhované odbourání domu čp. 290 a 291 na náměstí Maltézském, jež výborně uzavírají klidné náměstí to směrem k ulici Lázenské a kostelu Maltézů, přispívajice ne nepodstatnou měrou ku zvláštní rázovitosti a uzavřenosti jeho. Poněvadž pak jde tu o jedno z nejzajímavějších, výborně uzavřených náměstí Malostranských, jest nepřipustným, aby bez naléhavé nutnosti porušován byl nynější rázovitý jeho půdorys.

S otázkou rozšíření ulice Prokopské těsně ovšem souvisící i budoucí vzhled zakončení ulice Karmelitské, jež tvoří známý

Průlom u Klíčů.

Se zvláštním zadostučiněním třeba tu konstatovati, že bez výjimky všichni autoři se zvláštní jednomyslností znovuzastavují přímo ohavný tento otvor, zející v jižní frontě krásného náměstí Malostranského.

Nenašel se tedy vytoužený onen obhájce smutné této vymoženosti některých činitelů, o osudech Malé Strany bohužel podnes rozhodujících. Tím také akcí, která právě v tomto listu*) před lety tak odhodlaně byla zahájena, dostalo se nového posvěcení a posílení a možno nyní alespoň doufati, že palčivá otázka ta po dlouhých letech marného čekání dojde konečně příznivého rozřešení.

Prozatím alespoň v upravovacích plánech. Kdy stane se tak ve skutečnosti, jest ovšem ještě další otevřenou otázkou veřejnou a zajisté předmětem dalších energických kroků zastanců myšlenky staropražské.

A nyní slovo k návrhům samým. Všechny až na projekt první, který zastavuje pouze část průlomu na náměstí Radeckého vedoucí, vyslovily se pro celkové zastavění průlomu. Tedy

*) Viz článek: „Malostranský rynek a jeho upravení.“ „Rozhledy“ z roku 1898.

i směrem k ulici Karmelitské a ve smyslu návrhů před několika léty ve zvláštním konkursu král. hlav. města Prahy cenou poctěných. Správně a věru ne bez podstatných důvodů. Nebo nehledě ani k okolnosti, že plnější využitkování plochy z peněz poplatnictva poměrně velmi drazé zaplacené, lépe odpovídá racionálnímu hospodaření s majetkem obecním, padá tu mocná váhu jednak moment, že tento způsob celkového zastavení lépe odpovídá nejen původnímu rázu ulice Karmelitské a její dávného půdorysu, ale docílí se jím i pěknějšího, skutečně malebného uzavření ulice. Zároveň i účinnějšího prospektu na tuto část ulice tak působivě převýšenou a ovládanou nádhernou silhouetou věže a kupole sv. Mikulášské. A zajisté ne poslední pohnutkou byl v každém směru korektní názor, že sluší vždy respektovati výsledek veřejné a kvalitativně tak dokonalé soutěže, jež vynesla nám před lety řadu výborných návrhů na znovu upravení tak strašně a tak svévolně zohavené části nejkrásnějšího náměstí Malostranského. Za to však otázka využití dvora a hlubokých dvorních částí přilehlých budov sousedních, k některým, jinak velmi užitečným účelům komunálním, jak v projektu prvou cenou arch. Balšánkem, velice pěkně navrženo, zejména ale spojení této otázky problémem konečného zastavení průlomu »u Klíčů« znamená dle mého náhledu vážnou komplikaci této otázky, jinak zcela jednoduché a je vážná obava, že by mohlo vésti k povážlivým průtahům. Ba myslím, že přijetí návrhu toho do definitivního projektu upravovacího, znamenalo mnohým lidem velmi vítaný odklad konečného řešení otázky té »ad calendas graecas«.

Zejména otázka finanční byla by odkladů takových mocnou oporou. Již proto nemohu se pro návrh projektu prvou cenou poctěného vzdor pěkné jeho myšlence, při nejlepší vůli rozehráti a vítám proto usnesení »Užší soupisné komise«, která správně vyslovila se nejen pro celkové, ale i neodkladné zastavení průlomu »u Klíčů«. Dříve než zmíním se o budoucím vzhledu některých pobřežních částí Malé Strany, tož Velkopřerovského náměstí, okolí věží Mosteckých, Lázeňské, Mostecké a Lužické ulice, chci předem pojednati o otázce upravení blízkého Tržiště, ulice Vlašské, Janské a Břetislavovy a úzce s regulací touto souvisícího projektu elektrické dráhy skrze zahradu pod Strahovem a dále k Hradčanům navržené. Neboť hlavně k vůli této velice nákladné komunikaci celá ta končina má doznati podstatných, ba přímo dalekosáhlých změn.

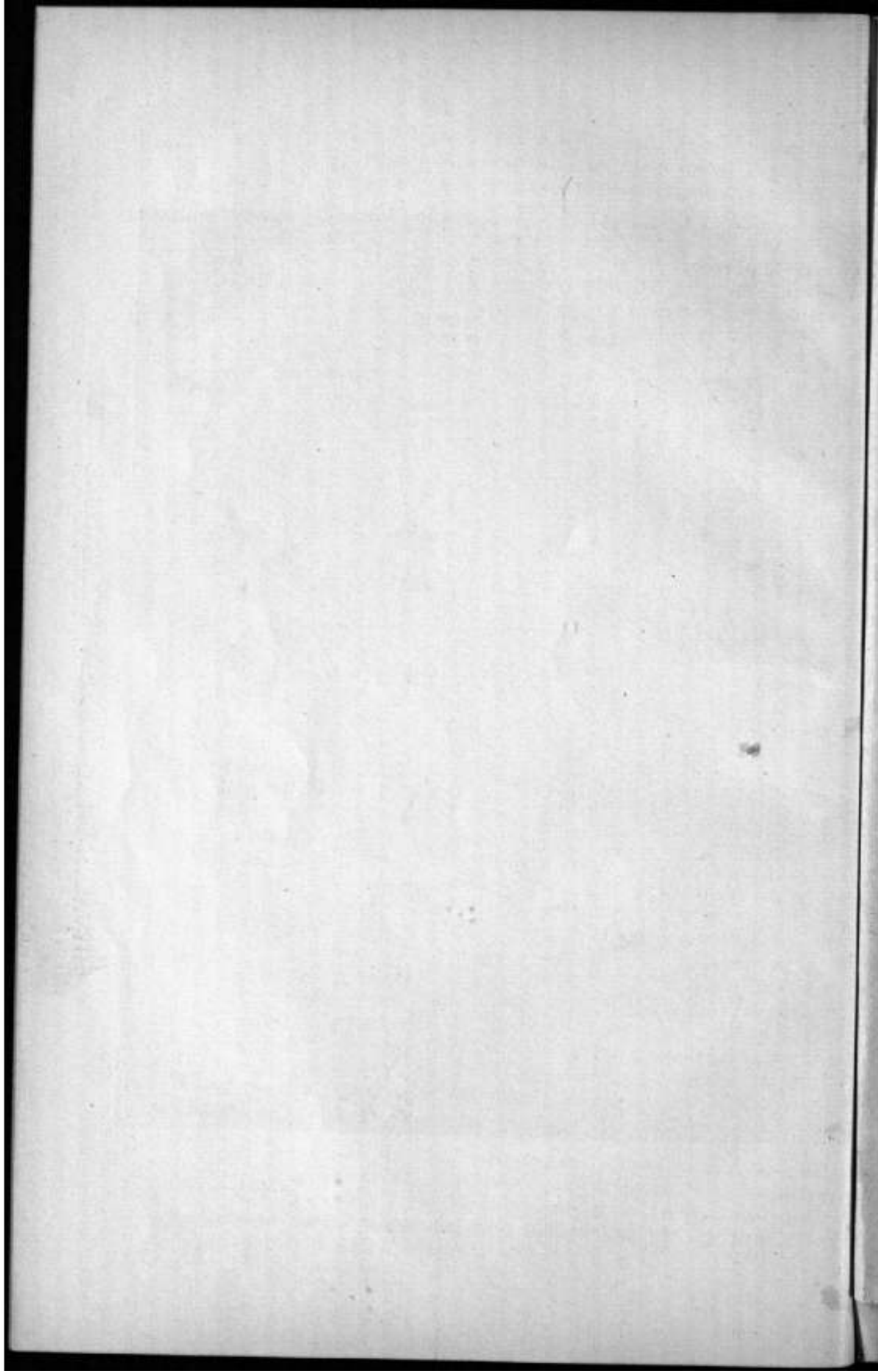
Tržiště

samo o sobě až na částečnou regulaci domů čp. 372, 376, 379, jak v projektu prvému navrženo, valným změnám v projektech nepodléhá. Avšak i navržené tyto nepatrné změny nejsou požadavkem naléhavé nutnosti a to i v případě, že by sem dráha elektrická skutečně byla vedena.

BÝVALÝ DŮM „U KLÍČŮ“ V KARMELITSKÉ ULICI.

FOTOGRAFIE G. K. DYŠE, FOTOGRAFA J. KUREKTA.

Mnohem pronikavější proměny má doznati přilehlá ulice *Vlašská* jakož i *Břetislavova*.

Vůbec v odlehlé části té *Malá Strana* snad nejpodstatnější má doznati změny. Projekt první (arch. Balšánek) i druhý (arch. Sakař-Klusáček) ruší zúplna nynější ulici *Břetislavovou* zároveň i všechny umělecky i historicky úplně bezcenné domy mezi *Vlašskou* a *Břetislavovou* ulicí a zřizují nedaleko odtud novou, rovněž *Břetislavovou* nazvanou ulicí v prodlouženém směru domů na pravé straně *Tržiště*. Podobně počíná si i projekt čtvrtý (arch. Hübschmann).

Ze všeho vidno, že všichni navrhovatele zmínění počítali tu s možností intensivnější komunikace tímto směrem. Nejpřímějí a nejotevřeněji počítá s eventualitou tou, technicky velice zajímavý návrh projektu třetího (arch. Kříženecký). Projekt tento zachovává tu *Vlašskou* ulici v nynějším její stavu i půdorysu. Přestavuje však úplně několik chatrných domů a sice čp. 348-9, 356-7, 359, 360, 362, čímž dociluje i částečného rozšíření ulice *Vlašské* proti domu čp. 358 a 361. Nynější *Břetislavova* ulice se v návrhu tom na obou koncích zastavuje úzkými domy tak, že nynější její prostora tvoří jakýsi dvůr spojený s *Janským Vrškem* a *Tržištěm* dosti prostrannými podjezdy. Domy čp. 303 až 312 a dům čp. 517 se přestavují a z *Tržiště* a z malého náměstíčka takto zbouráním domu čp. 302 nově povstalého, vedena v levo za budovu generálního velitelství nová, hlavně elektrické komunikaci sloužící mající ulice směrem k domu čp. 312 na *Janském Vršku* (směrem od čp. 302 až ku čp. 312), jejímž pokračováním a prodloužením jest nynější *Jánská* ulice.

Ulicí touto vedena jest elektrická dráha dále ku *Strahovu*. Ovšem není tu dále naznačeno, jak dráha dále vedena býti má. Dráha zde vedená byla by spojena jednak přes náměstí *Mikulášské* s elektrickou drahou k mostu *Karlovu* jednak přes *Tržiště* s drahou od *Smíchova* vedoucí. Nelze pak popřít, že ze stanoviska čistě technického návrh tento jest opravdu pozoruhodný.

Mám za povinnost zmíniti se ještě, že i v definitivním upravovacím plánu, do nějž měl jsem příležitost nahlédnouti,*) počítá se vážně s myšlénkou vedení elektrické dráhy přes *Tržiště* k *Hradčanům*, což, jak známo jest »*pium desiderium*«
některých činitelů *hradčanských*. Dráha ta i v tomto projektu vedena, hned z *Tržiště* ulicí *Janskou* a dále odtud v prodloužení ulice této přes několik domů dále do zahrady *Milosrdných sester*. Odtud pak mírným obloukem při nepatrném poměrně stoupání přes část zahrady *Strahovské* k úvozu (*Hluboké cestě*). Dále však nikoliv směrem ku *Strahovu*, nýbrž naopak — směrem ku ulici *Ostruhové* a odtud na rampu ku *královskému hradu* prudce odtud stoupající. Zde ovšem stoupání pro obyčejnou neozubenou dráhu — a o takovou se

*) Vypracování jeho svěřeno projektantu I. cenou poctěnému proti arch. Balšánkovi.

vzhledem k známému zákazu ministerstva železnic jedná — bylo by příliš prudké. Avšak i tomu odpomoženo, neboť značným obloukem vybočuje tu navržená elektrická dráha z nynější rampy a opisujíc veliký polokruh kolem bývalé kaple panny Marie Einsiedelské vedoucí, vede přes stupňovité zahrady pod hradem a odtud opět při mírném stoupání, před portál zámecký a náměstím Hradčanským dále na Pohořelec. Z uvedeného jasně jde na jevo, že navrhovateli arch. Balšánkovi způsobem přímo mistrovským podařilo se vtěliti agitační toto desiderium Hradčanské v technicky naprosto bezvadný projekt.

Daleko smutněji vypadá to s ostatními stránkami projektu. Že otázka pochybné rentability této elektrické dráhy a přímo obrovského finančního nákladu zdrcujícím způsobem padá tu na váhu, nemusím ani daleko a široko dovozovati.

Rovněž třeba tu podrobiti kritice otázku bezpečnosti vozby i chodců v nebezpečné křížovatce na počátku rampy při konci ulice Nerudovy, kdež případné srážky vozů z hradu sjíždějících s vagony elektrické dráhy mohly by státi se přímo osudnými.

Zejména i příchozím z příkrého srázného vrchu do ulice Nerudovy na rampu se zahýbajícím. Stejně nebezpečné místo jest i při vyústění Úvozu do ulice Nerudovy.

Mnohem však choulostivějším jest řešení otázky této z důležitého stanoviska estetického, alespoň v některých částech projektované dráhy. Neboť chci tu konstatovati, že proti vedení elektrické dráhy přes Tržiště až na samý konec Janské ulice není naprosto žádných námitek ze stanoviska estetického. Kdyby odtud vedena byla krátká ozubená dráha ku začátku Hluboké cesty a odtud teprve elektrická dráha vedena byla dále Úvozem ku Strahovu, myslím, že nemohla by se ozvati vážná námitka ze stanoviska estetického proti dráze té.

Když však uvážíme, že dráha ta protnouti má celou zahradu Milosrdných sester a také část krásné zahrady Strahovské a hned několik rozkošných, neobyčejně malebný a utěšený pohled poskytujících zahrádek za domy v ulici Nerudově, tedy přímo pod místem, se kterého bezvýminečně vždycky cizinci a do Prahy příchozí krásy města obdivují, musíme každý pokus o její provedení nazvati hotovou nevážností pro stále tenčící se krásy naší Prahy, ba hotovým barbarstvím.

Zejména jakékoli ohrožení celistvosti nádherné zahrady Strahovské, jejíž pouhé udržování samo o sobě znamená nesmírnou finanční oběť*) kladenou na oltář krás všem nám drahého města, třeba co nejdůrazněji v nej-

*) Nebot výnos zahrady této nestačí ani na zapravení pozemkové daně z ohromného toho komplexu.

vlastnějším zájmu stále a systematicky pustošené naší Prahy, odmítnouti.

Avšak i ze stanoviska čisté humanity, jest projekt této dráhy, která má vésti v nejbližším okolí, takořka před samými okny, vždy hojně obsazené nemocnice Milosrdných sester — naprosto nepřipustným. Měl jsem několikrát příležitost v soudní praxi své přesvědčiti se, jací těžce choří, jací neduživci a ubožáci tráví tu poslední trapné dny a chvíle své, a věru bych žádnému z pánů navrhovatelů nepřál, aby v takovém stavu a v takové těžké době nebyl nucen na jich místě v strašném duševním jich rozpoložení snášeti hluk, hvízdot a děsné svištění drátů navržené sem elektrické dráhy.

Ž důvodů těchto vítám posudek »Užší Soudní komise«, která o upravení této důležité partie města následovně se vyslovuje:

»Komise doporučuje co nejconservativnější upravení této části města, zejména pokud se týče levé strany Vlašské ulice mezi palácem Schönbornovým a Lobkovicovým. Co nejrigorosněji doporučuje se tu zachování domů »Soudní komise« chráněných. Na zachování domů mezi Vlašskou a Břetislavovou ulicí, jakož i na udržení domů na pravé straně Břetislavovy ulice až na čp. 303 senetrvá. Uskutečnění těžko proveditelné a špatně rentující se elektrické dráhy v těchto místech se neodporučuje, jakkoliv provedení její v projektu III. pěkně řešeno. Provedení dráhy té zejména z estetických důvodů vzhledem k možnému porušení zahrad pod »Úvozem« jest nepřipustno.«

Namítne se ovšem, že otázka výhodnějšího spojení nejen na Hradčany, ale i k sousedním obcím zabranským, jest čím dále tím naléhavější nutností. Ne neprávem.

Ale stejným právem třeba se tu ptáti, musí-li býti dráha tato provedena za tak nepoměrnou oběť na statcích ve zdejších i ethických, a zda musí býti vedena stůj co stůj do samého centra Malé Strany, tedy k mostu, který již nyní dosavadní své komunikaci dávno nestačí.

Otázka tato každým seriosním znalcem potřeb a poměrů tohoto města záporně musí býti zodpověděna. Ostatně konečné rozřešení otázky druhého mostu z Malé Strany ku Starému městu přivodí samo sebou i účelné a vyhovující řešení otázky této, ať již tunelem letenským, či serpentinou Chotkovy silnice neb konečně snad — což ovšem nejméně je žádoucí — samým Jelením příkopem . .

Probravše podrobně velice důležitou, stále naléhavou tuto otázku veřejnou, můžeme směle pokračovati v dalším rozboru upravení Malé Strany.

Dříve však než promluvíme tu o důležitém pro celý vzhled Prahy upravení dalších pobřežních částí Malé Strany chci konstatovati tu, že krásné střední části Malé Strany, tož Mikulášské, Waldštýnské, Sněmovní náměstí, Nerudova, Sněmovní, Tomášská, Waldštýnská, Josefská ulice ve všech projektech až na nepatrné úpravy zůstávají nezměněny, což opravdu se zadostučiněním a s radostí třeba vítati.

Také krásný

Malostranský rynek (Radeckého náměstí),

má dle intencí všech navrhovatelů zůstatí v celku svém zachován, zejména i pokud se týče nynější části půdorysné. Nejen všechny cenné domy, — uvádím čp. 5, 6, 7, 34, 36, 37, 261, 262, 265, 267, 272, 298, — zůstaly ve všech projektech souhlasně zachovány, nýbrž i malebná a rázovitá skupina domů před kostelem sv. Mikuláše čp. 2, 3, 4, 5, v celku svém dochována, jakkoli ještě před několika málo léty domy tyto měly se státi prvou obětí zamýšleného rozšíření uličky Karmelitské a šosácké snahy po uvolnění chrámu sv. Mikuláše.

Vzdor tomu, že právě naopak, zvláště šťastným nápadem svého geniálního autora, vědomě, s neobyčejnou, na dojem neobvyklého druhu vypočítanou finessou kostel tento právě za ony domy byl myšlen, projektován a v nynější harmonické kráse své postaven.

Nesmíme ale zapomenouti, že tehdy současně tentýž osud hrozil*) i velebnému chrámu Týnskému, který rovněž stavěn byl za domy, za nimiž tak mohutně a majestátně působí.

Jestliže pak před léty jednalo se o zbytečné rozšíření

Malé Karmelitské ulice,

jde nyní opět o zbytečné její zastavení. Navrženo tak ovšem jen v projektu prvou cenou poctěném. Tím ovšem není vyloučena možnost, že návrh ten bude pojat i do definitivního projektu upravovacího.

A věc ta není ve skutečnosti ani tak jednoduchá, jak by se na první pohled zdálo. I když neklade se tu žádná váha na udržení zajímavé a dosud částečně dochované branky Malostranské, kterou druhdy na náměstí se vjíždělo, ba ani na zachování obou zajímavých domů na nároží této ulice, jež v případě tom bezpečně budou přestavěny, měla by tu přece vzata byti ve vážnou úvahu otázka ne právě

*) Dělo se tak zbytečně po špatném příkladu z říše německé, kde tehdy ráčila t. zv. „Domfreiheit“, t. j. snaha, umístiti za každou cenu gotické domy na volných prostranstvích, jakkoli tak nebyly myšleny a autorem navrženy. Na př. v Mnichově a Kolíně n./R.

levného výkupu ullahních front, hned několika domů v místech těch situovaných, nehledě ani ku obtížné transakci s majiteli těchto domů při vzájemné výměně pozemků. Vzhledem k tomu třeba žádati, aby opravdu nutné upravování města nebylo komplikováno tak nákladnými zbytečnostmi.

Spíše měly by hrozné chyby, které při dosavadních »také úpravách« krásného tohoto náměstí byly správou obce pražské napáchány, býti zase hezky napraveny a prostranství to aspoň poněkud uvedeno v předešlý svůj stav.

Krásné loubí Malostranské radnice dodnes čeká svého otevření a budova sama důstojného doplnění čtyřmi krásnými před léty snesenými věžemi.

Totéž týká se i domu Petzoldova a činžáku Malostranské záložny.

Se zvláštním důrazem domáhá se téhož i »Užší Soudpisná komise« v elaborátu svém (str. 84), kdež praví se mezi jiným takto: »Navržené ve všech projektech znovu otevření loubí při čp. 35, 36, 37 (Malostranská radnice, »u Splavínů«, dům Petzoldův) co nejdůtklivěji se odporučuje a jest záhodno, zvláště pro případ příští možné opravy domu čp. 38 (Malostranská záložna) a jeho fačady, loubí i pro tento dům do polohopisného plánu zakresliti, aby tak původní ráz náměstí znovu byl obnoven. Třeba klásti tu i důraz na brzké a neodkladné znovu otevření loubí u bývalé »Malostranské radnice« i znovu postavení její věži dle původních plánů.

Zachování Karmelitské uličky a loubí proti kostelu sv. Mikuláše, jakož i udržení rázu tamních domů bezpodmínečně je žádoucí.

Způsobem velice sympatickým vedli si autoři i při úpravě malebné a rázovité

„Ulice k mostu,“

již většina autorů z valné části v nynějším stavu netknutou zanechává. Podstatnější změny navrženy tu pouze v okolí samých věží mosteckých, (o nichž zvláště ještě pojednám) a sice v projektu prvním, který navrhuje tu přestavění domů číslo pop. 292, 293, 294 za účelem proražení nové ulice z náměstí Maltézského a projektu druhém, který skrze dům čp. 275 a 276 zřizuje podjezdy vedoucí směrem k ulici Josefské, k témuž náměstí. Velmi podstatné rozšíření ulice této a sice od věže Mostecké až ku samé ulici Lázeňské navrhuje opět projekt první a sice na útraty rázovitého domu »u Štejníců« čp. 56, čímž ulice ta až 17 metrů rozšířena.

Návrh tento podstatně již souvisí s upravením okolí

věží Mosteckých,

a to, jak laskavý čtenář se presvědčí, velmi radikálním.

Předním jeho a hlavním účelem jest ovšem uvolnění značné frekvenci i komunikaci Karlova mostu. Těto jinak velmi chvalitebné snaze mnoho tu obětováno. Snad až příliš mnoho, neboť nepočítáno tu s pravděpodobným úbytkem této frekvence v případě vystavění druhého mostu z Malé Strany ku Starému městu.

Za účelem tím projekt prvý odbourává značnou část domu čp. 55 III. u »Štejníců« k menší věži Mostecké přilehlou, jakož i část domu čp. 56-III. a zřizuje tak mezi domem tímto uličku, vlastně jakýsi ochoz okolo věže a přilehlého domu čp. 56. Neboť i od mostu vedena směrem k ulici Lázeňské, skrze dům »u Štejníců« a v Lázních nová 8 metrů široká ulice. Z ulice této zřizují se schůdky do stávající uličky Saské.

Podobně vede si i projekt druhý (Sakař-Klusáček). Užívá však dosavadních schodů mostu kol domu čp. 56-III. k ulici Saské vedoucích, jakož i ulice této k vylehčení frekvence mostu Karlova, a zřizuje přes část domu »u Štejníců« čp. 55 novou 15 m širokou ulici vedenou k Velkopřerovskému náměstí a dále, jak již popsáno přes zahrady k ulici Všehrdové a ke Smíchovu.

Projekt třetí (arch. Kříženecký) odbourává tu za účelem zřízení průchodu Menší věží Mosteckou úplně domy čp. 55 »u Štejníců« a čp. 56 (před věží) a zřizuje tu kol věže volné prostranství se stoupající rampou v ulici Lázeňské k mostu Karlovu vedenou. Malé schůdky pak vedou s této rampy k ulici Mostecké na prostranství za věží.

S návrhy těmi ovšem není možno souhlasiti. Neboť změny jimi navržené jsou dalekosáhlé a zajisté i velice nákladné a výsledek jich zajisté v nepoměru se značnými výlohami. Mimo to nevíme ani, jak dalece změní se jimi nynější opravdu krásný a harmonický vzhled celého okolí věží Mosteckých, jež dnes působí dojmem opravdu úchvatným.

Nejodvážnějším návrhem zdá se mi býti úplné zničení výstavného domu »u Štejníců« hned několika autory navržené. Účelem jeho jest mimo snahu o uvolnění frekvence Karlova mostu i dosažení lepšího pohledu na menší věž mosteckou. Myslím však, že jest při nejmenším povážlivo, za účelem zlepšení nějakého pěkného pohledu ničiti jinou stejně zajímavou historickou a stavitelskou památku, jakou jest bez odporu starý »Saský dům«. Zvláště ale když téhož účele s menšími prostředky, avšak s týmž výsledkem dá se docíliti a sice odstraněním vši té nešvary, kterou teprve pozdější věky dům ten zhyzdily. A tak snesením třetího poschodí tohoto domu jakož i znovu obnovením krásných původních lomenic docíliti lze nejen pěkného pohledu na věž, ale i původního stavu této zajímavé památky. Avšak i v ostatním okolí je na místě upravení pokud možno šetrné. Proto s celým srdcem souhlasím tu s posudkem »Užší soupisné komise«, která na stránce 45. takto se vyslovuje: »Menší věž Mostecká nebudiž probourána. U domu čp. 55 »u Štejníců« od-

poručuje se snesení později vystavěného třetího patra, čímž docílí se malebného pohledu i na „Menší věž Mosteckou“. Střecha domu toho budiž upravena v souladu se slohem domu a vyzdobena původními lomenicemi. Proti částečnému odbourání zadního traktu domu »u Štejníců«, jakož i domu v »Lázních« není námitek. Rovněž nikoli proti zřízení průchodu domem »u Štejníců« k uličce Saské. Třeba ještě konstatovati, že domy čp. 59, 58, 54, tvořící nejbližší okolí věži mosteckých ve všech projektech zůstávají zachovány. Projekt druhý zřizuje tu v domě čp. 58-III. (na nároží proti věži dole materialista) malou loubí pro pěší za účelem vylehčení silné frekvence v místech těch. Proti takovému upravení ovšem není námitek. S otázkou upravení tohoto okolí přirozeně souvisí i regulace ostatního.

Okolí Karlova mostu

na straně Malostranské. Tu navrhovatelé již mnohem šetrněji si počínali. Zajímavé domy čp. 75, 76 (rázovitý dům »u Tří pštrosů«, bez něhož nemůžeme si ani vstup na Malou Stranu představit) domy čp. 82, 83, 84 »Městskou soupisnou komisí« chráněné v projektu prvním i druhém zůstávají netknuty. Menším, ale zbytečným změnám, za účelem rozšíření ulice Lužické podléhají tu více méně domy čp. 77, 78. Vůbec pak jest nebezpečno v místech těch mnoho na nynějším stavu měniti, neboť zde každá i sebe menší změna v nynějším seskupení úplně může ohroziti a změniti harmonický a tak o efektní vzhled okolí Karlova mostu na Malé Straně. Naproti tomu s obětováním novodobého a zároveň i nepěkného domu čp. 80-III., jak projekt první a čtvrtý navrhuje, možno souhlasiti. S upravením celého okolí toho těsně souvisí i budoucí vzhled

ulice Lázeňské.

Projekt první cenou poctěný představuje i tu hned celou řadu domů. Především jest to zajímavý dům v Lázních čp. 286, s krásným sálem, v němž v století předešlém odbývány nejnádhernější plesy a reduty pražské, a opět dům »u Štejníců« čp. 55. Oba padnouti mají za účelem rozšíření uličky Saské.

Podobně děje se i s domy čp. 290 a 291 za účelem rozšíření ústí této ulice do náměstí Maltézského. Třeba ale konstatovati, že až na projekt třetí (arch. Kříženecký), který jediný rozšiřuje ulici tuto na úkor pěkných domů čp. 283, 284, 285, většinou to cenných budov, zůstává tato aspoň v ostatních projektech zachována. Projekt druhý (Sakař, Klusáček) rozšiřuje ulici tu při vyústění jejím do ulice Mostecké, rovněž na úkor domu »u Štejníců« na 8 metrů a zúžuje v domě čp. 285 na rohu ulice Mostecké loubí za účelem vylehčení frekvence, čímž by ovšem zničeno bylo dochované vnější zařízení krámu kúpeckého z předešlého století, toho druhu v Praze snad jedině.

Nejšetrněji a zajisté správně počíná si tu projekt čtvrtý (arch. Hübschmann), který celou ulici zachovává a jen nepatrně domy čp. 55 a 286 ač i tu zbytečně uřezává. Rozšíření ulice této vzhledem k řadě dostatečných jiných komunikací jest nejen dle mého názoru nepotřebné, ale i velmi nákladné a neracionální, již proto, že dnes není tu žádné komunikace a pochybno, zda táž sem také v budoucnosti se dostaví. A proto také vítám správný úsudek »Užší soupisné komise«, která o zamýšlené regulaci takto se vyslovuje: »Rozšíření ulice Lázeňské vzhledem k možnosti spojení náměstí Maltézského s ostatními částmi Malé Strany jinými směry není nutno, a třeba tu odporučiti konservativnější návrhy v projektu prvním a čtvrtém navržené, při čemž třeba se vysloviti — ovšem v případě prokázané potřeby — pro zřízení loubí u čp. 285. Regulaci cenných domů čp. 284, 285 a také domu čp. 283 nelze tu odporučiti. Pěkný sál domu čp. 286 budiž zachován.

Stejně šetrně mělo by býti upraveno i sousední

náměstí Velkopřevorské.

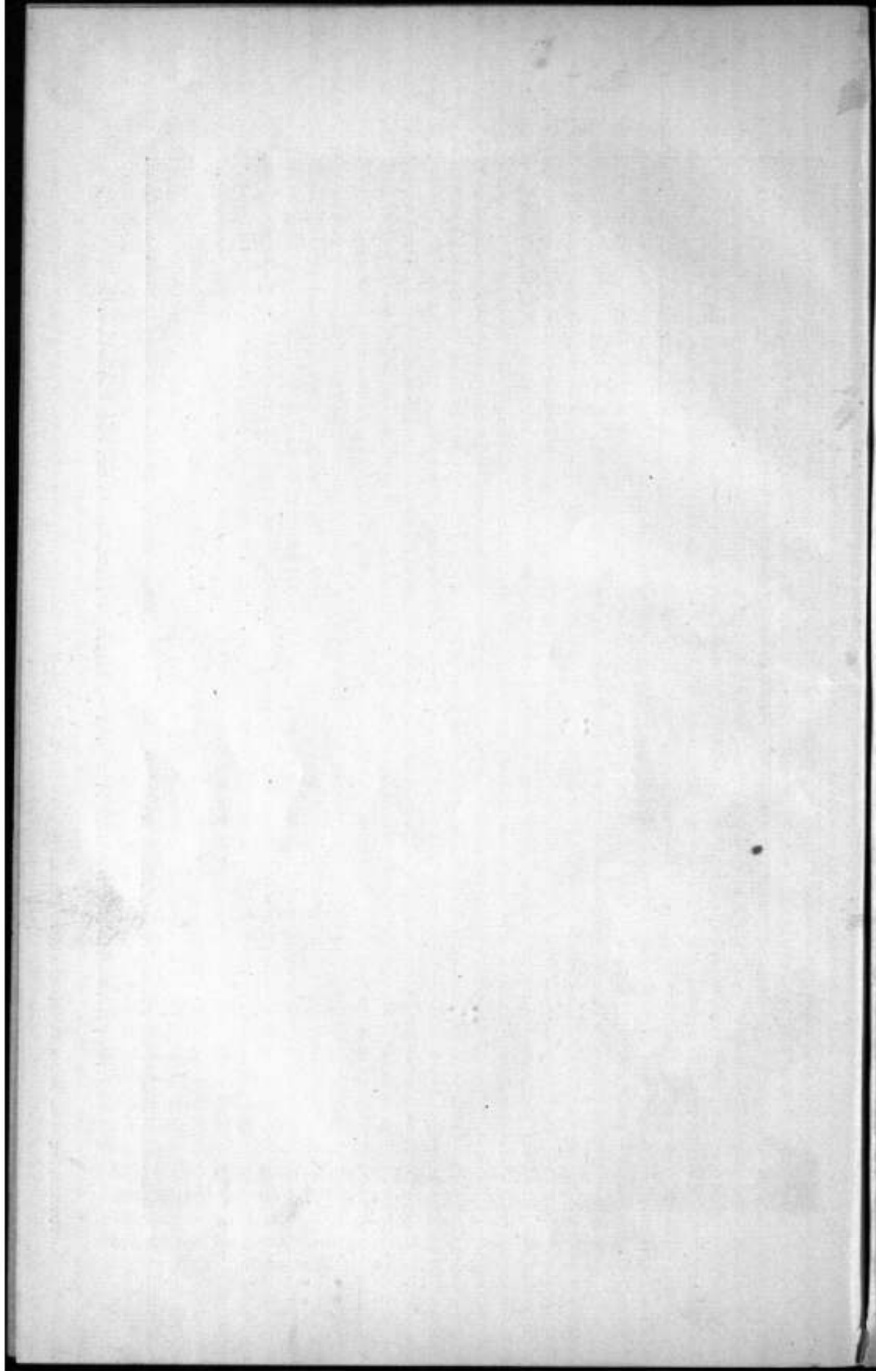
Jest to jedno z nejpoetičtějších zákoutí Malé Strany, vzdálené všeho velkoměstského ruchu, tiché a klidné, plně nevytíhlých, ba nepopsatelných krás a půvabů. Pro hustou spleť větví několikařadového stromořadí z těžší rozeznáváš nádherné detaily krásných okolních budov. Ještě originelnější protože starobylější je východní část náměstí toho u mlýnů Veselého a paláce Hrzanovského v dávnověkém rázu do dnes výborně udržená. A právě v tomto nejpůvabnějším zátiší Malé Strany navrženy některými projektanty stejně dalekosáhlé jako zbytečné a nákladné změny.

Projekt druhý i třetí projektují odtud prudce spadajícím terénem komunikaci směrem k Menší věži Mostecké. Projekt druhý pak prodlužuje komunikaci tuto, jak již na počátku těchto článků jsem se zmínil, i přes fideikomisní zahrady hrab. Bouquoye, Nostice a Chotka, čímž sám sebou návrh ten stává se těžce uskutečnitelným. Ale i projekt první vede sem novou pouze 8 metrů širokou uličku, patrně jen pro pěší určenou, se schodištěm k ulici Saské, směrem na Menší Mosteckou věž, jež pak kol této věže přes dům čp. 455 (»u Štejníců«) do Mostecké ulice ústí. Trvám však, že nikdy neobjeví se v tiché končině té potřeba technických nákladných komunikací. Nejsprávnějším tu proto projekt čtvrtý (arch. Hübschmann), který ponechává náměstí to úplně intaktním. Vzhledem k uvedenému mám za naprosto nepřipustný návrh třetí, který reguluje tu téměř zúplna domy čp. 482, 483 stejně i dům čp. 484 (t. zv. Malý Bouquoyovský palác) s velice pěkným renesančním štítem do náměstí Velkopřevorského obráceným a zřizuje tudy ulici 10 metrů širokou proti paláci hr. Nostice, již padají za oběť též zadní trakty Bouquoyova paláce. Jest to v praxi opět velice

VELKOPŘEVORSKÉ NÁMĚSTÍ S BÝV. HRAB, HRZANOVSKÝM PALÁCEM.

FOTOGRAFIE C. R. DVOR. FOTOGRAFA J. ECKHART.

nesnadný a nákladný upravovací projekt, jenž není v žádném poměru s nepatrnou komunikační výhodou, již by poskytl. Nepatrné frekvenci tohoto místa nyní i v budoucnosti naprosto postačí provedení návrhu v projektu druhém (Sakař-Klusáček) obsaženého, který zřizuje domem tím (čp. 484) průchod pouze pro pěši směrem k Nosticovu paláci a dále směrem k jižnímu cípu Maltézského náměstí. Tím poslouží se časem i naléhavé potřebě, která musí ovšem teprve se prokázati a zabrání se tak i zbytečnému odstranění domu, který nejpodstatněji přispívá k uzavřenosti jednoho z nejzajímavějších a nejpoetičtějších náměstí Menšího města pražského. Naproti tomu jest věru s podivením, že nikdo z navrhovatelů neužil nádvoří domu čp. 484 (u »Sedmi čertů«) od rozlehlého náměstí Velkopřevorského jen nevysokou zdí odděleného ku zřízení hřiště pro mládež blízkých škol neb malého v krásném okolí situovaného parku. Zde v této snivé a poetické tišině Malé Strany neb na Valdštýnském náměstí a to směrem proti královskému hradu v malém pečlivě pěstovaném parku nejlépe snad by se vyjímal socha Zeyerova.

Nyní chci zmíniti se ještě o upravení dalšího okolí Karlova mostu a sice o příštím vzhledu

náměstí Dražického.

Navrhované tu v projektech změny nejsou věru rázu podřízeného. Projekt druhý (arch. Sakař a Klusáček) a i projekt třetí (arch. Kříženecký) souhlasně navrhují tu za účelem odlehčení komunikace v ulicích okolních, zejména však v ulici Mostecké, široký průlom klášteřem Anglických pannen. Nikoliv zahradou, nýbrž budovou kláštera, k ulici Letenské. Zvláště šetrně činí tak projekt druhý, který novou ulici tu vede směrem přes dvory kláštera. Aby tedy kontinuita kláštera a spojení s krásnou jeho zahradou bylo zachováno, navrhuje přes ulici tu dva veliké, mohutně sklenuté a zajisté i ve skutečnosti velice malebné přechody; jimiž má býti umožněna komunikace hlavní budovy kláštera se všemi vzdálenými jeho částmi, a sice bez rušivého styku s ostatním světem. Projekt třetí podobně si počíná. Reguluje však částečně zadní trakt kláštera, jenž v návrhu tom odkázán na jediný jen přechod, čímž ovšem provedení i v případě uskutečnění celého tohoto návrhu jest podstatně obtížnější. Jinak projekt průlomu toho jest jedním z nejspolehlivějších návrhů celého projektu vůbec a jest mimo to odůvodněn i skutečnou naléhavou potřebou. Ani z estetických důvodů není proti němu námitky. Naopak, lze očekávati, že vstup do této ulice z náměstí Dražického a průhled oběma oblouky podjezdu velice účinně a dekorativně může býti vyřešen. Ovšem nutno, aby i v tomto případě kontinuita kláštera s jeho cennou a krásnou zahradou za každou cenu byla udržena. Neboť jen tak můžeme doufati, že

klášterní zahrada v celku svém jako taková zůstane zachována, což nejen esthetickým, ale důležitějším ještě zdravotním zájmem celého města. A přeci pochybuji, že návrh tento vůbec bude proveden, nejen pro poměrnou nákladnost celého projektu a značnou obtížnost výkupů nutných pozemků z majetku t. zv. mrtvé ruky, k němuž při koupi většího rozsahu nezbytným i svolení ministerstva kultu a vyučování, nýbrž pro nepřístupnost kláštera vůbec vůči jakékoli podobné nabídce. Již proto, že tím značně byla by zhoršena cena celého tohoto ve dvě rozděleného komplexu. Ostatní na náměstí Dražického i v přilehlé ulici Míšenské v různých projektech navržené změny jsou již podřízenějšího rázu. Tolik jisto však, že i tu nejkonservativnější jich upravení nebo lépe ještě zachování nynějšího stavu nejvíce jest žádoucím jak v esthetickém tak i finančním zájmu obce.

Míšenská, Lužická a Gihelná ulice

Úkolem na prvý pohled mnohem snazším nežli upravení okolí věže Mostecké, — jehož obtížné a zodpovědné řešení vycítil snad každý, kdo i jen zběžně návrhy upravovací si prohlédl — jest regulace právě zmíněných ulic. Alespoň na prvý pohled.

Je to skupina velice malebných z části i dosud dobře zachovaných, málo však oživených malostranských uliček. Třeba pak s radostí konstatovati, že autoři všech cenami poctěných projektů celkem dosti správně v těchto místech si počínali.

Většina navrhovatelů zachovává ulici Míšenskou, úzkou a křivolakou, za to ale tím půvabnější ulici Malostranskou, úplně netknutou. Jen projekt druhý (Sakař-Klusáček) radikálněji si tu počíná a řada nevysokých, ale rázovitých, ba typických malostranských budov čp. 66, 67, 63, 69 na severní straně této uličky padá regulaci za oběť a s nimi i statný renaissanční t. zv. Vysoký dům, pěknými lomenicemi zdobený; čímž by i ulice tato ze 7 na 12 metrů byla rozšířena.

Jedinou však samo sobě postačující pohnutkou toto rozšíření ulice Míšenské není. Návrh tento příčinně souvisí s dalekosáhlejším, ze všech dosavadních disposicí obou autorů snad nejméně sympatickým projektem částečné parcelace nedaleké odtud zahrady kláštera Anglických pannen a sice na tři domovní bloky hraničící hlavně na sousední ulici Lužickou. Jest to projekt na dohledná léta finančně i právně těžce uskutečnitelný, ze stanoviska pak zdravotního i esthetického úplně zavržitelný.

Jest naopak povinností, ba předním úkolem každé moderně založené regulace postarati se v zájmu stále rostoucí populace nejen o udržení stávajících zahrad, ale i pečovati o další rozšíření značnějších nezastavěných ploch, těchto nezbytných zásobáren zdravého vzduchu v ohromné spleti přelidněných ulic velikého města.

V daném případě ovšem třeba míti za to, že navrhovatelům již nenapadlo počítati se skutečností výkupu pozemků klášterních na stavbu velikých domovních bloků v době dohledné, nýbrž že počítáno tu s dálnou budoucností.

Ale i pro ten případ není radno čerta malovati na zeď a zřizovati již na plánech ze zahrad činžovní bloky. O něco takového dovedou se vlivuplní zájemníci v Praze i bez plánů postarati. Nad to pak sluší uvážiti, že i regulační plány nejsou nějakým pro staletí platným petrefaktem úpravy měst, a že i stejně jako v jiných oborech dovedou pokrokové názory určité doby tu více, tu méně vynutiti si náležitý correctiv a ba i pronikavější ještě změny.

Mimo to však dalších ještě opatření třeba se domáhati nejen při tomto, ale i při jiných objektech zahradních: totiž zrušení vysokých ohradních zdí, aby vzduch volněji tu prouditi mohl. Zároveň aby se i okolojdoucí mohli potěšiti pohledem na skryté dosud krásy mnohých, širšímu obecnstvu neznámých dosud pražských zahrad. Vhodným umístěním křovin a stromů i potom převážná část zahrady zůstala by nedostupna zvědavým zrakům dotěrných diváků, rušících žádoucí klid dotyčných majitelův.

I kdyby obec pražská v případech takových (Waldštýnská, Nosticovská zahrada a j.) značnějším příspěvkem přispěti musila na zřízení vkusných zahradních mříží po způsobu zahrady Fürstenberské, myslím, že by se tak stalo jen v zájmu obyvatelstva a k nemalému esthetickému vzhledu Prahy.

Nutnost neztenčeného zachování zahrady výše zmíněné lépe vycítily projekty prvou a třetí cenou poctěné. První správně reguluje bezcenné budovy protější čp. 105-109, čímž ulici tuto dostatečnou míru 11·5 m rozšiřuje.

Velice šetrně a sice všemi návrhy až na čtvrtý (arch. Hübschmann), který nepatrně sice, ale přece reguluje domy čp. 83—93, upravena, vlastně netknutou zachována prvá třetina ulice Lužické. Zejména pak skupina výše zmíněných domů tvořících zadními svými trakty nejmalebnější součást krásného prospektu, jenž otvírá se z Karlova mostu směrem k vyústění Čertovky.

I krásná barokní budova t. zv. Lužického semináře v projektech ušetřena a lze se jen diviti, že nepamatováno tu i na zachování malého, stromy osázeného plácku při vyústění ulice Cihelné umístěného.

Choulostivější jest již otázka, zdaž mimo řadu zajímavých nad Čertovkou zvedajících se domů čp. 84—99, (též na pravé straně ulice Lužické směrem k lávce železné se rozkládajících), nutno zachovati i sousední budovy čp. 100, 101, 102. Z navrhovatelů pouze dva (I. a II.) hájí i zachování těchto budov. Zajisté správně, neboť budovy tyto tvoří organickou součást vysoce malebné řady domů nad Čertovkou, přímo z hla-

diny řeky se vypínajících a zároveň i zajímavé zákoutí při její vyústění do Vltavy tvořících.

Odstranění i jediné z budov těchto zvláště čp. 102 (dům Hergettův), jak navrhuje projekt třetí cenou počtený, (který ruší i vedl. dům čp. 101) a zároveň i návrh čtvrtý, nelze schvalovati, neboť poněkud vyšší budova tato i při střízlivé jednoduchosti své nyní, dobře zakončuje tu nad mnohem už širší hladinou Vltavy řadu nižších nad úzkým ramenem jejím rozkládajících se budov. Bylo by ovšem žádoucí, aby budova tato, jež jest markantním bodem při pohledu na tuto část panoramatu Prahy z Karlova mostu i Křížovnického náměstí, architektonicky účinněji byla upravena neb ustoupila pěkně vypravené budově sloužící účelům veřejným. Avšak naprosté odstranění budovy této v prospektu Malé Strany dobře působící, schvalovati nelze.

Naproti tomu nemožno činiti odůvodněné námitky proti zrušení sousední ohrady Hergettovy, na dům tento bezprostředně přiléhající, jak navrženo bez výminky všemi projektanty vzhledem k projektovanému tu (navigač. erárem) rozšíření řečiště Vltavy. Značnější toto zabrání břehu vltavského, který v místech těch od ústí Čertovky ve velikém oblouku do Vltavy zabíhá, jest jednak nutnou konsekvencí, zároveň nápravou hrozné chyby, jež stala se před léty obloukovitým zúžením řečiště na protějším nábřeží staroměstském za klášterem u Křížovníků, jednak nezbytným ochranným opatřením ku žádoucímu zajištění stability Karlova mostu, v místech těchto zvláště ohroženého.

Obětováno tak kus velice malebného pražského pobřeží, na nějž milý jest pohled z Kamenného mostu i s břehů Kamy od starožitné sochy Bruncvíkovy, prvním obloukem Karlova mostu.

Řada nevysokých skladišť nad nízkým bídně dlážděným břehem po různu seskupených, převýšena tu táhlou, temně natřenou budovou, ne nepodobnou malému zámečku s dřevěnou, černě natřenou vížkou, obrážející se v hluboké zátočině Vltavy, ostíněné vysokými stromy jižního cípu ostrova Kamy a brázděné malými hloučky často zde plovoucích kachen. Obraz vzácný nezvyklým svým půvabem a scenérií v rámci velikého města! V případě nezbytnosti — řádně a přesvědčivě odůvodněném — nezbylo než obětovati i tento pěkný pohled nové, přímo a kategoricky diktované úpravě.

Nad to pak okázalo se nutným právě v těchto místech překlenouti i strouhu Čertovky, aby dosaženo bylo nepřetržité, v podmínkách konkursu vyžadované spojitosti celého pobřeží Vltavského na této straně řeky.

Proto také třeba zde ještě v čas, způsobem co nejdůraznějším vysloviti přání, aby nutný tento most byl alespoň přízviskem n vysoce malebnému okolí, v němž má býti umístěn, neboť jisto, že most železný v tomto prostředí byl by živlem rozhodně rušivým. S mostem tímto nutno správně vyřešiti zároveň

i výši i tvar projektovaného sem současně nového nábřeží. nám zároveň dospěli jsme k jednomu z nejdůležitějších dílů Tivrhů upravovacích totiž:

Části pobřežní mezi mostem Karlovým a „Železnou lávkou“,

jejíž správné řešení čítati lze mezi nejobtížnější a nejzodpovědnější úkoly problému upravení Malé Strany.

Třeba pak dáti pravdě průchod, že právě tato partie ve všech projektech poměrně nejméně šťastně byla vyřešena. Zejména pak pohledová část řešení toho nejméně uspokojovala. A přeci uvědomíme-li si správně obtíže, jež řešení právě této části města poskytovalo, nemůžeme se nad tím ani pozastavovati.

Jsou to zejména poměry výškové, jež působí v těchto místech značné obtíže, snad i mnohem tíže překonatelné než na Kampě a přilehlých k ní částech pobřežních.

Neboť tam bylo poměrně snazším žádati a s důrazem navrhnouti zachování stávajících zde od nepaměti zahrad a parků a tím na vždy zachrániti i čarokrásný pohled z protějších břehů staroměstských.

Naproti tomu celé pobřeží vltavské, od mostu Karlova až po lávku nevykazuje — vyjímaje poněkud již vzdálenější zahradu kláštera Anglických pannen — žádnou plochu zahradní. Celý táhlý břeh ten naopak dosti hustě zastavěn — (vyjímaje obecní dvůr u čp. 121) — soukromými i erárními, na veliké štěstí pro dosavadní krásný vzhled Prahy nevysokými budovami. Není tu, až na šeredný blok činžáků v ulici »Železná lávka« a dům Hergetův žádného novějšího vícepatrového činžovního domu, který by tu rušivě působil neb docela hyzdil překrásný pohled z nábřeží Rudolfských a ze »Železná lávka« na majestátní královský hrad a táhle, mírně svažující se jeho úbočí, zahradami vroubené, od něhož malebně odrážejí se četné věže a vížky, vysoko čnějící nad ostatními štíty a hřebeny mnohotvárných malostranských střech.

Jest to jeden z nejkrásnějších pobřežních pohledů pražských a není divu, že správně všichni navrhovatelé vycítili, že tento pohled, stejně jako jeho pendant nábřeží Františkova, v nejvlastnějším zájmu Prahy pokud možno neporušen musí býti zachován i pokolením budoucím.

Obtížný již sám o sobě úkol tento ještě stížen závazným zvýšením celé oné části pobřeží, jež prostě diktováno navigačním erárem. Měl-li i pak pohled tento zůstat zachován, pak nebylo lze připustiti na zvýšených takto nábřežích a nejbližších ulicích budovy jiné než nanejvýše nižší dvoupatrové.

Opatření takové musilo by se pak vztahovati nejen na všechny stávající budovy soukromé, ale i na veliký blok stavební, jenž vznikne rozparcelováním rozlehlé budovy čp. 125, nynějších

to vojenských pekáren a skladišť. Jsem pak toho náhledu, že vojenský erár byl by posledním, jenž by tomuto nepodcenitelnému estetickému zájmu dobrovolně se podrobil. Nebylo tedy východisko z tohoto problému právě snadné.

Ale i tu platí staré, zde ovšem pozměněné přísloví české; A tak i v regulačních plánech, když je nouze nejvyšší — je návrh na monumentální budovu nejbližší. Byť i navrhovatel dobře ani nevěděl kdo povede na ni náklad a kterému má vlastně sloužit účelu. Není proto ani s podivem, že právě na toto pobřeží všechny projekty — (druhý, v této části méně šťastný vyjímaje) navrhovaly jednu neb docela i dvě monumentální budovy veřejné.

Avšak — z mnohých důvodů — ne nesprávně. I zde opět a opět sluší klásti důraz na to, že jsou to nábřeží pražská, jež nejen ohromnou vzduchovou prostorou, velikolepou hladinou Vltavy před nimi se rozkládající, jakož i nevýslovně půvabným okolím svým k tomu jsou předurčena, aby stala se reprezentativními třídami monumentálních budov příští Velké Prahy. Lze tedy umístění jich právě v tato místa nazvati šťastným, ba mnohem účelnějším než navrhované připuštění činžovních bloků v tato místa. A to i v tom případě, že by výškové poměry těchto činžovních bloků přesně mohly býti stanoveny. Neboť i pak zbývá daleko těžší ještě úloha — příznivé silhouetové jich rozřešení a přizpůsobení jich k celkovému panoramatu Malé Strany, což je úkolem za dnešních poměrů přímo nedostižným! Vždyť ani přiložené skizzy a pohledy samých projektantů v tomto směru úplně neuspokojily. A oč jsou tyto skizzy krásnější domů, jež by tu jednou soukromými podnikateli vskutku byly postaveny!

Avšak i při budovách monumentálních v těchto místech postavených nutno požadovati — což správně již »Užší soupisná komise« v promemoriích svých vytkla — aby poskytovaly pěknou silhouettu a byly opatřeny střechou silně členěnou, hojně zdobenou, umístěnou nad budovou nejlépe jen jednopatrovou.

Z důvodů těchto zvláště třeba vítati návrh projektu prvou cenou poctěného (Balšánek), který proti navrženému mostu jako výborný protějšek Rudolfinu navrhl »Galerii národní«. Tedy budovu dle moderních požadavků nejvýše jednopatrovou, z větší části vrchním světlem osvětlenou.

Správným dále sluší nazvati i návrh autora projektu čtvrtou cenou poctěného, který na místě zrušených domů *čp. 103 až 110* umísťuje a sice v nevelikém veřejném parku, od nynější ulice Lužické až k řece se táhnoucímu dosti rozlehlou monumentální budovu veřejnou. Je věru litovati, že nebyla sem v čas navržena nevysoká budova »Akademie výtvarných umění«, neb podobné učiliště. Vždyť v celé Praze

ve středu města není místa klidnějšího, vzdušnějšího a pro podobné účely vůbec vhodnějšího. Podobně počíná si i projekt čtvrtý, který na místě *čp. 548*, ohrady Hergettovy a *čp. 102* zřizuje rovněž — myslím, ale že méně již vhodně situovanou monumentální budovu.

Naproti tomu jaksi pochybeno, alespoň na prvý pohled, zdá se býti umístění *Spolkového domu* na místě *čp. 111* (dříve ohrada Schwarzenbergova, nyní obecní majetek) v pravo na pobřeží, u náplavky za ohradou Hergettovou, jak rovněž v projektu prvním navrženo. Mínil-li tu autor provésti spolkovou budovu pro celou Prahu, pak ovšem místo to nebylo právě šťastně voleno. Uvážil-li však náležitě skutečnost, že dnes veliká řada spolků malostranských s malostranskou besedou v čele nemá po ruce dobře přístupný sál s příhodnými místnostmi vedlejšími. (Veliký jinak a pěkný sál v Lázních nemá řadu dostatečných vedlejších místností takových), v němž by bylo lze uspořádati pouhý větší koncert, akademii neb taneční zábavu, pak ovšem stála by myšlenka slušného spolkového domu s větším sálem koncertním věru za vážnou úvahu povolaných činitelů. I pak ovšem dlouho nerozřešena zůstane otázka, kdo by měl takovouto budovu postavit.

Ale i jinak jsou to místa vesměs vhodná pro celou řadu odborných ústavů, všech možných učelišť ba i obou universit, jimž pozemky Slupské naprosto nestačí a pro něž při známé opatrnosti stavebního eráru pozemky v asanaci jsou příliš drahé. V takovémto případě bylo by však zvláště žádoucí, aby právě v těchto místech, více než kde jinde obec pražská v čas zakročila, aby budovám v těchto nádherně situovaných místech dostalo se nejen umělecky cenné, ale i s celým okolím dobře harmonující zevní úpravy.

Jen tímto způsobem může vzniknouti v těchto nyní dosti zanedbaných končinách část města, jež co do malebnosti nezadá nynějšímu sice dosti primitivnímu a prosfoučkému, za to však harmonicky dobře zladěnému a klidným dojmem působícímu popředí úchvatného panoramatu hradčanského.

Že pak i nově sem, na místě stávající *Železné lávky*, navrhovaný most a zejména malostranské jeho předmostí, nebude podřízeným činitelem v nově takto přetvořeném dílu Prahy, není pochyby. Právem všichni navrhovatelé věnovali zvýšenou péči uměleckému upravení nejbližšího okolí tohoto pro Malou Stranu velice žádoucího mostu.

Jest to především projekt třetí (*Kříženecký*), který navrhuje před mostem větší prostranství s monumentální kolonádou v ose mostu.

Uměleckou cenou pak zvláště vyniká tu návrh čtvrtou cenou poctěný, jehož autor (arch. Hübschmann) ukázal se býti zdatným žákem výborného znalce Prahy a její památek, prof. Ohmanna, nyní bohužel ve Vídni působícího. Projekt jeho alespoň v této části úplně jest odlišný od projektů ostatních.

Autor neuspokojil se ani se směrem mostu stavebním úřadem pražským navrženým a vedeným na osu ulice Letenské, a vede most z vážných důvodů poněkud odchylně a sice na střed bývalých vojenských pekáren (čp. 125), a zřizuje zde při vyústění jeho obdélné, 50 m široké náměstí s parkem, v jehož pozadí jako krásný prospekt mostu vypíná se veliká monumentálně myšlená budova veřejná, umístěná přímo v ose mostu. Kol budovy té pak vidlicovitě rozbíhají se dvě rušné komunikaci sloužící ulice, k mostu vedoucí. Výborné vyřešení toto, jež má myšlenku umístění monumentální budovy v ose mostu jako důstojný pendant Rudolfiny, společnou s projektem prvním (Balšánek) bylo hlavní příčinou, že projekt tento mimo tři cenou poctěné dodatečně zvláště byl zakoupen.

Zbývá nyní ještě promluvit o důležitém upravení blízké
Letenské ulice,

nyní nejtíšší, v budoucnosti snad dosti blízké, nejrušnější snad malostranské ulice. Ovšem dojde-li k uskutečnění jednak výše zmíněného již podjezdu budovami a dvory kláštera Anglických pannen, jednak bude-li znovu obnovena před dávnými již léty stávající ulice vedoucí kol zdi Waldštýnské zahrady ku Waldštýnské ohradě přes čp. 121 (Malostranský obecní dvůr), jak navrhuji hned tři projekty cenou poctěné

Třeba tu ovšem dbáti, aby účelná jinak a žádoucí regulace Letenské ulice nebyla přeháněna.

Nelze mi proto smířiti se s návrhy projektu třetího a čtvrtého, které odporučují i odbourání krásného Oettingenského paláce čp. 34. Vždyť nepatrné komunikaci z ulice Josefské úplně stačí stávající podjezd paláce toho, zvláště po zřízení průchodu pro pěší traktem jeho domovním na ulici Letenskou přilehlým, jak správně navrhuje projekt druhou cenou poctěný (Klusáček, Sakař). Jisto, že hlavní komunikace vozů zabranských dvěma novými mosty vůbec bude odvedena od středu Malé strany a pokud tudy od nového mostu k mostu Karlovu bude dále se pohybovati, stačí ji a sice na drahná léta prostranný, velice nutný podjezd přes klášter Anglických pannen k náměstí Dražického navrhovaný.

Naproti tomu velmi sympatickým lze nazvati návrh projektu třetího (Kříženecký), který zřizuje na místě umělecky bezcenných domů čp. 29 až 32, jež v návrhu tom úplně se ruší, menší náměstíčko 40 m široké a 55 m dlouhé, čímž docíleno nejen zajímavého pohledu na presbytorium kostela sv. Tomáše, ba docíleno i možnosti obklopiti tuto část kostela malým parkem a umožněn pěkný výhled na blízké budovy klášterní. Mimo to jest náměstíčko takové nejen velmi vhodným rozšířením ulice v ostrém její záhybu (k budoucímu podjezdu klášterem Anglických panen), ale jest zároveň i výborným místem k umístění pomníku s klidným pozadím

I zachování malé protějšší, nyní uhlířem používané ohrady, č. 14 (parc. č. 421), bylo by žádoucí. Již k vůli klidnému pohledu na zajímavé trakty klášterní, který otevřel by se odtud nově navrženým podjezdem.

Vhodným upravením tohoto místa, vysázením několika topolů pyramidálních i rozložitých, rychle rostoucích, stalo by se místo toto malebným zákoutím, tvoříc zároveň i pěkný prospekt od kostela sv. Tomáše a z podjezdu pod palácem Oettingenským. Bohužel pro takovouto účelnou, při tom nenákladnou úpravu nevzhledných koutů města, není dosud porozumění ani u městských stavebních úřadů ani u městské komise sadové, v jejíž kompetenci takováto úprava spadá.

Klárov. — Silnice hraběte Ghotka a přilehlé části města.
Zbývající část Malé Strany.

Dříve ještě nežli promluvíme o navrhované úpravě blízkého Klárova, prostranství to v nedaleké zajiště budoucnosti velmi oživeného a rušného, chci zmíniti se ještě o budoucím osudu paláce hr. Thurn-Taxisa s krásnou jeho zahradou, tvořící poměrně malý sice, ale půvabný protějšek mnohem starší hraběcí zahradě Waldštýnské.

Mohutný přes celou téměř ulici převislý strom, jenž do nedávna ještě tvořil svěží zelený rámec, úchvatnému pohledu otevírajícímu se odtud na chrám sv. Vitský a přilehlou část hradu vzbuzoval kdysi i v širším obecnstvu představu o stáří této krásné, málo komu známé zahrady.

A stejně jako před málo léty krásný tento strom, nyní i velká část zahrady samé má býti obětována rozšíření této ulice bohužel všemi návrhy cenou poctěnými navrhovanému. I nejméně v této části počínající si návrh Balšánkův zabírá značný pruh zahrady na ulici, kdežto ostatní dva zahradu nejen regulují, ale i částečně zastavují. Projekt čtvrtý připouští pak docela i úplné její využitkování zastavěním.

S návrhy těmito ovšem souhlasiti nelze, byť i došlo k sebe pro níka v ějším upravení této ulice, jež bude účelné a praktické jen tehdy, dojde-li ku stavbě nového mostu projektovaného na místě železné lávky.

Ale i v tomto případě, kdy ovšem bude naléhavé rozšíření ulice, není nutno zahradu tuto regulovati dle čáry sousedních činžáků čp. 593, 594 a 605 (domy Hubáčkovy), postavených na pozemku se zahradou touto sousedícím, rozlehlou a krásnou to kdysi hraběcí zahradou Westphalenskou.

Jakkoliv pak nenáleželo k podmínkám konkursu znovu upravit i vzhled této druhdy tak půvabné palácové ulice malostranské, je přeci s podivením, že žádný z navrhovatelů aspoň z čistě esthetického zájmu o to se nepokusil.

Sluší proto upozorniti zde alespoň na správný návrh „Užší komise soupisné“, jež na stránce 83. svých promemorií

takto v obojím směru se vyslovuje: »Zachování zahrady knížete Taxise (při čís. pop. 120) jest žádoucím a sice v celém jejím rozsahu.

Má-li tudy býti zřízen chodník pro pěší a ulice tak rozšířena, budiž tento proveden takovým způsobem, aby alespoň část stromoví mezi chodníkem a ulicí byla zachována.

Na místě domu čp. 525 doporučuje se zřízení některé budovy komunální, jež by slušnou fačadou a přiměřenou výškou aspoň poněkud korigovala nepěkný vzhled ulice po vstavší postavením ohyzdných činžáků svrchu zmíněných. Jen tak docílí se pěkného vzhledu ulice, jejíž možné zvětšené komunikaci valně odlehčí se novou výše již zmíněnou ulicí vedoucí kol zahrady Waldštýnské přes čp. 121 (obecní dvůr); a částečně i přes zahrady čp. 122 a 123.

I tu jest žádoucí, aby menší, ale pěkné tyto zahrady i se zahradními stavbami zůstaly zachovány.

Stejně jako jizdárna a ohrada Waldštýnská na konci téže nově navržené ulice, jež obě mají býti proměněny v nový tu větší, tu menší stavební blok.

I s tímto, všem projektům společným, někde docela i pěkně vypracovaným (projekt druhý, který v části proti ústavu slepých navrhuje loggii) návrhem nelze souhlasiti, neboť má býti tak na vždy zničena umělecky sice méně cenná, jinak ale velmi rozsáhlá — při tom kulturně zajímavá součást geniálního i na svou dobu velikolepého založení paláce Waldštýnova.

Ani klidné a více než s dostatek pro nynější poměry široké náměstí Klárovo jakož i a přilehlé ulice pod Bruskou nemají v blízké budoucnosti dosti podstatných změn býti ušetřeny.

Vzat zde právem zřetel na budoucí rušnější komunikaci, jež nastane jednak prodloužením stávající sítě elektrických drah na Malé Straně, silnici Chotkovou ku Brusce — (vlastně kvetoucím zde obcím předměstským) a odtud dále kol voj. kadetky nejlépe Jelení ulicí na Hradčany vedené, jednak vystavěním nově sem projektovaného mostu. Tím pak i mostu Karlovu musí býti o dle hčeno vedením veškeré komunikace předměstské novým tímto, za stávajících obtížných poměrů terénu na Malé Straně jedině možným směrem.

Neboť prodloužení elektrické dráhy k Hradčanům uvedeným výše již směrem není spojeno ani se zvláštními technickými ba ani esthetickými obtížemi. Ba zdá se býti proti jiným směrům i finančně výhodno tím, že počítáno tu s obyvatelstvem dvou hustě zalidněných obcí, totiž Bubenče a Dejvic, pro něž by vedení dráhy Ostruhovou ulicí neb Strahovským úvalem nemělo žádné ceny praktické.

Rychlým prodloužením elektrické dráhy tímto směrem k Hradčanům vedené byla by konečně Praha zbavena latentní a některými kruhy na radnici stále ještě propagované

otázky vedení elektrické tramwaye Nerudovou ulicí k Hradčanům. Dráhy to technicky velice obtížné, velice nákladné, při tom i finančně velice odvážné. Ze stanoviska pak estetického naprosto zavržitelné.

Vedení elektrické dráhy přes Klárov a silnici Chotkovou vyžádá si ovšem i zde svých obětí. Jest to v prvé řadě *čp. 149*, jehož zachování sotva kdo hájiti bude, čímž ulice pod Bruskou v největší své užině nynější, někde sotva 7 m obnášející, značně bude rozšířena.

Navrhovaným pak ve všech projektech buď přestavěním neb úplným zrušením kasáren v Brusce mohla by ulice dosáhnouti zde širě i 18—20 metrů.

Méně sympatickým je návrh projektu třetího, který proponuje značnou regulaci Ustavu slepých, za účelem rozšíření bez tak prostranného náměstí Klárova.

Jakkoliv budova tato sama nemá zvláštní ceny umělecké, nelze přece nadchnouti se pro její zrušení, neboť slouží ušlechtilým účelům humanitním. Nad to pak i velice cenná její kaple, jež chová mnohé znamenité dílo umělců českých, mezi jiným i Liškova »Krista na hoře Olivetské,« mohla by v případě značnější takové regulace vzíti trvalou zkázu, zároveň s budovou samou, jejíž zachování ovšem z estetického stanoviska, jak již řečeno, hájiti nelze.

Ve směru tom nejsprávněji počíná si projekt prvý (Balšánkův), který budovu tuto v návrhu svém zachovává, a druhý, který objekt ten i doplňuje malým cípem zahrady proti Strakovské akademii situované.

Správným naproti tomu lze nazvati zachování *čp. 145 a 147*, domů to situovaných mezi oběma starýma zámeckýma cestama, jež uzavírají mezi sebou i zbytek krásné bývalé vinice sv. Václava na táhlém svahu Opyše druhdy se rozkládající.

Bylo by si jen přát, aby i zde ohyzdné zdi obě cesty tyto vroubíci, nahrazeny byly pěknými mřížemi, jež by umožňovaly pohled do krásných sousedních zahrad, zejména Fürstenberské.

Ulice u Železné lávky. — Silnice hr. Ghotka. — Ostatní část Malé Strany až k náměstí Radeckého.

Vedení elektrické dráhy z Hradčan těmito místy, jednak ku středu Malé Strany, jednak nově navrhovaným mostem na místě Železné lávky k Starému městu, s nímž v regulačních plánech pro celá desetiletí platných již dnes třeba počítati, má v zápětí i rozšíření blízké odtud úzké uličky »u Železné lávky«. Bohužel nikoli na útraty hrozných činžáků na levé straně této ulice směrem k mostu v nedávné ještě době postavených, — jež jsou odstrašujícím příkladem zvrácenosti a šlendriánu stavební politiky pražské

v letech nedávno minulých — nýbrž na úkor sousední budovy erární *čp. 125*.

Všechny projekty bez výminky navrhuji tu doplnění stávajícího již staršího bloku tu větší, tu menší řadou domů postavených průčelím proti akademii Strakově, čímž by byl zakryt ošklivý pohled na zadní trakty domů, a zároveň účelně doplněn i kusý tento blok.

Dle mého názoru opatření toto samo o sobě nestačí a nedocílí se jim pohledu utěšenějšího, nebude-li celá tato partie i pohledově dopodrobna řešena, zejména za účelem vyřešení poměrů výškových.

Již vzhledem k nižším pavilonům akademie Strakovy i za účelem vyřešení příznivé silhouetky této části města. Zejména při nižších částech bloku tohoto partie střech domovních zvláště účinně musí být řešena, aby i z dále poskytovala pěkný a harmonický pohled na tuto nyní tak nešvarnou skupinu. Úkol tento není věru snadný a bylo by nepříjemno dočkat se i tu zklamání.

Přirozeným důsledkem prodloužení stávající elektrické dráhy k Hradčanům i odlehčení Karlova mostu mostem na místě Železné lávky jest i rozšíření silnice Chotkovy a sice více méně na útraty různých budov zde stojících (jsou to zejména nárožní dům *čp. 536* a domy býv. Rožánkovy na pravé straně této silnice směrem k Chotkovým sadům).

Nejenergičtěji vede si tu projekt druhou cenou poctěný (Sakař, Klusáček), který v nejzazší zátočině silnice správně reguluje i nově postavený dům Rožánkův *čp. 607*, (nyní Karlikův), jímž nejen beztravně zastaveny krásné pohledy na hrad královský s Jelením příkopem, ale zamezeno i žádané rozšíření silnice v samém ohybu, tedy na místě pro komunikaci nejdůležitějším.

Místně odůvodněn jest i návrh projektu čtvrtého (Hübschmann), který v utěšeném a svěžím okolí tom místo činžáků v projektu jeho zrušených navrhuje menší domy rodinné.

V každém případě třeba však žádati, aby fasády domů sem umístěných byly vyvinuty i k vyšší části této silnice. Avšak i o pěknou zevní úpravu této zajímavé části Malé Strany obklopené ze všech stran svěží zelení v některých projektech pečováno.

Jest to především výborný návrh projektu čtvrtého, který na místě bývalých kasáren (v Brusce) *čp. 132* navrhuje zřízení mohutného schodiště k malému komunálnímu parku na malém povýšeném prostranství pod baštou XIX., odkudž otevřel by se nový, málo komu známý pohled na Prahu a blízký hrad královský, plný neznámých půvabů a detailů.

Stejně zajímavý jest i podobný projekt monumentálního schodiště navrženého projektem třetím (Kříženecký) a čtvrtým (Hübschmann) v ose, zároveň i prospektu ulice pod Bruskou na místě zrušeného malého činžovního

domu na nároží této ulice a silnice Chotkovy, vedle hlubokého úvozu pod baštou XIX. vzhůru k Brusce se táhnoucího.

Projekt čtvrtý řeší schodiště to v souvislosti s vedlejšími dvěma domy, jež zvláštní skizzou řeší. Oba navrhovatelé správně ocenili tu nejen malebnou polohu místa, ale i estetickou cenu pěkného prospektu táhlejší třídu efektně uzavírajícího. Třeba však v případě tomto uvážiti, zdaž na svah tak příkrý hodí se právě schodiště v té formě, jak bylo navrhováno, jež by ve skutečnosti mohlo sloužiti snad jen bujaré mládeži, nikoli však starším, počtem mnohem četnějším návštěvníkům krásných Chotkových sadů, jimž i cesta vedlejším úvozem dosti jest namáhava.

Správnější po mém soudu jest návrh »Užší soupisné komise«, která v posudku svém na str. 74 a 75 doporučuje v těchto místech místo schodiště dekorativní kaskádu napájenou jednak odtokem z rybníčků v sadech Chotkových, jednak snad i přebytečnou vodou vodovodu nedaleké zámecké, vlastně královské zahrady (voda sem vedena zvláštním vodovodem z Bílé hory, jež odtud odtéká nyní do potoka Brusnice v Jelením příkopu.)

Pozoruhodný pro správu městských sadů jest i návrh téže komise, která žádá, aby nebylo dopuštěno ani částečné zastavení protilehlé, velice malebné, nyní však pusté, několika jen akáty osázené stráně pod baštou XIX., a vyslovuje přání, aby bez odkladu byla stromovím lesním vysazena.

Způsobem takovým přirozené půvaby celého toho svěžího zákoutí podstatně byly by zvýšeny, což je velice žádoucí již i proto, že již nyní a více ještě v nedaleké budoucnosti po vystavění elektrické dráhy bude se tudy ubíratí ku královskému hradu valná většina návštěvníků města Prahy, že jde tedy o část města, jež i posudku ciziny v první řadě bude vystavena.

Zbývá nyní zmíniti se o části Malé Strany, táhnoucí se odtud až k náměstí Radeckého, jež právem náleží k nejzajímavějším dílům Malé Strany.

Jest to část hustě prostoupená krásnými zahradami, pyšnými paláci, i výstavnými domy měšťanskými a není mi proto s podivením, že ve všech projektech bez výjimky část tato velice šetrně a s náležitou úctou k starým památkám a nádherným parkům byla řešena.

Tím způsobem Waldštýnská ulice i náměstí, Tomášská i Josefská ulice, Sněmovní ulice i náměstí zůstávají takorba beze změny.

Jediná podstatnější změna tu navržena jest zrušení domu čp. 27 (známý hostinec »u Schnellů«) za účelem otevření pohledu na krásné průčelí kostela sv. Tomáše, což sluší ostatně jen schvalovati.

Mnohem podrobněji třeba zmíniti se o upravení krásného náměstí Malostranského, jež v nynějším tvaru a rázu půdorysu ode všech projektantů jest zachováno.

Tím však nelze se spokojiti, neboť jest nutno, aby časem byly napraveny i hrozné přehmaty, jež zhyzdily toto krásné náměstí.

Je nepochopitelno, že žádný z projektantů nenavrhl znovuobnovení původní fačady krásné renaissance Malostranské radnice, jejíž průčelí zdobily čtyři věže a loubí nyní zazděné. Rovněž kontinuita loubí ostatních, pro náměstí to tak příznačných musí býti znovu obnovena.

To platí alespoň pro budoucnost i pro šeredný činžák Malostranské záložny čp. 38. Nestací proto obnoviti jen nedávno zazděné loubí i v sousedním domě Petzoldově.

Zajímavé jest i stanovisko, jež zaujali navrhovatelé ku otázce zastavění průlomu „U Klíčů“.

Veliká většina (všechny s výjimkou projektu prvního) dle našeho náhledu správně navrhuje zastavění to dle projektů počtených cenou král. hl. města ve zvláštním konkursu, tuším r. 1896 odbývaného — technicky úplně vyhovujících. Náhled tento sdílí ve svých promemoriích ostatně i „Užší soupisná komise. Rovněž i zastavění malé Karmelitské uličky, kryjící zbytky brány ku Malé Straně, jež navrhuje projekt první, nezdá se mi býti na dohlednou dobu naléhavým ani žádoucím, neboť znamenalo by to zbytečné zrušení živé a chodci hodně užívané, velmi úzké sice, při tom ale velice malebné ulice.

Nutno zmíniti se ještě o úpravě

horní části Malé Strany nad Tržištěm,

tedy Janského vršku, Břetislavovy, Sporkovy, Vlašské a Nerudovy ulice.

Jisto, že v této části města terén sám znemožňuje každé pronikavější upravení ulic k účelům komunikačním a brání tím i každé pronikavější regulaci, jež by byla za takových okolností nejen zbytečna, ale i velice nákladna a věru málo účelna.

Takovéto části města k rychlému znovuzastavení nijak se nehodící i sebe radikálnější regulování žádných výhod a požehnání nepřinese.

Zde účelny jsou jedině úlevy poskytované těm majitelům domů, jež vzorně dle moderních názorů hygienických znovuupraví vnitřek svých z veliké části dosti výstavných a bytelných domů.

Zachování takovýchto částí města jest i ze sociálních důvodů velmi důležité, neboť ubývá v středu města stále prostorných bytů pro obyvatelstvo méně zámožné.

A proto třeba souhlasiti i zde s úsudkem „Užší soupisné komise“, která žádá nejšetrnější upravení této

rázovité části města, bohaté na malebná zákoutí a starobylé, výborně ještě zachovalé domy.

Pouze pronikavější změny v úzké a špinavé ulici Břetislavově, ovšem za šetření malebného domu *čp. 303* zdobící tu pravý horní kout Tržiště, lze připustiti.

Ale i tato úprava města věru není naléhavá. S vedením pak elektrické dráhy k Strahovu a Hradčanům těmito místy, ač projekt třetí (Kříženecký) návrh ten technicky velice pěkně vyřešil, nelze souhlasiti z finančních i esthetických důvodů.

Tím ukončen i přehled věru zajímavých cenou vyznamenaných čtyř prospektů na upravení Malé Strany.

Zbývá promluvit ještě krátce o konečném návrhu, jež z uložení rady městské — používši projektů právě posouzených, — vypracovala zvláštní „Regulační kancelář pro upravení Malé Strany“ a král. Hradčan za vedení navrhovatele projektu prvou cenou poctěného, architekta p. Balšánka.

Návrh regulační kanceláře

pro upravení Malé Strany a královských Hradčan.

Definitivní tento návrh regulační obsahující úpravu Malé Strany a zároveň (dle smlouvy uzavřené s p. arch. Ant. Balšánkem z r. 1902 č. j. 1023) i Hradčan, předložený sboru ob. starších král. hlav. města Prahy dne 3. srpna a vystavený usnesením téhož sboru ve smyslu §§ 4. a 5. platného staveb. řádu veřejně od 26. srpna do 20. září 1903 — vzbudil právem všeobecnou pozornost na projektu tom interesované veřejnosti české.

S radostí mohu konstatovati, že i tento projekt — výborný po stránce technické — i ze stanoviska esthetického ba i staropražského celkem uspokojoval, byť i ne tak úplně, jak dalo se očekávati dle původních návrhů na slovo vzatého odborníka, jemuž věru nelze upřiti smysl a jemný cit pro význam památek pražských v obtížném úkolu moderního upravení města.

Ba bylo by možno návrh definitivní v mnohém směru nazvati přímo výborným, kdyby — a to dlužno tu otevřeně konstatovati — pan navrhovatel nebyl činil mnohé koncese některým činitelům na radnici pražské v otázkách stavební politiky ku nenahraditelné škodě obce pražské, bohužel stále ještě, ba snad výhradně rozhodujících.

Zasvěceným nemusím ani vykládati, že je to mocný vliv stále ještě nezreformovaného a zastaralého stavebního úřadu městského, jenž nemá dosud dostatek schopných ne inženýrův, ale architektův.

Dále z valné části i z netechniků skládající se městské technické komise, jež alespoň v otázkách regulačních jak za takového její složení není ani jinak možno, — dosud nepokračuje s duchem času a nesdílí nijak stanovisko jiných moderních měst evropských, zejména německých a belgických, jež jsou nám stkvělým vzorem při upravování starobylých měst. Blahodárného vlivu Umělecké komise pak do dnes ještě postrádáme.

Jen těmto vlivům a nátlakům přičítám mnohé, co v znamenité pracovaném projektu definitivním jest v nesouhlasu s původními navrhovatelovými návrhy neb moderními ideami a názory o šetrném upravení starších měst vůbec, jež jinak znale a patrně ovládají celý pěkný tento projekt.

Bohužel musím se pro nedostatek místa omeziti, zde jen na posudek těch opatření konečného návrhu, jichž nápravy v zájmu velké Prahy a zejména krásného její rázu bylo by žádoucím docíliti, buď ještě u prvé instance, po případě povolányými k tomu činiteli cestou rekursní u zemského výboru.

*

Vlivům právě zmíněným lze především a to právem přičítati, že autor definitivního projektu upustil od vlastního svého krásně vypracovaného návrhu na zachování kostela sv. Jana a přilehlého »Špitálu«, který nepojal do projektu definitivního, spokojiv se vypracováním pouhé, jinak velice zajímavé varianty, pro niž ovšem, jak ani jinak čekati se nedalo, příznivě nevyjádřila se městská technická komise.

Bude tedy potřebí mnohého boje, než zachování tohoto malebného při tom archeologicky velice cenného kostela konečně bude vybojováno.

Neboť všechny protesty znaleckých korporací, k rozhodování v takovýchto otázkách všude jinde jedině a výhradně povolaných, totiž městské soupisné komise, c. k. centrální komise ve Vídni, klubu »Za Starou Prahu«, byly dosud marny a tuším že bude tu potřebí konečného rozhodnutí samého zemského výboru, aby přes »non placet« městské technické komise cenná a malebná památka tato Praze byla zachována jako okázalý milník na rozhraní mezi banálním Smichovem a krásnou Malou Stranou.

Již proto, že nelze spoléhati na to, že některá náboženská korporace kostelíka toho se ujme a jej zachová. Daleko spíše lze za dnešních poměrů očekávati přiměřený nájem za takovouto k účelům náboženským vhodnou místnost. Pokud mi známo, učinila již náboženská obec starokatolická nabídku takovou.

Stejně zajímavou otázkou jest i řešení budoucího vzhledu jiné starobylé památky malostranské, gotického a z části ještě románského kostelíka sv. Vavřince.

Jisto, že původně žádný z navrhovatelů čtyř projektů konkurenčních, nedávno prosouzených, se zachováním tohoto kostelíka nepočítal. Se zadostiučiněním proto nyní třeba konstatovati fakt, že kostelík tento dle definitivního plánu regulačního má zůstat zachován. Zásahu o to mimo autora

samého v neposlední řadě přičisti třeba promemoriím Užší soupisné komise a i včasnému zakročení české publicistiky, zejména revue »Rozhledů«.

Zachování kostelíka toho stalo se tudíž i jistou premisou upravení i ostatního jeho okolí, neboť nelze přece připustiti, aby kostelík tak cenný byl umístěn v prostředí jeho nedůstojném.

Je potřeba tedy i okolí jeho vhodně upravit.

V tomto směru pak otázka ta úzce souvisí i s upravením protějších četnických kasáren, jež definitivní projekt bohužel ne nepodstatně reguluje. Zdaž správně, o tom laskavý čtenář sám se přesvědčí.

Není především pochyby, že budova tato bez ohledu na její minulost jest působivou součástí harmonického panoramatu malostranského. Zejména pak s mnoha stran viditelná pěkná laterna budovy té, nejznačnější to přebytek původního kostela sv. Maří Majdaleny, výborně působí v prospektu ulice Karmelitské, z Újezda i z pohledu od obou mostů Vltavských. Působí tu rozhodně mnohem lépe než sebe důkladnější činžáky, které by tu po konečné regulaci budovy této nutně povstaly. Toť jedna z nejdůležitějších námitek proti této regulaci i finančně málo výhodné.

Vždyť nelze očekávati, že vojenský erár jen tuto část budovy obci pražské k účelům regulačním jinak ovšem draze přenechá. Naopak. Není tu do dnes žádné záruky, že nebude žádati nejen zakoupení bývalého kostela sv. Maří Majdaleny, ale i přilehlého bývalého kláštera dominikánského, což by při nynějších ohromných cenách, jež erár za objekty své požaduje, bylo spekulací velice nákladnou, ba i velice odvážnou.

Tímto způsobem mohlo by rozšíření ulice v těchto místech prodloužiti se na dobu nedozírnou. Je tedy více než odůvodněn požadavek, aby byla regulována protější strana ulice a Praze tak zachována i výstavná budova, v níž ukryty do dnes neporušené součástky jednoho z největších pražských kostelů, v němž i oba vynikající umělci a architekti pražští, tvůrci baroku pražského, Kryštof i Kilián Ignác Dienzenhofferové byli pochováni.

Snad, najde se později doba, jež pro staré památky více má smyslu a jež pokusí se o vrácení této jistě výstavně a monumentální budovy nějakému ušlechtilejšímu účelu.

Regulace strany protější správně návržená již v projektu Kříženeckého má pak mnoho pro sebe.

Regulace nestihne tu především ani jedinou umělecky cennější budovu. Stojí zde řada málo pěkných i málo cenných i výnosných, při tom dosti chatrných domů.

Přestavění sousedního, zevnějškem nyní věru ohavného, německého ústavu učiteckého, bylo by pak přímo esthetickým dobrodiním pro krásnou ulici Karmelitskou.

Avšak i jiných nedocenitelných výhod přinesla by tato regulace. Bylo by jí i uvolnění protějšího kostelíka sv. Vavřince, jenž by jinak musil krčiti se pod pavlačemi úzkých a vlhkých dvorků sem umístěných troj- i čtyřpatrových činžáků. Tedy v prostředí nejen významu jeho, ale školního kostela, za něž je prozatím, byť i ne definitivně, určen — nedůstojným. Nade vše pak důležitým momentem, tuto regulaci doporučujícím, jest i okolnost, že uvolněním této strany ulice otevřel by se již z polovice Újezda, tedy příští hlavní tepny Malostranské, krásný prospekt na kostel sv. Mikuláše. Jde tedy o výhodu, pro níž moderní regulátoři častokrát a to právem mnoho a nemalých nákladů obětují.

Vždyť získání pěkných prospektů jest dle moderních názorů jedním z neposledních úkolů novodobé úpravy měst.

Naproti těmto právě vyličeným výhodám regulace levé strany Karmelitské ulice směrem ku kostelu sv. Mikuláše lze dle mého náhledu uvésti jedinou jen a to dosti nicotnou námitku: »že totiž regulační čáru protilehlé strany třeba dodržeti v lici dané již čáry při novostavbách domu čp. 402 a 403« na Újezdě.

Alé i tu osvědčí se, že v ničem stavební politika města nebyla tak houževnatou, jako v hájení nejnevhodnějších a nejpochybenějších regulačních čar, ku veliké esthetické, častokrát i materiální škodě města.

V případě tom však, kde jde o definitivní ale neschválený dosud regulační plán města, jest lpění na určitých čarách zajisté hotovou zbytečností.

Jisté zklamání způsobil i definitivní návrh regulační kanceláře v otázce upravení a zachování krásné zahrady při paláci hraběte Chotka čp. 458, na břehu Čertovky malebně založené. Zároveň i zajímavých staveb v ní umístěných, zejména čp. 464/III., kdež jest »Patronát mládeže«.

Jak z článků těchto známo protestovala proti tomuto záměru svého času nejen ve svých promemoriích »Užší soupisná komise« ale později — a sice ve zvláštní poradní schůzi, v níž pan projektant osobně projekt vykládal — i plenum »Soupisné komise« a to, pokud se pamatuji, jednohlasně, z vážných a nepodcenitelných důvodů, o nichž částečně v této stati již zmíněno. Mám proto za vhodné prozkoumati, zároveň ale i vyvrátiti důvody, jež pro zrušení hrab. Chotkovy zahrady uváděl (a sice již vůči Soupisné komisi) pan projektant v patrném souhlasu s komisí technickou i stavebním úřadem.

Jest to především nutnost spojení příští inundační hráze ostrova Kampy a projektované sem monumentální budovy s hlavní tepnou Malé Strany — Újezdem — a vedlejší

komunikační linií, vedoucí prodlouženou Všehrdovou a Nebovidskou ulicí k Maltézskému náměstí.

Účelnost samu tohoto spojení jistě žádný v zásadě nepopírá, jde právě jen o konečný směr tohoto spojení.

Jest tedy sporná jen otázka, má-li spojení toto vésti prostě prodloužením ulice Nebovidské přes fideikomisní majetek hraběte Chotka, tedy jeho zahradu a dům čp. 464 (nyní fotografické atelier pana Eckerta), kterýž rozsáhlý majetek za tím účelem musil by býti celý vykoupen — či může-li vésti také někudy jinudy.

I zdá se mi, že pro výše zmíněný návrh regulační kanceláře bylo směřodátným v první řadě umístění monumentální budovy na ostrově Kampě a sice v místech nynějšího mlýna Odkolkova, ležícího, jak čtenář sám přesvědčiti se může, v prospektu ulice Nebovidské. Není pak zase divu, že autor přímou čarou hledá k němu spojení a sice opět přes monumentální most zrušenou zahradou hr. Chotka a dům čp. 464 k prodloužené ulici Nebovidské. Regulaci této padnou pak za oběť i další dva domy, o něž ulice tato dle projektu nutně bude musit býti rozšířena. Za takových okolností třeba především uvážiti otázku, dojde-li vůbec k stavbě této budovy, o níž dodnes se neví, kdo ji bude stavět, pro niž dosud ani místo není zajištěno. Důležitou zejména pak i otázka další: má-li býti budova tato postavena právě v ose ulice Nebovidské. Neboť vidíme, že druzí navrhovatelé projektů cenou v konkursu pro upravení Malé Strany kladli budovu tuto poněkud více stranou v místa nynější pekárny Odkolkovy. Otázky tyto sluší zodpověditi následovně. Byť i došlo již skutečně k zajištění stavby takové monumentální budovy, bude třeba i zde vyšetřiti místo, na němž postavení budovy bude nejen estheticky působivé ale zároveň i nejméně nákladné. Poněvadž pak budova taková bude muset býti postavena na velmi drahém erárním pozemku bývalé zahrady Zbrojnice bude z nepodcenitelných finančních důvodů záhodno, aby i upravení její okolí i zřízení přístupu k ní stalo se výhradně na — beztak již drahém — tomto pozemku a nebyly zakupovány za účelem tím objekty nové. Tomu lze vyhověti umístěním monumentální budovy více směrem ku jižnímu cípu ostrova Kampy, neboť pak lze upravit i přístup k budově této od prodloužené ulice Všehrdovy na bývalém pozemku erárním nejlépe směrem na severní křídlo budovy Zbrojnice. Jen tímto způsobem lze uspořiti ohromné sumy na zakoupení sousedních objektů, t. j. domů čp. 464, 467, zejména ale hraběcího objektu fideikomisního, jež nelze ani lehce ani levně získati. Již proto, že objekt ten na drahná léta pod kavalírským slibem propůjčen účelu humanitnímu (Patronát mládeže), jež patronisuje celá pražská šlechta. Ale i v případě, že by uskutečnila se koupě tato a došlo dle návrhu projektu regulační kanceláře k zřízení bloku činžovních domů, jenž má se dle projektu prostírat na zbytku zahrady

Chotkovy a domů čp. 464, 467, 468, 469, nevím, zdaž výtěžek z prodaných zde míst rovnati se bude nákladu na upravení celého toho okolí na blok obývací. Jest tedy i finanční efekt velice pochybný a jest otázkou velmi zralé úvahy, má-li obec na v š e c h stranách Malé Strany vydávati a to v několika málo desetiletích ohromné sumy na regulaci, zejména na tento zbytečný projekt, jenž i z jiných důvodů málo jest žádoucí. Nebyl tu uvážen především i důležitý důvod zdravotní, jenž nedopouští zbytečného rušení stávajících zahrad, těchto nutných a nezbytných regenerátorů zkaženého vzduchu velkého města. Zejména tehdy, kdy ani sám majitel o to se nesnaží. Poukazovati na to, že Malá Strana má dosti zahrad, je malicherné a nicotné, uváží-li se, že zahrad těch v nynější jich rozloze vzhledem k úplnému nedostatku zahrad na Starém Městě v zdravotním zájmu nezbytně je potřebí a že zachování jich je účelným již z ohledu na stálý západní směr větrů, jež zanášejí na Staré Město svěžejší vzduch z ~~pravého~~ ^{levého} břehu vltavského, zelení bohudíky velmi bohatě prostoupeného. Jest tu dále i závažný moment estetický přes to, že autor definitivního projektu moment tento popírá, tvrdě, že zrušením zahrady nebude poškozen krásný pohled na Malou Stranu. Vždyť pro krásný vzhled města věru není lhostejno, zdaž krásné břehy Čertovky bude vroubiti stará krásná zahrada či řada nových činžáků. Mimo to jde tu i o zachování cenné a nutné souvislosti zahrad, tvořících utěšenou zelenou plochu na obou březích Čertovky a tvořících nejkrásnější rám nynějším i budoucím prospektům na jednotlivé vyšší budovy Malé Strany za ní ležící. Nejde tu tedy jen o zachování pohledu ze Starého Města. Nermalou měrou překvapilo i pojetí domu čp. 467 do tohoto činžovního bloku, tedy domu, v němž žili slavní stavitelé pražští Kr. a Kilián Ignác Dienzenhoferové. Nepochybují, že alespoň tento dům autor z projektu toho vypustí, stejně i sousední krásnou jízďárnu Nosticovskou. Stane-li se tak, nebude mu lze věru upřítí smysl pro zajímavé budovy pražské. Tím ale celý činžovní sem navrhovaný blok tak by se zmenšil, že i kdyby byla prodloužena Nebovidská ulice přes zahradu Chotkovu, bude záhodno uvážiti, zda i pak tento blok bude účelným zřizovati. Doufám, že tyto důvody jsou úvahy hodny a že budou zrale uváženy všemi instancemi dříve, než dojde k zničení další krásné pražské zahrady.

* * *

Prodloužení Všešrdovy ulice k náměstí Maltézskému, tedy spojení, na něž zástupci obce pražské i smíchovské velikou váhu kladou, mělo v zápětí i další prodloužení této komunikace směrem k ulici Mostecké. Definitivní projekt regulační navrhuje prodloužení to, jež již v původním projektu Balšánkově navrženo

bylo, nově zúženou ulicí přes domy čp. 293-294 a bývalý pivovar Urbanův čp. 274/III. k ulici Mostecké.

Po velmi značných obětech, jež budou dle regulačního plánu vynaloženy na beztak nutné, částečné rozšíření ulice Prokopské, v níž musí dle projektu býti vykoupeny nejméně dva (č. p. 293 a 376) i tři domy (čp. 394), mělo by býti zřízení další nové ulice, několik sotva kroků od průlomu »u Klíčů« vzdálené předmětem velmi strážlivé finanční úvahy. Již proto, že v případě tomto nejde o výkup pouhých, zde ovšem velice hlubokých a rozlehlých parcel domovních, nýbrž o získání velikého závodu průmyslového (lihovar a zrušený nyní již pivovar Urbanův »u Hermanů«), tedy objektu poměrně velice drahého k regulačním účelům velice pochybné ceny. Neboť nelze zajisté popřít, že vyústění této nové ulice proti novostavbě Malostranské záložny, tedy v nejužším snad místě Mostecké ulice není právě nejšťastněji voleno.

I z estetického stanoviska nelze nazvat projekt této ulice právě šťastným, neboť byla by jím porušena uzavřenost a neporušenost dalšího krásného náměstí a opakována tak znovu osudná chyba, kterou tolikráte již hřešeno na pěkném vzhledu starších částí Prahy. Třeba tudíž před tímto projektem v čas a to co nejdůrazněji varovati. Učinil tak ostatně již rádně odůvodněným protestem i klub »Za starou Prahu«.

Mnohem přijatelnějším byl by návrh, který by jak v domě čp. 293 na Maltézském náměstí tak i při vyústění nové ulice v ulici Mosteckou zřizoval prostranné, pečlivě vyřešené podjezdy, jimiž by nebyly takovou měrou porušeny ráz a uzavřenost ulice Mostecké a Maltézského náměstí, tak že by jen vnitřní, lépe řečeno dvorní část mezi oběma domy měla ráz prostrannější ulice.

Tímto způsobem alespoň z estetického stanoviska nebylo by vážných námitek. Ba bylo by snad docíleno i jistého zlepšení, neboť navrženou úpravou bylo by snad zbaveno Maltézské náměstí nevalně krásného pozadí pivovarských budov, jež rušivě působí v pěkném pohledu z jižní jeho části od hrab. paláce Nosticovského. Snad tím způsobem dalo by se vyhověti oběma požadavkům, neboť nelze upřít, že komunikaci vedené na náměstí Maltézské ze Smíchova ulicí Všeřdovou je třeba jakéhosi prodloužení a pokračování. Zřízením podjezdů buď domy čp. 293 a 376 neb čp. 292 a čís. pop. 275 a 276 (v ulici Mostecké) (návrh Kříženeckého) potřebě této poměrně — vedle rozšíření Prokopské ulice — nejlépe bude vyhověno, neboť rozšíření rázovité Lázeňské ulice nejen z hospodářských, ale i estetických důvodů není žádoucí. Pravdě třeba pak dáti průchod, že výhodná konstelace dvorů mluví pro pozměněný ovšem návrh regulační kanceláře (Balšánkův). Zbývá tu tedy — bude-li ovšem rozhodnuto pro řešení podjezdem — vyměřiti než finanční stránku dosti smělého tohoto projektu.

Stejně nepříznivé stanovisko zaujala »Regulační kancelář pro úpravu Malé Strany« i v otázce zachování bývalého hraběcího Oettingenského paláce čp. 34/III, za jehož neztenčené zachování přimlouval se, jak v této stati již uvedeno, sbor nej-povolanejších znalců shromážděných v městské »Soupisné komisi« a mimo to i klub »Za Starou Prahu,« který podal i námitky proti zrušení a přestavbě výstavného tohoto paláce, nejen k vůli zajímavé budově samé, nýbrž i k vůli neporušenému zachování celého rázovitého a typického tohoto zákoutí Malostranského.

Nemusím zde věru široce vysvětlovati, proč námitkám těmto nebylo dáno místa. Důvody jsou stále tytéž: »Nezbytnost bourání k vůli budoucí, dosud neznámé a dosti pochybné komunikaci.«

Na veliké štěstí ještě, že nemá dojiti ihned ku sboření a přestavění paláce. Není pak věru pochyby, že za nedlouhá léta ukáže se, jak zbytečný byl by výdaj a ztráta budovy této pro celkový vzhled zajímavého její okolí.

Znovu opakuji, že nebylo tu dosti uváženo, jak velice nedalekou již novostavbou hned dvou mostů vedoucích k Starému městu, ještě pak více pohodlnější a vhodnou komunikací po nových nabřežích Malostranských odlehčí se nepatrné nynější i budoucí, komunikaci vozové ve středu Malé Strany. Naivní jest domněnka těch, již stále doufají, že nějakou sebe radikálnější regulací tato klidná končina Malé Strany samým terénem těžce přístupná, dá se proměnit v rušnou čtvrt, plnou vozového ruchu a hlavně komunikace. Avšak na jednu ještě chci tu upozorniti okolnost. Co platno rozšiřovati na úkor krásné a cenné budovy odlehlou ulici, k níž i pak není a nebude dostatečného přístupu pro velikou komunikaci vozovou, zbytečně a chybně sem vedenou, po jejíž ruchu rozhodujícím kruhům na Malé Straně tolik se stýská? Vždyť komunikaci této nestačila by ani Josefská ulice ani soutěska u Malostranské radnice. Či snad má se důsledně zbourati i památná radnice malostranská? neb krásný arkýřový dům protější?

* * *

Mnohem více ústupnosti snad i nemístné a přílišné, projevila správa obecní v důležité otázce zřízení průjezdu vlastně podjezdu budovou (nikoliv zahradou) kláštera Anglických pannen. Důležitého to nového a výhodného spojení mezi mostem Karlovým a oběma nově projektovanými mosty, jež správně navrhovaly některé projekty cenou poctěné, s ním i projekt regulační kanceláře, a jež schválila i městská »Soupisná komise«. A právě zde dočkali jsme se velikého překvapení. Ku protestu jediného interesenta, totiž

představené kláštera výše zmíněného definitivně upuštěno od důležité ba snad nezbytné této pro Malou Stranu komunikace, proti níž nebylo ani z estetického stanoviska žádných námitek, neboť souvislost a celistvost budov i zahrad klášterních měla býti neporušeně zachována

Bylo by věru žádoucí, aby se stejnou ochotou a rychlostí vyšlo se vstříc vážným a nezištným snahám za záchranu krás tohoto města, — na nichž přece všechno obyvatelstvo Prahy bere užitek — jako těmto čistě soukromým zájmům. Zajímavé, že v případě tomto se strany vlastníků vůči obci ne bezvysledně odvoláno se na starou listinu věnovací z r. 1745, kdežto naopak vůči obci pražské, tak zřídka kdy bývají respektována starými listinami doložená její práva. Bála-li se obec v tomto případě svízelného jednání, pak třeba připomenouti, že táž zdlouhavá procedura čeká ji i v příčině vyvlastnění neveliké plochy zahrady za účelem rozšíření Lužické ulice, na němž obec trvá i nyní. Měla by tudíž táž velká námaha býti obětována v tomto případě i větším a všeužitečným cílům.

* * *

Jednu cennou vymoženost může však přeci včasné zakročení »Soupisné komise« a klubu »Za Starou Prahu« zaznamenati. Jest to zachránění kaple sv. Rafaela při ústavu Slepých pod Bruskou, již regulační kancelář, vyhovujíc námitkám podaným oběma těmito korporacemi odhodlala se zachovati. Ale i pak právě křídlo budovy propadá regulaci zde zamýšlené, neboť má býti přestavěno dle navržené zde regulační čáry, která vedena tu k linii domů ulice u Železné lávky.

* * *

Ku konci článku tohoto zbývá mi promluvit o dvou z nejzajímavějších a nejspletitějších otázkách úpravy Malé Strany: totiž o konečném upravení průlomu »u Klíčů« a okolí věže Mostecké.

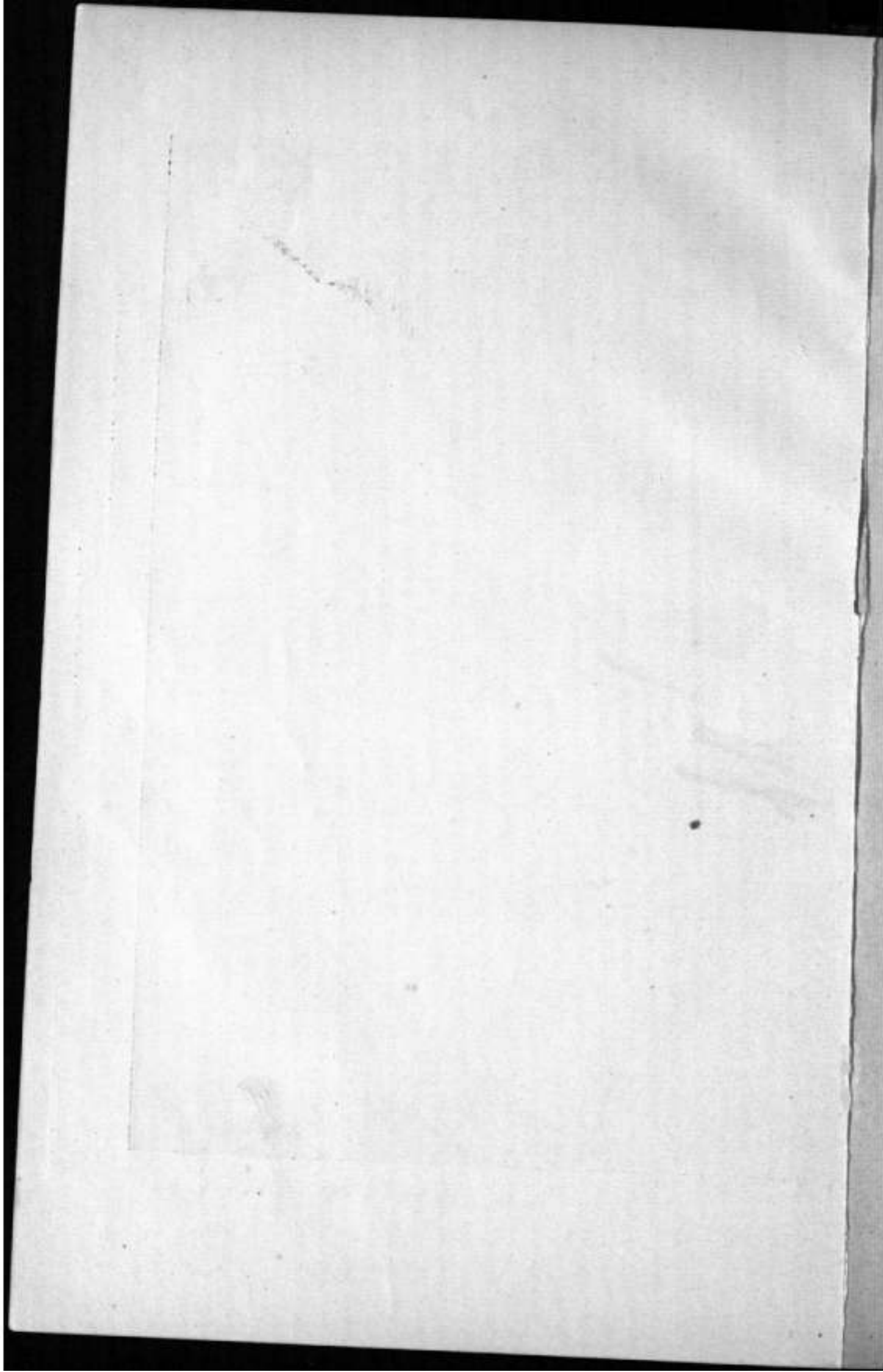
V případě prvé odchylně od ostatních projektů návrh I. a po něm návrh regulační kanceláře projektoval úplné zastavění »Malé Karmelitské ulice«. Věru ne nezajímavým způsobem. Nynější prostranství ulice mělo dle projektu toho sloužiti za příští dvůr okolních domů. Nově sem projektovanou budovou úplně měl býti vchod z Tržiště zastavěn. Několik pohledových skizz zajímavě řešilo upravení celého tohoto okolí.

Výborně vyřešena i část proti kostelu sv. Mikuláše. Zde ulice zastavěna pouze malou a otevřenou terasou, pojící se

RENAISSANČNÍ DŮM ČP. 286. NA MALOSTRANSKÉM NÁMĚSTÍ.
(NEDÁVNO ZBOŘENÝ).

FOTOGRAFIE C. K. DVOR. FOTOGRAFA J. ECKHART.

zcela dobře k ostatnímu loubí. Způsobem tím zachován i pohled na zajímavé nároží obou domů malebné této uličky.

Jen těmto finessám řešení lze připočítati zkutečnost, že většina městské »Soupisné komise« proti vážným důvodům menšiny, která přála si míti tuto malebnou uličku zachovánu, prohlásila se pro návrh Balšánkův. Projekt však nyní vážně jest ohrožen agitací některých spolků malostranských, kteříž přejí si sice úplné zastavení průlomu u Kličů, avšak zároveň i rozšíření Malé Karmelitské ulice na 18 metrů — tedy málem na šíři velké Karmelitské ulice.

Návrh tento přijati lze s velikou jen rezervou, neboť vedení hlavní komunikace malostranské tímto směrem mohlo by míti v zápětí akci, která by opět z důvodů komunikačních žádala demolování krásných domů pod kostelem sv. Mikuláše. Důvod, že zejména elektrická dráha musila by zde opisovati velmi nepříznivou křivku k soutěsce mezi domy těmito a sochou Radeckého, mohl by býti akcí této velmi nebezpečnou oporou. Proto třeba proti tomuto pokusu jako velmi povážlivému v čas se míti na pozoru. Vůbec měla by tato otázka znovu býti vyřešena anketou povolaných znalců, a v nedostatku Umělecké komise nejlépe městskou »Soupisnou komisí«, neboť i otázka příštího vzhledu a osudu domu č. p. 268 na průlom »u Kličů« sousedícího, nyní kanalisací valně poškozeného, není věru lhostejna pro příští vzhled tohoto nejhezčího z pražských náměstí. — Dům tento náleží mezi nejzajímavější renaissanční domy v Praze, zejména pak vnitřní dispozice jeho je překrásná. Bohužel ale usiluje se z různých stran o jeho zboření, neboť jest překážkou rozšíření Malé Karmelitské ulice, některými vlivnými kruhy na Malé Straně propagovaného. Není pochyby, že i tu vzdor podanému protestu »Klubu za Starou Prahu« ničitelé krás Prahy provedou boříčské své dílo.*)

* * *

A nyní několik ještě slov o nejspletitější snad otázce problému upravení Malé Strany, totiž upravení okolí věží mosteckých. Jisto, že v žádné otázce regulační neprojeveno tolik odchylných názorů a nepřekvapím snad ani sdělením, že ještě ani definitivním návrhem regulační kanceláře otázka tato nebyla skoncována. Svědčí tomu především rekurs klubu »Za starou Prahu«, který ohradil se proti částečnému odbourání starobylého domu čp. 55/III. (u Štejníců, býv. Saský dům) z důvodů estetických i finančních a žádal naopak snesení třetího patra domu toho, jakož i obnovení bývalých krásných lomenic, jež

*) Dům tento v měsíci květnu t. r. bohužel s podezřelým přímo chvátáním zbořen a nezbyvá než příloženým obrazem zachovati jeho vzhled.

zachovány na starých rytinách, zejména ale na Sacchetti-ho panoramatu Malé Strany, vystaveném v městském museu.

Proti průchodu menší věží Mosteckou klub neprotestoval, jakkoli jisto, že menší věží Mosteckou průchod nikdy nevedl. Rozhodující bylo tu snad i stanovisko »Soupisné komise,« která velkou majoritou schválila opravdu krásný návrh Balšánkův na upravení domu čp. 56/III. (malý renaissanční dům před věží), v němž znovuobnovena a otevřena krásná loggie vedoucí k průchodu nově v menší věží navrženému. V takové úpravě návrh tento, je ovšem přijatelný a lze se s ním jakž takž smířiti.

Chovám však vážnou obavu, že za poměrů na pražské radnici panujících možná dojde jen k probourání menší věže a ku poboření starého historického Saského domu (u Štejníců) nikoliv však ku zřízení krásné loggie arch. Balšánkem navržené. Ze k něčemu podobnému zcela dobře dojíti může, svědčí připomenutí městského stavebního úřadu, který v důležité otázce této a sice ve zprávě o námitkách proti úpravě Malé Strany a Hradčan str. 5. proti rekursu »Klubu« se vyslovil a dodal: — »Bylo by záhodno vyhověti i projevům obecnstva a pánů zástupců obce, aby se uvolnila komunikace také pro jízdu při čp. 54/III. a 58/III. (nároží proti věži) v ulici k mostu! Žádá se tu tedy nic více a nicméně než sboření dvou krásných a rázovitých domů, jichž zboření žádný z projektů, ba ani sama kancelář regulační nenavrhuje. Za takových okolností již z opatrnosti nelze mi jinak než vysloviti se pro náhled nejkonservativnější (klubu »Za Starou Prahu«), který hledí za každou cenu udržeti malebný i historický Saský dům (u Štejníců) a to i v tom případě, že by došlo ku zřízení nákladného průchodu menší věží mosteckou, pro kterýž případ navrhuje zřízení loubí, jimž by přirozeně a ne málo ulice v místech byla rozšířena a sice bez velikých finančních obětí. Třeba však tu poznamenati, že také zde komunikační otázka přímo byla nadřazována. Jisto pak že správa města upadá posuzujíc otázky komunikační z krajnosti do krajnosti, jak právě se jí hodí. Vždyť smutná zkušenost nás učí, že na některých místech vyhadzují se statisíce pro příští domnělou, protože nezjistitelnou komunikaci, na jiných místech naproti tomu, kde lze v nedaleké již budoucnosti a to bezpečně očekávati zmenšení komunikace — jak tomu bude právě v těchto místech po nedalekém již vystavění dvou nových mostů z Malé Strany na Staré město — k okolnosti takové se nepřihlíží a opět i zde zbytečně se statisíce investují. Myslím však, že kruhy o příštím vzhledu Prahy na radnici pražské rozhodující k správnému a zároveň i finančně opatrnému nazírání na tuto otázku se v dohledné době nezmohou. Stejně jako v ostatních již projednaných otázkách. Jediná naděje tu zbývá.

Jest to konečný posudek plánů nejvyšší samosprávnou instancí tohoto království, Zemským

výborem král. Českého, jemuž i definitivní upravení Malé Strany bude předloženo.

Řada výměrů a projevů vážné této korporace z posledních let přesvědčila a poučila veřejnost českou nejen o pokrokovém a moderním její názírání v otázkách estetických ale i o upřímné lásce ku památkám pražským, jež častokráte v poslední ještě chvíli v zemském výboru našly nejpovolnějšího a vlivuplného ochránce.

Snad včasnému jeho zakročení podaří se v regulačních plánech docílití nápravy i nutné korektury tam, kde nepodařilo se to ani nejobětavější součinnosti všech, jimž drahými a nedotknutelnými jsou nevystihlé půvaby naší Prahy, tohoto nejkrásnějšího ze středoevropských měst!

OPRAVY:

5. strana,	4. řádek shora,	mít	<i>Prahu</i> čti <i>Prahy</i> .
5. "	5. "	místo	<i>nepošimli-li</i> , čti <i>nepovšimli-li</i> .
5. "	8. "	místo	<i>probiráte-li Jansovou</i> , čti <i>probiráte-li se Jansovou</i> .
5. "	10. "	shora místo	<i>pamětníků</i> , čti <i>pamětníkům</i> .
30. "	4. "	" "	393, čti 293.
40. "	12. "	" "	34 " 35.
41. "	5. "	z dola	" 56 " 55.
43. "	4. "	" "	285 " 282.

OBSAH.

I. Úvodní slovo :

Jde o naši čest. Napsal dr. B. Lanta.

Str. 9—11

II. Malá Strana a problém její upravení :

Úvod :

Ostrov Kampa : Nutnost zachování Čertovky. — Pásmo sadů na pobřeží Kamy — Ohrada při domě čp. 515 (Pinkasů). — Uzavírka Čertovky (pohyblivým jezem). — Sev. polovice ostrova Kamy. — Projekt I. cenou poctěný (arch. Balšánek). — Most s Kamy k pozemkům Hergettovým. — Dům čp. 493 v Hroznové ulici a na Kampě
Str. 11—13

Náměstí na Kampě : Barokní dům čp. 510 na Kampě. — Dům čp. 506 (bývalý Liechtensteinský, později Odkolkův palác). — Nutnost zachováti řadu malebných budov přímo z hladiny řeky vystupujících. — Návrh projektu II. o upravení náměstí na Kampě. — Projekt 3. cenou poctěný. — Nutnost vyřešiti příští vzhled pobřežních domů „na Kampě“ zvláštní soutěží. — Projekt IV. (arch. Hübschmann). — Stromy pod Karlovým mostem a na pobřeží Kamy. — Zrušení krásného pohledu na hrad elektrickou drahou v Letenské ulici. — Potřeba chrániti stromy tvořící součást krásných pohledů. — Ochrana stromů a krásných krajin v cizině. Str. 13—16

Jižní část ostrova Kamy : Zachování stávajících zde zahrad. — Potřeba svolati anketu zástupců země, obce a státu ku stanovení míst pro monumentální budovy v Praze. — Pobřeží pražská, jež polohou svou jsou předurčena pro monumentální budovy veřejné. — Výška budov takových na Kampě a vhodné přičlenění jich ku stávajícímu obrazu Malé Strany. — Seskupení budov sem navrhovaných. — Návrhy projektů cenou poctěných. — Ulice u Sovových mlýnů. Str. 16—19

Zahrada Nosticova (část na Kampě) : Navržená její regulace na Kampě. — Námitky majitele proti zachování této zahrady v části její (číslo kat. 295) na Kampě. Str. 20

Petřín a okolí : Nově navržené monumentální schodiště v prospektu mostu císaře a krále Františka. — Dotýčné návrhy projektů cenou poctěných. — Pilyony neb topolová alej za mostem Františkovým za účelem prohloubení tohoto prospektu. — Nutnost

brzkého vypsání veřejné soutěže pro figurální výzdobu tohoto monumentálního schodiště. Str. 20—22

Újezd a okolí: Bývalá brána Újezdská. — Hladová zeď postrádající nyní mohutně vyjádřeného zakončení. — Újezdské kasárny. Má být postavena monumentální budova či činžovní blok na jich místě? — Návrhy projektů. — Rozšíření Újezda na úkor domů čís. pop. 422, 426, 451, 454. — Nově navržená ulice podpetřínská. — Rodinné domy pod Petřínem. Str. 22—24

Kostel sv. Jana na Prádle: Jeho ohrožení. — Které budovy jsou historicky cenné? — Románský kostel tento jest již v řadě osmým, (zároveň pátým středověkým) kostelem, který za krátkou řadu let má být v Praze sbořen. — Návrh projektu I., který kostel tento reguluje. — Návrh projektu druhého (Sakař-Klusáček) a třetího (Kříženecký) na zachování kostela i se Špitálem. — Projekt IV. — Dobrozdání „Užší soupisné komise“. — Široká komunikační třída vedená přes zahrady Malostranské dle návrhu projektu II. — Jak upravit okolí kostela sv. Jana na Prádle. Str. 24—28

Zbrojnice (Zeughaus): Původní rozsah „Zbrojnice“, dříve paláce hrab. Michny. — Návrh na doplnění budovy „Zbrojnice“ směrem na „Újezd“ (Projekt I.) — Doplnění hlavního traktu budovy novým severním křídlem dle vzoru dochovaného křídla jižního. (Projekt II. a III.) — Vedení druhé hlavní komunikace malostranské přes pozemek „Zbrojnice“. — Podjezd skrze Chotkuv palác čp. 458. — Dobrozdání „Užší soupisné komise“. Str. 28—30

Kostelíček sv. Vavřínce (čp. 553): Cena a nutnost zachování kostela toho vzdor tomu, že žádný z projektů tak nenavrhnul. — Návrh „Užší soup. komise“. — Nutnost, aby náboženské spolky a korporace pražské ujaly se zpusťšených svatyní pražských. Str. 30

Četnická kasárna, (býv. Kostel sv. Maří Magdaleny) a jeho okolí: Všechny projekty šetří tuto památku. — Správná regulace protějších domů čís. pop. 389—91. — Uvolnění budovy té směrem k Zbrojnici regulováním domů čís. pop. 451, 452 a částečně i čís. pop. 453. — Str. 31

Ulice Novodvorská a okolí: Navržené rozšíření ulice té přes zahradu Chotkovu. — Nutnost zachování celého komplexu hraběcí zahrady Chotkovy z důvodů estetických i zdravotních. — Návrh projektu III. (Kříženecký), aby hr. Nosticovská zahrada byla proměněna ve veřejný sad. — Zavržitelný návrh většiny projektů, aby na místě domů čís. pop. 464, 465 (rodinný dům obou Dienzenhoffrů) a 468 (jízdárna Nosticovská) zřízen byl domovní blok. Str. 31—33

Náměstí Maltézské: Paláce hr. Bouquoye, Nostice, knížete Allaina Rohana, hraběte Zd. Thuna, svob. pána Pecha. — Loubí. — Púdorys i ráz náměstí zůstane zachován. Str. 33

Ulice Prokopská: Regulace domů čp. 293, 376. — Tím dostatečně vyhověno komunikaci druhým paralelním směrem, vedeným ulicí Všeřdovou s Nebovidovou, náměstím Maltézským, k náměstí Radeckého. — Nutnost zachování krásných domů čp. 295, 296, 297, jakož i býv. kostelíka sv. Prokopa, kterýž v dům čp. 375 proměněn dal jméno ulice té. — Záhodno, aby náboženské korporace bez rozdílu vyznání upravily k účelům svým zrušené kaple a kostely. — Návrhy na zřízení nových komunikací mezi náměstím Maltézským a ulicí Mosteckou a sice ulicí přes čp. 293 a 273 (arch. Balšánek) aneb podjezdy skrze čp. 292, 275 a 276 (arch. Kříženecký). — Žádná z obou není požadavkem naléhavé potřeby. — Odbourání domů čp. 290 a 291 (projekt II.) Str. 33—35

Průlom „u Klířů“: Všechny projekty vyjímaje prvý, navrhuji zastavění průlomu ve smyslu návrhů před léty cenou v konkursu král. hlav. města poctěných. — Návrh projektu první cenou poctěného na čá-

stečné jen zastavění průlomu a využití sousedních hlubokých dvorů.

Str. 35—36

Tržiště (s okolím): Zůstává až na částečnou regulaci domů čp. 372, 376, 379 zachováno. — Ulice Vlašská a Břetislavova. — Jich upravení dle různých návrhů. — Projekt dráhy k Hradčanům přes budovu generálního velitelství směrem k čp. 312 na Janském vršku, Janskou ulicí ke Strabovu (projekt Křiženeckého). — Elektrická dráha z Tržiště, Janskou ulicí k „Úvozu“ a dále rampou Hradčanskou na Hradčanské náměstí (projekt Balšánekův). — Finanční stránka a pochybná výnosnost této dráhy. — Ohrožení zahrad malostranských touto dráhou. — Nemístné vedení dráhy té kol veřejné nemocnice. — Dobrozdání „Užší soupisné komise“ o této dráze. — Postavení druhého mostu z Malé Strany k Starému městu přivodí samo vyhovující řešení projektu elektrické dráhy k Hradčanům vedené, nejlépe Chotkovou silnicí.

Str. 35—40

Malostranské náměstí: Všechny projekty zachovávají ráz i půdorys náměstí. — Skupina domů před kostelem sv. Mikuláše, za nějž kostel tento zúmyslně byl postaven. — Snahy o rozšíření Malé Karmelitské uličky — t. zv. „Domfreiheit“ v Německu a její ozvuky u nás. Str. 40

Malá Karmelitská ulice: Návrh na její zastavění (projekt I.) — Bývalá branka Malostranská. — Krásné domy na nároží této ulice. — Nutnost znovutevření některých loubí na náměstí Malostranském. — Dobrozdání „Užší soupisné komise“.

Str. 40—41

Ulice k mostu: Většina projektů navrhuje zachování nynějšího rázu této ulice. — Podstatnější rozšíření ulice při domu čp. 56 (u Štejníců) dle projektu I. (arch. Balšánek).

Str. 41

Okolí věží mosteckých: Zbytečnost velikých nákladů na uvolnění komunikace při ústí Karlova mostu. — Nezbytné zmenšení veškeré komunikace na mostě Karlově po vystavění druhého mostu k Starému městu. — Návrhy projektu I. a III. — Průchod menší věží Mosteckou. — Odbourání domu čp. 56 „u Štejníců.“ — Je povážlivo za účelem zlepšení pěkného pohledu zničit jinou starobylou památku. — Návrh na obnovení původního stavu domu č. p. 56, snesením později přistavěného třetího poschodí, jakož i znovuoobnovením původních lomenic. — Posudek „Užší soupisné komise“.

Str. 41—43

Okolí Karlova mostu: Zajímavé domy čp. 75, 66 (u tří pětrosů) 82, 83, 84, zůstávají netknuty. — Zbytečné rozšíření ulice Lužické o domy čp. 77, 78. — Každá i sebe nepatrnější změna v nynějším seskupení domů kol Karlova mostu může povážlivě změnit harmonický soulad celého okolí.

Str. 43

Ulice Lázeňská: Návrh na její regulaci přestavěním domu v „Lázních“ čp. 286 (projekt I.) — Rozšíření uličky „Saské“. — Rozšíření vstupu do náměstí Maltézského na úkor domů čp. 290 a 291 (projekt II.) — Krásné domy čp. 283, 284 a 285 (dle projektu I. a II.) mají býti zachovány. — Dům č. p. 285 na nároží této ulice, s dochovaným vnějším zařízením kupeckého krámu z 18. století. — Šetrná regulace projektu IV. — Posudek „Užší soupisné komise“.

Str. 43—44

Náměstí Velkopřevorské: Jedno z nejpoetičtějších zákoutí Malé Strany. — Pochybené návrhy na jeho upravení (projekt II. i III.) — Průchod krásným renaissančním domem č. p. 484. — Nádvoří domu č. p. 487 („u Sedmi čertů“) budiž proměněno v malý park neb hřiště pro mládež — Vhodné místo pro pomník.

Str. 44—45

Náměstí Dražického: Průlom klášterem Anglických pannen. (Návrh projektu II. a III.) — Průlom vede budovou a nikoliv klášterní zahradou. — Tím kontinuita kláštera a neporušenost jeho zahrad zachována. — Důležitost projektu toho.

Str. 45—46

Míšeňská, Lužická a Cihelná ulice: Většina projektů nechává ulici Mišeňskou netknoutou. — T. zv. Vysoký dům. — Částečná regulace a zastavění zahrady kláštera Anglických pannen při ulici Lužické (projekt II) — Nutnost v zdravotním zájmu města pečovat nejen o udržení stávajících zahrad, ale i jejich rozšíření. — Není radno již v regulačních plánech zřizovat ze zahrad čínžovní bloky. — Regulační plány nejsou petrefaktem na staletí platným. — Názory určité doby dovedou si vždy vynutiti jistý correctiv. — Potřeba zrušení vysokých ohradních zdí u zahrad pražských. — Prvá třetina ulice Lužické dle všech návrhů zachována. — T. zv. Lužický seminář. — Malý plácek při vyústění ulice Cihelné. — Domy čp. 100—102 (Hergettův). — Rozšíření řečiště Vltavy v místech těch dle návrhu navigačního cráru. — Krásný pohled na tuto partii z Karlova mostu a ze břehů Kampy. — Navrhovaný most při severním cípu ostrova Kampy. — Budiž přizpůsoben malebnému okolí. — Rušivý dojem železného mostu v těchto místech. Str. 46—49

Část pobřežní mezi mostem Karlovým a Železnou lávkou: Méně šťastné řešení této partie ve všech projektech. — Poměry výškové. — Nynější ráz této končiny. — Nutnost stavěti zde budovy nevysoké. — Nábřeží pražská reprezentativními třídami pražskými. — Monumentální a veřejné budovy sem dle různých projektů navržené. — Spolkový dům malostranský. — Úplný nedostatek větších sálů s vhodnými vedlejšími místnostmi na Malé Straně. — Nově navržený most směrem k ulici Platněrské a architektonická výzdoba jeho předmostí (dle různých projektů). Str. 49—52

Letenská ulice: Návrhy na upravení ulice té. — Regulace ulice této nebudiž přeháněna. — Navržené odbourání paláce Oettingenova čís. pop. 34. — Zřízení malého náměstí s parkem za presbyteriem kostela sv. Tomáše (projekt III.) — Vhodné místo k umístění pomníku. — Ohrada při čp. 14 (parc. č. 421.) — Nedostatek smyslu pro upravení nevzhledných koutů města vysázením stromoví na vhodných k tomu místech. Str. 52—53

Klárov. — Silnice hrab. Chotka a přilehlé části města. Palác a zahrada kníž Thurn-Taxisa — Návrhy na její regulaci. — Bývalá hr. Westphalenská zahrada a ohyzně čínžáky (Hubáčkovy) čp. 593—594 a 605 a 606 na jejím místě vzniklé. — Nutnost opravit vzhled této části ulice. — Návrh „Užší soupisné komise“. — Nově navržená ulice vedoucí kol Waldštýnské zahrady přes obecní dvůr na Klárov. — Zahrady domů čís. p. 122 a 123 a zahradní jich stavby buďtež zachovány. — Waldštýnská ohrada a jizdárna. — Elektrická dráha k Hradčanům přes Klárov, silnicí Chotkovou k Brusce a král. hradu. — Výhodnost tohoto směru dráhy k Hradčanům. — Zrušení kasáren v Brusce a domů čp. 149. — Klárův ústav slepých a cená jeho kaple sv. Rafaela. — Návrh na její zrušení a nutnost její zachování. — Domy čp. 145—147 u Starých zámeckých schodů. — Ohyzně zdi schody tyto vroubicí, buďtež nahrazeny z estetických důvodů mřížemi. Str. 53—55

Ulice „U železné lávky“. — Silnice hrab. Chotka. — Ostatní část Malé Strany až k náměstí Radeckého: Rozšíření ulice „u Železné lávky“ na úkor budovy crární čp. 125. — Domy na levé straně této ulice odstrašujícím příkladem zvrácenosti a šlendriánu stavební politiky pražské v letech minulých. — Navrhované doplnění bloku toho, aby byl zakryt ošklivý pohled na zadní trakty domů těch od Akademie hrab. Straky. — Partie tato buď i pohledově řešena, zejména i za účelem správn. vyřešení poměrů výškových. — Nutnost rozšíření ulice Chotkovy o dům čp. 536. — Dům Rožánkův nyní Karlíkův čp. 607. — Zničení krásného pohledu na hrad a „Jelení příkopy“. — Nutnost znovuupravení této části silnice. — Správný návrh projektu II. —

Domy rodinné na místě činžáků v těchto místech. — Nutnost, aby fačady domů těch byly vyvinuty i k vyšší části silnice. — Monumentální schodiště na místě kasáren „v Brusce“ (čp. 132) vedoucí k malému parku pod baštou XIX. (projekt IV.) — Projekt monumentálního schodiště v ose a prospektu ulice pod Bruskou. — Esthetická cena pěkného prospektu. — Návrh „Úžší soupisné komise“, aby v témže místě zřízena byla dekorativní kaskáda. — Návrh téže komise, aby svahy pod baštou XIX. byly vysázeny lesním stromovím. — Nutnost zvelebení této části města (po vystavění elektrické dráhy k Hradčanům) v budoucnosti hustě cizinci navštěvované. — Netknuté zachování Waldštýnské ulice a náměstí Tomášské, Josefské a Sněmovní ulice. — Zrušení domu čp. 27 (u Schnellů) za účelem odkrytí průčelí kostela sv. Tomáše. — Nutnost obnovení a doplnění krásné fačady Malostranské radnice znovuzřízením snesených věží a otevřením zastavěného loubí. — Znovuotevření loubí v domě Petzoldově a domě Malostranské záložny, aby původní ráz náměstí byl obnoven.

Str. 55—58

Horní část Malé Strany nad Tržištěm: Terén sám znemožňuje zde každou pronikavější regulaci. — Místo regulace účelno zde poskytnouti úlevy majitelům domů, již vzorně (estheticky i hygienicky) znovu opraví své domy. — Sociální důležitost tohoto opatření. — Úbytek prostorných bytů pro obyvatelstvo méně zámožné ve středu města. — Posudek „Úžší soupisné komise“. — Dům čís. pop. 303 na Tržišti. — Nemožnost vedení elektrické dráhy touto částí města.

Str. 57—59

Návrh regulační kanceláře pro upravení Malé Strany a Hradčan:

Jeho schválení sborem obec. starších (3./8. 1903.) — Úvaha o něm. — Zhoubný vliv některých činitelů na pražské radnici, v otázkách městské stavební politiky dosud rozhodujících. — Neorganizovanost a nezreformovanost městského úřadu stavebního. — Nedostatek architektů v úřadu tomto. — Městská, z valné části i z netechniků skládající se technická komise a její nemoderní stanovisko ve věcech regulačních

Str. 60—61

Konečný návrh na upravení okolí sv. Jana na Prádle: Kostel tento a přilichlý „Spitál“ v projektu regulační kanceláře se nezachovává. — Protesty odborných korporací a centrální komise ve Vídni proti jeho sboření. — Nutnost zachovati tuto památku, třeba že na tom městská technická komise se neusnesla. — Nabídka nábož. obce starokatolické.

Str. 62

Kostelík sv. Vavřince a kostel sv. Máří Magdaleny (Četnická kasárna): Navržené zachování kostelíka sv. Vavřince. — Nutnost aby byl umístěn v prostředí jeho důstojném. — Nutnost zachování protějšího bývalého kostela sv. Máří Magdaleny, nynějších t. zv. Četnických kasáren — Budova ta je působivou součástí panoramatu Malostranského. — Laterna budovy pěkným prospektem několika ulic. — Stinné stránky navržené regulace této budovy. — Nutno regulovati protější umělecky bezcenné domy. — Regulací takovou byl by uvolněn i kostel sv. Vavřince a docílen krásný prospekt na kostel sv. Mikuláše již z Újezdu. — Získání nových prospektů je neposledním úkolem novodobé úpravy měst. — Stavební politika města Prahy nebyla vničem tak houževnatou jako vhájení nejnevhodnějších a nejpochybenějších regulačních čar.

Str. 61—62

Navržená regulace zahrady při paláci hr. Chotka: Stanovisko „Úžší soupisné komise a regulační kanceláře“. — Úvaha o obou. — Zahrady na

- Malé Straně třeba neztenčeny zachovati již z ohledu na stálý západní směr větrů, které na Staré Město zanášejí svěžejší vzduch z pravého břehu Vltavského. — Není lhostejno, zdaž břehy Čertovky bude vroubiti stará krásná zahrada či řada pražských činžáků. — Nutno zachovati rodinný dům Dienzenhofferů čp. 467 a jízďárnu Nosticovskou. Str. 63—65
- Druhý směr komunikace Malostranské prodlouženou ulicí Všehrdovou k náměstí Maltézskému a ulici Mostecké: Rozšíření ulice Prokopské. — Nová ulice přes čp. 293. — Nutno hájiti uzavřenost náměstí Maltézského zrušení na komunikaci podjezdy k ulici Mostecké a nikoliv novou ulicí. Str. 65—66
- Navržená regulace čp. 34-III. býv. paláce Oettingenského: Dobrozdání „Soupisné komise“ a protest klubu „Za Starou Prahu“ proti jeho regulaci. — Navržené odbourání paláce k vůli budoucí dosud neznámé komunikaci — Vystavěním dvou mostů a nových nábrežích odlehčí se již tak nepatrné komunikaci této části Malé Strany. — Komunikaci sem zbytečně a chybně vedené nestačí ani Josefská ulice. Str. 66—67
- Průlom klášterem Anglických pannen: Jeho výhodnost. — Vyhovění protestu jediného interesenta: představené kláštera. — Obec pražskou čeká stejně svízelné jednání při výkupu pozemku klášterního v ulici Lužické. Str. 67—68
- Kaple sv. Rafaela a ústav Slepých: Její zachování ku protestu „Soupisné komise“ a „Klubu za Starou Prahu“. Str. 68
- Průlom „u Klíčů“ a Malá Karmelitní ulice: Navržené zastavění obou. — Agitace pro rozšíření Malé Karmelitské ulice na 18 metrů. — Obava před tímto projektem. — Krásný renesanční dům čis. p 268 a jeho ukvapené sboření. Str. 68—69
- Okolí věží mosteckých: Rekurs klubu „Za Starou Prahu“. — Stanovisko „Soupisné komise“. — Navržený průchod menší věží mosteckou, který tudy nikdy nevedl. — Navržení loggie v domě čp. 56-III. — Návrhy na sbourání domů čp. 54-III. a 58-III. v ulici Mostecké. — Nedůslednost obce pražské v řešení otázek komunikačních. Str. 70
- Doslov. Str. 70

Se 4 přílohami vyobrazení.

